

Horror vacui

Jacques Hamelink

bron

Jacques Hamelink, *Horror vacui*. Polak & Van Gennep, Amsterdam 1967 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/hame004horr01_01/colofon.php

© 2018 dbnl / Jacques Hamelink

Een schijndode maan

Het is mij niet bekend welke verhouding er bestond tussen mijn vader (mijn moeder heb ik nooit gekend en ofschoon ze nog in leven is weet ik niet waar ze woont) en meneer Kobalt. Het zal wel niet meer na te gaan zijn: mijn vader is dood. Hij was een grote zwijgzame man die geheel opging in zijn advocatenpraktijk en slechts zelden, steeds op een eigenaardig zakelijke toon, meer dan het hoognodige met me besprak. Over mijn moeder heeft hij me nooit iets gezegd en ik heb hem nergens naar durven vragen, uit angst hem te kwetsen.

Hij kende het gebied amper waar ik na een langdurige periode van intense zwaarmoedigheid en slapeloosheid, waarvoor geen arts eigenlijk een verklaring had kunnen geven, enkele weken zou doorbrengen om weer de oude te worden. Hij praatte alleen over het rustieke park en het negentiende-eeuwse landhuis van meneer Kobalt, - wiens naam hij met achting noemde alsof het een algemeen in aanzien staande persoon betrof.

Het kon me niet schelen dat ik van huis weg moest. De ondanks hun overdadig meubilair pijnlijk lege kamers kwamen me eerder afstotend voor dan dat ze aantrekkingskracht op me uitoefenden. Met het personeel dat al mijn gangen naging en mijn kleine wandaden stuk voor stuk aan mijn vader overbrieftte, in een soort gierige opvatting van plichtsgetrouwheid, kon ik, ofschoon mijn vader me nooit voor enig vergrijp op speciale wijze gestraft heeft, in het geheel niet overweg. Naar school was ik in geen maanden meer geweest en van de weinige oppervlakkige vrienden die ik daar had was ik allengs vervreemd. Ze hadden me altijd al te rap van tong en te bot van hersens geleken.

Op mijn weinige vragen gaf mijn vader korte antwoorden.

Ik herinner me dat hij in enkele grove trekken de omgeving schetste waarin ik zou terechtkomen. Het was een gebied van ronde glooiende heuvels en veel bossen met hier en daar een dorp of stadje waar de vorige eeuw nog tastbaar aanwezig was. Het was een zeer geschikte streek voor een patiënt - dat woord gebruikte hij en het symboliseerde zijn koele afstandelijkheid, gemengd met de geringschatting van iemand die nooit wat mankeerde.

Ik zou er spoedig weer op mijn verhaal komen. Men zou op het Huis Rode, zo heette de woonstee van meneer Kobalt, alle zorg aan me besteden. Ik kon er doen wat ik begeerde: vissen, paardrijden, wandelen, tennissen en roeitochtjes maken in de Wielen, een langgerekte darmvormige kreek die dwars door het landgoed van meneer Kobalt slingerde.

Het liet me allemaal vrijwel koud maar ik zei dat het goed was. Mijn vader zei daarop dat meneer Kobalt, die uiteraard van mijn komst op de hoogte was, me met open armen zou ontvangen en dat ik zou worden afgehaald van het dorpsstationnetje, een kilometer of tien van het Huis Rode.

Met de wetenschap van mijn aanstaand vertrek sliep ik de nacht volgend op dat gesprek niet beter of slechter dan anders. Ik droomde kort van een wild stuk aarde, met poelen en plassen, woeste gronden uit voornamelijk zand bestaande, verspreide hoeven met kleine telkens weer aan de stug opdringende groei ontwoekerde akkers en weilanden. Een vierkante kilometers groot gebied met slechts hier en daar een kasseiweg, waaraan de ijzeren banden van wagenwielen mettertijd de vorm van een omgekeerde v gegeven hadden. Af en toe een rijtje huizen met holle ramen. Enkele dorpen gegroepeerd om een magere kerktoren, alles wonderlijk nevelig en vloeiend zich voortbewegend langs me heen.

De volgende morgen vroeg pakte ik onder mijn vaders toezicht mijn koffer. Daarna bracht hij me naar de trein. 'Ik denk niet dat ik de tijd zal hebben om je op te komen zoeken' zei hij. 'misschien is het trouwens beter dat je een poos in een totaal andere omgeving bent en aan andere dingen denkt dan hier.'

Hij keek me aan met zijn gewone vage en toch scherp observerende blik alsof hij me wel zag maar veel verder van zich vandaan dan in werkelijkheid het geval was.

Toen eerst de stad, dan de platte weiden met daartussen fabrieksschoorstenen en witte flatgebouwen in flarden aan me begonnen voorbij te trekken, besepte ik dat ik op reis was.

Blauw beest

In de namiddag van die dag stapte ik uit op het perronnetje te P. Tijdens de treinreis had ik, voortdurend heen en weer geschokt in de wiegelende koupee, - temidden van druk pratende huismoeders en handelsreizigers, een pater die heel de weg in zijn brevier las en een jonge blonde militair die steeds geeuwend op zijn polshorloge keek, - een doffe gonzende pijn in mijn hoofd gekregen. Toen de trein zich knarsetandend opnieuw in beweging zette stond ik onder de grijsdonkere golfplatenoverkapping van het station dat veel weg had van een haastig neergezette goederenloods. Het was gloeiend heet en ik had het gevoel of er ergens een barst in mijn hoofd zat waardoor af en toe een koele lenigende luchtstroom over mijn hersens gleed die onaangenaam bewust bleven van vaag, onophoudelijk en verwijderd gedreun en gebonk in de grond.

De rails lagen als witglanzende repen gietijzer over de zwartberoete bielzen gestrekt, verschillende paren naast elkaar die alle onder het getril van het harde zonlicht in nauwelijks merkbaar kronkelende beweging schenen te zijn. Ze leken allemaal op zonderlinge wijze iets samengeknepen te liggen en niet volkomen parallel aan elkaar, iets gedeukt te zijn alsof ze met mokers bewerkt waren.

Het spoorpersoneel had het zeker ook bemerkt, want verderop waar de overkapping afbrak en een stortvloed van licht de staven versmolt, was een schimmige groep werklieden in blauwe overalls en met ondanks de hitte zwarte uniformpetten op, met koevoeten langs de rails aan het werk. Een van hen

stootte telkens een korte ritmische schreeuw uit waarna allen zich vooroverbogen. Het was of één wezen met vele eigenaardig gekoördineerde ledematen zich beurtelings strekte en op een nieuwe roep weerom bukte. Een spinachtig geheel dat over een diep, de onveranderlijke gewoontegebaren regelend rauw stemgeluid beschikte.

Terwijl ik daarnaar keek had ik het gevoel dat het blauwgeklede beest eigenlijk niets uitvoerde, dat het de rails rustig liet verwilderen onder het zonnevuur dat ze deed kromtrekken, en alleen de kreet slaakte en de misleidende bewegingen maakte die de zinloosheid van zijn aanwezigheid moesten kamoufleren.

De onophoudelijke volkomen gelijke op-en-neer-zwaai der ruggen en armen boezemde me een sterke afkeer in, niet ongelijk aan die welke ik placht te voelen wanneer ik op school aan gezamenlijke gymnastische oefeningen moest deelnemen, of zelfs maar deze, door werkelijke of voorgewende chronische hoofdpijn van deelneming ontslagen, had moeten aanzien. Vaak werd ik onpasselijk van al die eender bewegende lijven en de lucht van zweet die dik in het lokaal hing.

Ik nam mijn koffer, die ik even op de gebarsten stenen gezet had, in de hand en liep langzaam, gedurende enkele sekonden met gesloten ogen, in de richting van de stations-uitgang.

Bij de deur van de restauratie zat op een bank een dikke man in een glimmend vormeloos pak. Hij droeg een dunne stalen bril waarin scherven licht spetterden alsof iemand er kiezelsteentjes tegenaan mikte.

Nieuwsgierig en naar ik meende met onverholen misprijzen keek hij me van onder zijn brilleglazen aan met loerende vuurrood omrande frettenogen die zonderling kleurden bij zijn bleekblauw gladgeschoren gezicht, alsof er een paar kleine gaten in gekerfd waren waaruit het bloed zich over zijn roze enorme vleeshanden verspreid had die met de vingertoppen tegen elkaar de beide pagina's van een op zijn knieën liggend boekje geheel bedekten.

Hij sprak dialect, met een kwakende stem, als door de telefoon, uit een hoek van zijn slappe brede mond, me intussen van top tot teen onafgebroken bekijkend op de manier waarop een dier tussen de struiken zijn prooi gadeslaat. Er was iets hongerigs in zijn blik.

‘Zozo’ zei hij, ‘dus dat moet naar het nest van meneer Kobalt. Welwel. Hij ziet er niet te best uit. Bleek. Niet goed geworden van de warmte hè? Heb ik het geraden of niet?’

Hij lachte kort, een lachje dat de kwabbige plooiën niet uit het blootliggend vlees van zijn gezicht kon doen verdwijnen, dat aan weerszijden van de hals over zijn vuile grijsgeruite hemd pulde.

‘Komt u mij afhalen?’ vroeg ik, de koffer nog steeds in de hand, enige nadruk leggend op het woord *mij*.

Hij klapte ineens met een plof het boekje dicht en borg het in de binnenzak van zijn jas.

‘Zo noemen ze dat, zo noemt hij dat, is het niet? Goed, ik kom hem “afhalen”. Wat dacht hij, dat Allerheiligen vijftien kilometer met kar en paard langs die rotwegen sjouwde om hier alleen maar even bonjour tegen hem te zeggen en dan alweer vort te gaan en tegen de heks te zeggen: hij was er niet, het was zo'n bleekscheet dat ze hem maar weer mee terug genomen hebben. Daar viel toch niks meer aan op te kalefateren. Op te kalefateren, hahaha!’

Hij begon opnieuw te lachen alsof een bepaald denkbeeld hem bijzonder veel plezier deed of alsof hij het laatste woord uitermate goed gekozen achtte. Zijn wijde rubberachtige mond ging open als kokhalsde hij. Dan duwde hij met de palm van de hand tegen zijn borst, waar het boekje zich bevond, en zei, ineens kalm, alsof hem iets belangrijks te binnen schoot, terwijl hij weer loerde en uit een hoek van zijn verlepte mond praatte:

‘Laten we gaan, voor het donker wordt en de kale mannekes langs de weg lopen. Let op wat ik zeg: wezens die kaal zijn kan je nooit vertrouwen, en zeker niet als ze nauwelijks groter zijn dan zo.’

Hij wees iets aan ter grootte van een pop, grinnikte en liet zijn stem tot een halve fluistering dalen. Zijn gespreide monsterhand, gezwollen en haarloos, met stompe nagelschilfers, lag op de plaats waar hij het boekje weggestoken had.

‘Ik heb een goede kaart bij me. Mij lokken ze niet van de weg af, Allerheiligen niet. Die weet te veel. Dat is een sluwe vogel en dat weten ze. Jaja. Onthoud dat, jongen’ zei hij, het laatste met een eensklaps minder spookachtige stem die me meer dan het voorgaande in verwarring bracht.

Ik had even gedacht dat deze Allerheiligen zoals hij zich noemde (‘Blauwbaard’ dacht ik, het was een spel dat ik wel meer beoefende: de kenmerkende benaming vinden voor iemand, waarom ik door de leraren van het gymnasium minder hooggeschat werd dan door sommige leerlingen) en die kennelijk de door meneer Kobalt gestuurde afhaler was, geestelijk gestoord moest zijn. Op grond van de plotselinge verandering in zijn stem, - waarbij zijn hele gezicht, dat ineens minder leek op dat van een idioot weggelopen onder de handen van de barbier wiens scheermes daarbij duchtig was uitgeschoten, zich leek aan te passen, - was ik daar nu niet meer zo zeker van. Hij leek me eerder een wat zonderlinge oude knecht die men slechts nog voor karweitjes als dit gebruikte en van wie men in de loop der jaren meer en meer door de vingers was gaan zien.

‘Zwaar hè?’ vroeg hij op de oude toon, toen ik bleef zwijgen, op de koffer wijzend.

‘Gaat wel’ zei ik. Het ding woog als lood, het zweet liep me in de wenkbrauwen en beet in mijn ogen. Het was werkelijk verschrikkelijk warm. Het leek of men beurtelings een gloeiend en ijskoud stuk ijzer tegen mijn hersens aanduwde.

‘Ga maar es mee’ zei de man. Achter zijn bolle rug en logge waggelende benen aanzeulend met de koffer liep ik naar de verlaten uitgang van het station. We passeerden het hekje naar de straat die verderop aan weerszijden opgepropt was met smalle huizen die hoger waren dan ik in een plaatsje als dit verwacht had, - als ik überhaupt iets had verwacht. De

ramen waren eveneens smal en naar het me leek onevenredig hoog. Dode uit het lood geraakte nisspleten. Ertussen zaten zware zwartgeverfde hechtankers. Op de hobbelige vuistronde keien die in de zon schitterden als met zand geschuurd metaal, wierp een kleine kar met een scharminkelig en neerslachtig tussen de bomen staand paard, een scherpe onregelmatige schaduw die tegen de huizenrij van richting veranderde, alsof hij tegen de witgeschilderde stenen afschampte.

‘Gooi die koffer er maar in’ zei Allerheiligen, de teugels van het paard losknopend van een ring in de gele muur van het stationsgebouw.

Ik deed wat hij zei en klom toen zelf langs het wiel in de bak. Op de planken bodem - de straatstenen waren door de kieren ervan te zien - lag een door een ijzerdraad bijeengehouden bos stro.

Allerheiligen klom met zijn scheef overhellend boi lijf hijgend op de voorin bevestigde plank die een bok verving en snauwde ‘allee’ tegen het armetierige paard dat zich pas na zijn herhaald bevel in beweging zette.

Het zonlicht versplinterde de ruiten der huizen. Toen Allerheiligen omkeek zag ik dat zijn brilleglazen in brand gevlogen waren. De wagenwielen knotsten en knersten over de ronde straatstenen. Vrijwel onmiddellijk buiten het dorp begon de weg te stijgen, vloeibaar zonlicht als kokende ijzererts werd over mijn ogen gegoten. Bomen zwollen en slonken als groene en bruine eilanden van samengeperst licht. Het was of de onophoudelijk op het paard ketterende stem van de voerman - door een metalen apparaat in zijn keel vervormd - een geestdrift aanwakkerde in de natuur die mijn door zwarte pijnscheuten gekwelde hersens nauwelijks verdragen konden. De gelijkmatige bonk der koevoeten, door één veelarmig donkerblauw beest gehanteerd, drong door tot in mijn fijnste zenuwnerven en maakte ze murw van pijn.

Rode boomtoppen

Ik moet lange tijd geslapen hebben, of liever: door het voor oktober ongewoon zengende zonlicht en het geratel van de wagen versuft hebben gelegen. Toen ik mijn ogen opsloeg was de zon ver gedaald en reden we door een met afzonderlijke groepjes diepgroene bomen begroeid heuvellandschap. Er was geen afgebakende weg naar ik meende op te merken, die was ook niet nodig. Voorzover de bodem niet met lage breedgestoelde bruinrode struiken bedekt was, bleef hij vlak en hard. Hier en daar tussen de stammen vlekten donkere plasachtige mosplekken, als vreemde uitgevloeiende schaduwen. Verder nam ik alleen die gelijkmatige bruingrijze grond waar. De wielen van de kar rammelden daar knarsend en krakend overheen. Hoewel er dus geen duidelijk pad te bekennen viel kon ik uit de begrenzing der verspreide bomen opmaken dat er toch zoiets als een gebruikelijke route bestond, waarschijnlijk de kortste naar ons reisdoel.

Ik ging op de koffer zitten, de ellebogen op de knieën gesteund. De voerman scheen van mijn bewegingen niets te merken. Hij zat in elkaar gedoken, een vormeloze donkere bult, en neuriede een mij onbekend monotoon wijsje dat me op gelijksoortige wijze als het landschap trof als nieuw en bevreemdend. Het paard sjokte stapvoets verder over de stijgende, schaars beplante vlakte.

Ik zag maar één keer een huis, een smal hoog bouwsel dat bovenaan breder leek dan beneden en dat na een flauwe bocht die we maakten plotseling achter een dungestamde ijle boomgroep opdook. Het was grauw als de aarde eromheen, waarop enkele, blijkbaar de tuin vormende, witgekalkte vruchtbomen stonden met lage knoestige, armdikke takken. Hun scherpe, als tastbare schaduw lag, onevenredig lang en smal, naar voren gestrekt. Terzijde van het huis stond bij een eveneens gewitte metselstenen welput een kleine oude vrouw met ijzergrijs haar.

De voerman richtte zich iets op en riep haar wat toe ten

groet. Haar dorre arm kwam automatisch omhoog. Toen we het huis al gepasseerd waren zag ik dat ze ons met grimmig vertrokken tandenloze mond naoogde.

Gaandeweg werd de begroeiing dichter, de ruimte tussen de bladerkronen der bomen en de steenachtige grond raakte opgevuld met donkergroene plantenwarsels. Er stond geen wind maar het was of, nu de zon daalde en steeds fantastischer afbeeldingen in zwart schetste, de flora een verkwikkende vochtige koelte begon af te scheiden, die hier en daar al als damp in een holle schaal van het terrein lag.

De brand in mijn schedel was geluwd. Ik voelde me vermoeid maar tegelijkertijd gezond en hongerig als ik in geen tijden meer geweest was. Het rammelen van de kar veroorzaakte nu niet meer de stekende pijnen in mijn hoofd waarvan ik in het begin last gehad had.

De weg, nu aan weerszijden duidelijk gemarkeerd door boomstammen en struikgewas, daalde geleidelijk en het vale paardje dat scherp naar brandig zweet rook, begon, gedwongen door de aandrang van de kar achter hem, harder te lopen.

Op sommige plaatsen van het vager en onoverzichtelijker wordend landschap schemerden grijze lichtende strepen door het hoger en hoger opschietend struweel. Een zilveren frisheid was te ruiken. Eenmaal zag ik, op een plek waar de begroeiing terugweek, een breed spiegelglad meertje, door bomen omzoomd, als getralied. Aan de oever lag een rand spierwit zand. Het water zag eruit alsof er nog nooit iemand in ondergedoken was: stil, levenloos, door ragdunne nevel omfloerst.

De weg zocht bochtiger zijn doel door de omsluitende, snel vol zwarte putten en holten lopende boomversperringen. Het geknars van de wagenwielen ging over in zacht schuren. Mul zand. Het paardje sukkelde mistroostig verder. Er kwaakten kikkers, dichtbij en ver. Over het pad sprong hoog een haas of konijn. Achter de rode boomtoppen zonk de zon weg als een kaatsebal op een sterk vertraagde film.

Omdat het nu bijna koud werd maakte ik de koffer open

om er mijn regenjas uit te nemen. In de ritselende stilte van de rit, amper meer onderscheiden van het zwijgen om ons heen, hoorde de voerman die nog steeds zachtjes neuriede, het klikken van de sloten.

‘Hèhè’ zei hij op zijn naargeestige toon, ‘honger? Ik wou hem wakker maken bij de Blauwe Herberg maar hij sliep als een dooie soldaat. Dus heeft Allerheiligen hem in de kar laten liggen toen hij naar binnen ging. Hij moest het zelf weten.’

En dan, zonder overgang: ‘de kale mannekes laten zich niet zien vanavond. Ze kijken wel uit. Wat dacht je? Die zitten in hun hol en horen toch wel waar het paard naar toe draaft.’

Hij had zich al pratende omgedraaid en keek me met zijn bloederige ogen achter de nu lichtloos geworden brillenglazen grijnzend aan.

‘Het wordt koud’ zei ik en haalde mijn jas uit de koffer. Toen ik hem aan had zette ik de kraag op. Ik voelde me rillig, niet ziek, kerngezond zelfs maar op een of andere wijze vreemd moe, alsof ik de hele dag in de brandende zon door mul zand geploeterd had.

‘Ah, koud’ zei hij traag knikkend, alsof wat ik gezegd had maar langzaam tot hem doordrong, ‘ja, koud, erg koud. De nachten zijn koud, zegt het liedje. Maar hij kent het niet, natuurlijk kent hij het niet. En kleine Solange kan het nog wel zo mooi zingen. Soms is het snachts net zo heet als overdag hier, een gek klimaat. Het komt door de planten. Er zijn er teveel, ze trekken alle sappen aan. Daardoor is het te warm en zo vochtig dat het hout van de huizen wegrot. Maar op het Huis Rode is natuurlijk alles van steen. Van steen.’

Hij tilde zijn arm met de leidsel op en liet hem op de rillende rug van het paard neerkomen. Het strompelde in hetzelfde tempo als tevoren verder.

‘Wie is Solange?’ vroeg ik werktuigelijk. De naam die hij achteloos genoemd had kwam me eensklaps voor als geladen met betekenis. Ik had niet kunnen zeggen hoe een meisje dat Solange heette eruitzag maar ik had het gevoel dat als er eensklaps een meisje voor mij gestaan had, ik met zekerheid

had geweten of zij het was of niet.

De voerman begon weer op zijn brakende manier te lachen.

‘Kom bij me zitten’ zei hij, ‘dat praat makkelijker.’

Ik achtte het raadzaam te doen wat hij voorstelde, op een toon die overigens eerder een bevel inhield. Met een halve meter tussenruimte zaten we op de bok. Het donker ritselde als fijn poeder neer over de bomen en struiken en blaren die af en toe van weerskanten zo dicht op ons toekwamen dat ze onze schouders raakten. Ergens schreeuwde een wilde kat als een stikkende zuigeling en een andere kreet gaf er antwoord op.

De stank van het paard was op de bok nog sterker.

‘Wie is Solange’ zei de voerman. Een van de twee kussenachtige handen die tussen zijn knieën hingen en de wippende leidsel vasthielden, legde zich om mijn schouder. Hij boog zijn rooddoorvlekte kop dicht naar me toe en zei gedempt ‘heeft hij wel eens sprookjes gelezen? Dat heeft hij toch zeker, anders heeft zijn moeder ze hem voorgelezen, niet?’

‘Ik heb geen moeder’ zei ik, het was niet waar besepte ik, maar het was eruit voordat ik er erg in had, iets wat me vroeger nooit zou overkomen zijn.

Hij negeerde mijn woorden.

‘Hij heeft vast wel eens van heksen gehoord. Lange grijze slierten haar. Dode ogen die alles zien. En altijd dat grijsje doordat ze geen tanden meer hebben. Maar de echte heksen zien er anders uit en heel anders ook.’

Er was een triomfantelijke klank in zijn stem.

‘Is Solange er zo een?’ vroeg ik. Ik wist niet waarom ik me eensklaps zo gespannen voelde, bijna gedrongen haar die ik niet eens kende te verdedigen.

‘Dat heeft Allerheiligen niet gezegd’ zei hij vlug en dan, met zachte bijna vleiende stem, niet de zijne maar een die hij gebruikte, zoals een toneelspeler een andere stem gebruikt dan de zijne als hij iemand anders moet zijn dan hij is:

‘Solange is een heel lief meisje. Een beetje wild. Sommigen zeggen te wild. Een beetje weerbarstig. Maar een gouden

hart. Ze gaf Allerheiligen wel eens dingen die zelfs meneer Kobalt en de heks niet van haar hadden mogen zien. Dit bijvoorbeeld.’

Hij legde de hand zonder de leidsel los te laten op zijn borst, waar het boekje geborgen was.

Ik durfde niet veel verder vragen, uit angst op te opvallende wijze belang te stellen in het onbekende meisje wier naam me zo getroffen had.

‘Hoe oud is ze?’ vroeg ik beklemd door een vage angst. Maar de voerman met de bloedogen gaf geen antwoord. Zijn hand trok de leidsel strak. De kar stond stil.

Ik kon het plassen van door bomen en struiken verduisterd water horen. Het klonk als rinkelende kralen. Eensklaps was er een doordringende kreet, of iemand, een menselijk wezen, aan de benen naar beneden getrokken werd. Of iets gruwelijks (wat? ons?) gezien had.

De voerman had me in de ijzeren greep van zijn beide handen bij de schouders vast. Ik dacht een ogenblik dat hij gek was geworden en iets verschrikkelijks met me doen wilde. Hij hijgde en stotterde. Daarna werd hij weer kalm en hervond zijn vroegere holle blatende stem.

‘Hoe oud is ze’ zei hij, wel vijf maal achter elkaar, ‘ze is al weduwe en de meester heeft van verdriet een ziekte gekregen waar geen dokter iets van snapt maar oud is ze niet.’ Hij begon traag met het hoofd te schudden.

De wagen zette zich weer in beweging. Verschillende keren nog meende ik nieuwe kreten te horen. Ik was er evenwel niet zeker van.

Toen de kar een door borstelige knotwilgen begrensde grinten dreef insloeg, wist ik dat we het Huis Rode bereikt hadden. Het was op dat tijdstip bijna nacht.

De voerman zei geen woord. Hij zat star op de bok en ik kreeg de indruk dat hij het paard geheel zijn gang liet gaan.

Glimmend visachtig vlies

We reden, voorzover ik door het toenemende donker zien kon, een park binnen. Er waren verschillende verharde paden die het onze kruisten. Het paard scheen geheel zelfstandig zijn weg te vinden. Het aarzelde geen ogenblik, een paar maal hinnikte het dier flauwtjes, even de kop opheffend.

De omgeving zag er niet opwekkend uit in de vallende duisternis. Hoge bossen, gedeeltelijk ontbladerd naar het me toescheen, hieven hun zwarte magere takken naar de lucht waarin het laatste licht verloren ging. Nu en dan passeerden we een vijver, die via geulen met andere plassen in verbinding moest staan. Het water had een dode zwarte glans. Het was blijkbaar een dorado voor kikvorsen die gedempt en onafgebroken te horen waren.

Het park leek zelf bijna een landschap, zo'n tijd verstreek voor tegen de aardgraauwe lucht, tussen de boomkruinen die een duistere ongelijke heuvelrug vormden, de scherpe volledig zwarte omtrekken van een hoog huis met een puntig dak opdoken.

Het paard liep er recht op toe. Naarmate we het gebouw dicht naderden werden de masten der bomen schaarser. Ertussen waren slechts op enkele plaatsen in het donker koraaleilandachtig geworden heesters samengeschoold. Voor het grootste gedeelte lag de aarde bloot. Ik meende te zien dat er zelfs geen gras op groeide.

Toen we dichtbij het huis kwamen onderscheidde ik horizontale en verticale reeksen gedeeltelijk geblindeerde vensters. Abrupt rees het bouwwerk uit de bodem op. De ramen waren smal en talrijk. Ik telde vier of vijf rijen boven elkaar. Ze leken alle enigszins uit het lood gezakt, alsof een geheim verval ze aangetast had. Bovenaan waren ze, naar ik zag, breder dan naar onder toe, zodat die op de bovenste verdieping haast tweemaal zo groot leken als de dicht tegen de begane grond gelegene, en de ruimtes ertussen naar evenredigheid veel smaller.

Op het lege veld voor het huis lag een stille nevel als een dun onwerkelijk struikgewas. Terwijl we recht op de hoge donkere deur toereden, had ik het gevoel dat het gebouw naar onze kant overhelde en zich op ons zou kunnen werpen als ik of de voerman iets zei of deed wat niet gezegd of gedaan mocht worden.

Ik voelde me zonderling opgelucht toen het paard vlak langs de schimmige gevel liep en even later voor een laag bouwsel stilstond, een schuur of stal. Er was een aantal boogvormige deuren in de muur die alle in twee helften verdeeld waren. Aan de linkervleugel stond een bovendeur half open.

Op het moment dat de kar stilstond sprong de voerman er af, behendiger dan ik van hem verwacht had. Hij nam het paard bij de teugel en leidde het naar de achterzijde van het gebouw waar allerlei wrakhout wanordelijk tegen de wand gestapeld lag. Hij spande het paard af zonder naar me te kijken. Toen hij aanstalten maakte zich met het dier terug naar de voorzijde van de schuur te begeven, klom ik via het wiel van de kar af en tilde mijn koffer uit de bak. Ik liep de voerman achterna.

Ook aan die kant waren de meeste luiken van het huis gesloten. Ze hielden op dezelfde wijze als ik aan de voorzijde gezien had in de hoge gevel voorover, als iemand die in een sluwe verbergende blik de ogen neerwaarts gericht houdt. Er was een deur waarboven een flauw gelig licht brandde, evenals achter het rechts daarvan gelegen venster.

Ik volgde de voerman naar de stal, de koffer in de hand. Voor de zwarte deuropening bleef ik wachten. Binnen ritselde hooi. Een ketting rinkelde.

De hoeven van het paard schraapten over een stenen vloer.

‘Zo’ zei de voerman lijsig toen hij naar buiten kwam, zijn neus snuitend in een grote zakdoek, ‘het Huis heeft hij alvast kunnen bekijken op z'n gemak, aan de buitenkant dan. Nou komt de binnenkant. Hèhè.’

Hij stopte de doek weg en wreef zich vergenoegd in de handen, zijn vreemde bui van tevoren scheen vergeten. Hij

klakte met de tong en ging me voor naar de achterkant van het huis, waar de twee lichtvlekken waren. Onze voetstappen gaven een dof bonkend geluid op de grond, alsof er kelders onder waren aangebracht.

In de brede lichtstraal die door de nu geopende deur viel, stond een forse vrouwengestalte, het hoofd omlijst door spierwit haar dat door de schijn achter haar verzilverd werd aan de randen. Ze had haar handen in de heupen gezet. Haar gezicht kon ik niet zien, het was een masker van schaduw.

De voerman uitte een hoog kraaiend lachje en draaide zich onderzoekend half naar me toe.

‘Dat is mevrouw Vanaudekercke, geef 'r een hand’ zei hij.

Zelf groette hij haar niet. Ik stak mijn hand uit maar de vrouw maakte geen aanstalten die aan te nemen. Ze keek naar me - nog steeds kon ik haar gezicht niet goed onderscheiden - en zei zonder haar hoofd naar de voerman toe te draaien, die nu terzijde stond en in zijn zakken zocht naar iets wat hij niet kon vinden:

‘Je bent laat, Simon.’

Haar altstem had een neutrale, iets zingende klank. Waarschijnlijk was ze van origine een buitenlandse, een vlaamse, dacht ik. Haar naam wees in die richting.

De voerman mompelde iets tussen de tanden. Het kon een vloek zijn.

‘Ik versta niet wat je zegt’ zei mevrouw Vanaudekercke op de rustige superieure toon waarmee een moeder haar voor de zoveelste maal ongehoorzaam kind terechtwijst.

‘Ik praat hierover nog met je. Het komt me voor dat je je teveel begint te permitteren’ voegde ze er aan toe, ‘je kunt nu gaan. Kom straks helpen met de meester.’

Toen ik me omdraaide om het gezicht van de voerman te zien had dit een harde verwrongen uitdrukking. Het leek echter als lachte hij, op vreemde wijze.

‘Kom maar mee, hoe heet je ook weer?’ zei ze daarop tegen mij, op een gewoontetoon die misschien verried dat haar gedachten elders waren.

‘Paul’ zei ik. Terwijl ik achter haar het deurgat binnenging hoorde ik de voerman over het erf wegklossen. Ze sloot de deur en ik stond in de geruisloze lamplichte stilte van een brede zwartbetegelde gang waarvan de wanden eens groen geschilderd moesten zijn geweest. Die kleur was echter zo goed als geheel verloren gegaan. De muren waren melaats, als huiduitslag zat de witte korstige schimmel erop, waardoor op talloze plaatsen een aderwerk van barsten brak. De gang was zo goed als leeg, aan een metalen kapstok bij de deur hing een plukje vormeloze kleren.

Het rook vochtig als in een kelder. Slechts gedeeltelijk werd de ruimte verlicht door een ballonlamp boven het deurraam. Wel zag ik verder in de gang de halve bollen van twee andere lampen maar die brandden niet. Over de muur buitelde aapachtig de schaduw van mevrouw Vanaudekercke en daarachter de mijne.

Overall waren aan weerskanten deuren die er vervallen en half verveloos uitzagen. Ze opende de eerste rechts. In de lichte opening bleef ze staan.

‘Zet de koffer maar neer’ zei ze, ‘en kom’, dit op een speciale manende toon.

Ik wist toen al dat er iets aan de hand was met haar meester.

Het vertrek was groot en vierkant. Aan het hoge verschoten plafond hing een zware koperen lamp met kettingen en armen waarin kleine elektrische lampen een gedempt bruinachtig schijnsel gaven.

In het open haardvuur lagen houtblokken te smeulen. Opzij daarvan, in een grote rolstoel, zat een kleine volkomen kale oude man. Zijn perkamentig dor, dodelijk bleek vel blonk in het licht van de lamp en in dat van de haard. Hij had een klein kogelrond hoofd dat zonder ophouden met schokjes heen en weer bewoog. Zijn mond was scheef opengezakt en van zijn ene mondhoek liep over zijn wijde grijze kleren een dun spoor van speeksel. Hij had grote diepliggende ogen die me wel gadesloegen toen ik binnenkwam, en zelfs iets angstigs of boosaardigs leken uit te drukken, maar waarvan ik

niet zeker was of ze me werkelijk zagen. Het was of er een glimmend visachtig vlies over lag dat hem belette dingen duidelijk te zien. Zijn lange broodmagere handen met stokachtige vingers lagen op de leren armleuningen van de stoel.

Mevrouw Vanaudekercke boog zich over hem heen en zei op de dringende vriendelijke toon die men tegen een kind gebruikt:

‘Hij is gekomen. Hij is hier. Paul heet hij.’

Ze herhaalde die woorden, een andere volgorde in acht nemend. Tegen de achterwand bewoog de gigantisch knikkende schaduwkop van de oude man. Hij zei niets. Alleen probeerde hij een hand op te tillen. De vingers, lang en stijf en met platte bloedeloze toppen, spreidden zich daarbij niet. Als een dood takje viel de hand weer terug.

Mevrouw Vanaudekercke ging op haar knieën naast hem zitten. Ik zag dat het haar moeite kostte, ze hijgde licht en haar gezicht werd donkerder van kleur.

Daarna wenkte ze me. Schoorvoetend kwam ik dichterbij. De oude man, die meneer Kobalt moest zijn, boezemde me een onberedeneerde hevige afkeer in.

De vrouw greep een wiel van de stoel en duwde hem zo dat ik voor de oude kon komen staan zonder me te schroeien aan het haardvuur.

Hijzelf scheen niet te merken dat zijn stoel verplaatst werd. Het schudden van het hoofd ging onveranderd door. De mond bleef openhangen en hij maakte kleine snurkende geluiden, alsof hij sliep. Ik zag dat zijn hals zo dun was dat het boord van zijn overhemd er als een sjaal losjes omheen gerimpeld lag.

‘Hij staat voor je. Herken je hem?’ zei mevrouw Vanaudekercke.

Ze had haar hand op de ruwe stof van zijn jas gelegd.

Hij gaf geen teken haar verstaan te hebben. Zijn ledenloos schijnende troebele ogen zagen me aan, misschien ingespannen, misschien zonder enige belangstelling. Het was een blik die van heel ver kwam, uit een vreemde stilte waar alles door-

eenvloede en vanwaaruit geen herkenning mogelijk was. De blik die ik had waargenomen bij dieren en bij een bedelaar die wel bij mij thuis aan de deur kwam en zonder iets te zeggen zijn hand ophield en die niet veranderde, of hij iets kreeg of niet. Maar toch verschilde het kijken daarvan (als je het zo kon noemen, als het niet de staar van een dode was). Het kwam van verder, het was dringender, alsof hij zich iets scherp en helder voor de geest trachtte te halen. Iets begrijpen wilde, zien. Een ogenblik leek het wiegende doodshoofd tot stilstand te zullen komen. De mond trok krampachtig, in de holte daarachter bewoog een vormeloze rauwe tongmassa. De starre ogen draaiden zijdelings in hun kassen. Keken even langs me heen.

‘Meneer Kobalt’ zei de vrouw naast hem, haar hand verlegend op zijn arm. De wijde starende blik hield me weer gevangen.

De mond bewoog niet meer. Het hoofd schudde heviger dan tevoren. Zijn adem ging reutelend. Dan draaide hij moeilijk het hoofd in de richting van het raam dat als een zwarte vierkante waterspiegel uitgesneden stond in de wand.

Mevrouw Vanaudekercke kwam overeind, zich steunend aan de rolstoel. Haar gezicht was effen.

‘Meneer Kobalt is moe’ zei ze, ‘hij heeft een beroerte gehad.’

Ik keek naar hem: niets wees erop dat hij haar verstaan had. Ze had haar stem niet in het minst gedempt.

Aroma van paarden

Toen de deur openging dacht ik dat het Allerheiligen was, die zij Simon genoemd had. Maar het was de knecht niet. Het was een meisje. Ze droeg een nauwe zwarte rok en een openhangend jasje van dezelfde stof. Daaronder was de glimmende metalen knop van een riem te zien.

Haar gezicht was mager en fijnbesneden, tegelijk koud, somber, volwassen, en van een wilde onnadenkende openheid.

Haar mond was breed met dunne, wreed tedere lippen die ze vast opeengeklemd hield. Haar ogen waren smaragdgroen en leken te groot voor haar hoofd, er gloorde een ijle spotachtige vonk in.

Op de een of andere wijze deed ze me aan bossen en heuvels, zorgeloze wind en geurend water denken. Er was iets zo vogelvrijs in de houding van haar hoofd op de soepele half door de opstaande jaskraag bedekte hals, in de manier waarop ze een hand achter haar gordel haakte en haar in hoge smalle schoenen geschoeide voeten op de tegelvloer zette, in heel haar verschijning en wezen, dat ik als aan de grond genageld naar haar stond te kijken en slechts iets stotterde toen mevrouw Vanaudekercke, wie het meisje met een vluchtige hoofdknik groette, haar mijn naam noemde, mijn voornaam.

Ik keek naar de punten van mijn schoenen en vervloekte mijn verwarring, die meer was dan alleen verlegenheid. Ik trilde en was doodsbang een voet te moeten verzetten, aangezien ik dan naar alle waarschijnlijkheid gestruikeld zou zijn van zenuwachtige opwinding.

Het meisje keek amper naar me. Ze liep naar de rolstoel en ging er op een laag stoeltje voor zitten. Haar bijna spierwitte haren hingen tot op de grond. Ik zag dat de ogen van meneer Kobalt niet veranderden van uitdrukking. Alleen tilde hij weer even de hand op, die dadelijk daarna met een plofje terug op stoelleuning viel.

‘Solange’ zei mevrouw Vanaudekercke scherp. Er was een loodrechte rimpel tussen haar ogen opeens.

Het meisje verroerde niet. Ze keek strak naar de oude man, die zachtjes wiegde met het hoofd, alsof iets hem sprakeloos maakte. Daarna, merkbaar uit haar humeur, bracht mevrouw Vanaudekercke me naar mijn kamer. We gingen de gang door. Ze draaide het licht aan. In een zaalachtige kalkwitte kamer stond een tweepersoonsbed met hoge, van klauwachtige ballen voorziene poten. Overal waren kasten.

Het rook er muf alsof er in geen jaren iemand geweest was. Op de kasten lag dik grijs stof.

Ze wees me waar ik mijn koffer kon zetten als ik hem uitgepakt had. Er was een grijs marmeren wastafel met roestkringen in het blad. Daarop stond een lampetkan. Ze zei me dat ik de volgende morgen vroeg beneden moest zijn voor het ontbijt maar noemde geen uur. Toen ze de knerpende trappen afgestommeld was kleepte ik me nog niet direkt uit.

Mijn moeheid had gaandeweg plaatsgemaakt voor een gevoel van zinderende overhelderheid, die wel een gevolg van mijn vermoeidheid en hoofdpijn zijn kon maar daarvan in het geheel niet de verschijnselen vertoonde.

De bedompte atmosfeer drukte op mijn longen en ik opende het venster. De haken zaten wel vast maar leken niet verroest te zijn. De kamer maakte trouwens in zijn geheel een minder desolate indruk dan men op grond van de vervallen gang verondersteld zou hebben. Hij leek zelfs absoluut niet zo doods en onbewoond als ik op het eerste gezicht gedacht had. Wel lag alles dik onder het stof dat op sommige plaatsen een stroeve grauwe laag vormde, maar er hing dat onbestemde, een onnaspeurlijke geur, een fluïdum, dat niet aan vertrekken pleegt eigen te zijn die totaal onbewoond staan.

Ik probeerde de kastdeuren één voor één open te krijgen maar ze waren alle op slot. Intuïtief tastte ik, op de tenen staand, de bovenrand der bergplaatsen af. Achter een richel raakten mijn vingers een stukje metaal: een sleutel. Slechts één kast kon ik daarmee open krijgen. Er hingen kleren in. Het bleken een korte groene mantel, een ruwe eveneens groenachtige rijbroek en een trui te zijn. Ik haalde ze uit de bergruimte en bekeek ze nauwkeurig, betastte ze, rook eraan. Ze hadden een vage geur aan zich van buiten, aarde, bossen; een flauw maar onmiskenbaar aroma van paarden.

Ik drukte mijn gezicht in de stof en rook nog andere geuren: van mos, van bepaalde in moerassige streken groeiende planten, varens, hars, dorre blaren en zelfs de ziltige lucht van water, alle onscherp en toch duidelijk levend in het ruwe materiaal.

Voorzover ik zien kon waren het oude afgedragen kleding-

stukken, die reeds lange tijd in de kast gehangen hadden zonder dat de eigenaar ernaar omgekeken had. En toch scheen dit niet geheel te kloppen: er was daarvoor iets te warm levends en menselijks in de stof, in het model dat ik zichtbaar maakte door ze op te tillen en zo voor me te houden. De plooien vielen vrij en lang naar beneden. De benen knopen van de jas waren niet verdoft maar glad, alsof ze dagelijks door vingers beroerd werden. Zozeer ging er een suggestie van voortdurend gebruik uit van die kledingstukken dat ik het niet waagde, ofschoon ik er een ogenblik over dacht, ze aan te trekken. Tenslotte wist ik niets beters te doen dan ze weer weg te hangen in de diepe kastruimte. Daarbij viel mijn oog op een paar onderin op de grond liggende voorwerpen die, toen ik beter keek, hoge smalle laarzen met spitse punten bleken te zijn.

Zonder duidelijke reden eigenaardig opgewonden nam ik ze op. Het bruine leer was slechts hier en daar te zien. Voor het grootste gedeelte zaten ze onder blauwzwarte, nog zachte aarde, tot hoog aan de schachten toe.

Ik rook aan de substantie: de scherpe verse stank van modder, vergane plantenvezels en rottend water. Toen ik ze terugzette zaten er zwarte vegen aan mijn vingers, die ik aan mijn broek afveegde. Daarna sloot ik de kast. De sleutel legde ik terug waar hij gelegen had.

Door mijn hoofd gingen koortsachtige gedachten. Het was klaar dat Solange de eigenares was van het gevondene en dat mijn gevoel dat de kamer sinds lang onbetreden was ongegrond moest zijn. Maar wat deed het vreemde, op zo koude manier beeldschone meisje dat niet veel ouder kon zijn dan ik, in het vertrek? Waarom hingen er die kleren waar de warme beweging van haar lichaam niet uit geweken scheen? Hoe kwam het dat de geen drie dagen oude modderbrij aan haar laarzen gekoekt was?

Nerveus, alsof ik op het punt stond een belangrijke ontdekking te gaan doen, knielde ik op de houten vloer. Er lag een laag stof op als een tot op de draad verteerde deken.

Maar, en dat deed mijn hart een tel haperen, ook verschillende donkere voetafdrukken tekenden zich daarin af. Ik opende de kast niet voor een tweede keer: ik wist dat die sporen alleen van haar laarzen afkomstig konden zijn.

Ik draaide het licht uit teneinde niet met blote voeten na het ontkleden naar de schakelaar te hoeven, bij de deur, en kroop onder de lakens.

Ze voelden klam en koud aan, alsof ze een nacht buiten gelegen hadden en van dauw doordrenkt waren. Het te hoge hoofdkussen legde ik bovenop het andere. Zo lag ik, weldadig lang uit, achterover uitgestrekt, toen mijn ogen dichtvielen.

Enige tijd later werd ik doornat van het zweet wakker, mijn hoofd zat verstrikt in het laken en ik worstelde om los te komen. De kamer werd helder verlicht door een ijskoude groene maan die hoog door het raam scheen. Over alles, de kasten, de muur, een kopergravure, een spiegel, lag een nevelig waas, een netwerk van schaduwen. Ik wist dat ik gedroomd had maar niet wat en toen ik ging liggen en even later opnieuw droomde, wist ik dat die droom dezelfde was.

Ik stond in de grijs uitgeslagen goot van een veel te hoog en te smal huis dat telkens als ik me vooroverboog en naar beneden blikte, een beweging maakte om te vallen. En toch boog ik me steeds meer, de groene diepte trok me aan en stootte me af tegelijkertijd. Het maanlicht was koud als ijs en ik was naakt. Toen, ineens, zag ik Allerheiligen. Hij zat gebogen op de kar en zijn kleren wapperden of het stormde. Zijn haar lag plat tegen zijn slapen. Hij zette het paard aan, - dat draafde en draafde en niet vooruit scheen te komen, - door met zijn arm te zwaaien. De poten van het dier raakten verward in een taai groen deeg van aarde en planten, met water aangelengd. Ik kon de kelderachtige mosgeur van de diepte ruiken en kokhalsde bijna van angst. Ik was uit de kar gevallen en holde zigzaggend de landweg langs waaraan ergens het huis met de witgekalkte bomen stond. De oude vrouw stond met haar hand op de putrand te slaan van plezier of woede, dat kon ik niet opmaken uit haar knokige ge-

zicht. Ineens schoot de goot voorover, ik kon de oneffenheden in het zink zien. De diepte stormde op me toe. Toen begon de val, die duurde tot ik wakker werd.

Kamer in maanlicht

Het was roerloos stil, de geladen stilte die onmiddellijk op een geluid volgt. Mijn hart klopte in mijn keel.

De kamer, als verdronken, baadde in het bijna daglichte ijle schijnsel van de maan, dat de panelen der kasten glanzen deed. Wat ik zag deed me de adem inhouden.

Bij de wijdopen deur, waardoor een brede reep licht op de gladde tegels van de gang viel, stond, de klink in de hand, Solange. Haar gezicht was overtoegen met een dodelijke bleekheid die eerder aan een gipsen beeld dan aan het jonge meisje deed denken dat ik slechts enkele uren tevoren ontmoet had. Haar wijde ogen staarden me aan met een uitdrukking van angstige verwondering. Ik bewoog me niet. In mijn slaap had ik de dekens van me afgeschopt en ik was ijskoud onder mijn dunne onderkleden.

Langzaam bracht ze de hand die langs haar lichaam hing naar haar hals. Ik kon zien hoe ze slikte, waarbij haar lippen iets vaneen gingen. Ze was gekleed in dezelfde zwarte kleden, rouwkleden leek het wel, waarin ik haar voor het eerst gezien had. De plooiën vielen glad en lang van haar schouders naar beneden. Voorzichtig, als sluipend, licht gebogen, trad ze de kamer binnen en sloot de deur geruisloos achter zich. Daarna stond ze opnieuw stil, de hand die een onbekend gevaar afweerde, nog steeds aan haar hals. Haar zeer lange haar hing in wanordelijke tressen om haar gezicht dat in het ijsachtige maanlicht een vale groenachtige tint had. Ze slikte een paar maal, haar ogen sloten zich alsof ze intens zong op iets wat haar niet duidelijk wilde worden, alsof ze nog wel wist dat ze hier met een bepaalde bedoeling gekomen was, maar niet goed meer met welke. Haar gezicht drukte lichte ergernis uit en ontsteltenis over dat feit. Daarna gingen haar ogen weer

open, wijdopen. Ze waren groter dan ik ooit bij iemand gezien heb, en ze leken, wat me de eerste keer niet was opgevallen, op de ogen van meneer Kobalt. Ze hadden dezelfde volledig in zichzelf gekeerde alomvattende aandacht die op iets gericht scheen dat niet voor anderen zichtbaar kon zijn. Ze hadden de verzonken diepte en volstreekte bewegingloosheid ook daarvan.

Toen ze haar hoofd naar me toekeerde en me met die ogen aanzag, was het me te moede of ze dwars door me heenkeken en me tegelijkertijd niet eens zagen, in een uiterste gekoncentreerdheid op iets waaraan ik part noch deel zou kunnen hebben.

Ik beefde van top tot teen en moest moeite doen om een kreet van zinneloze angst die in me oprees te weerhouden.

Met voorzichtige strakke passen schreed ze langs het voeteneinde van mijn ledikant naar het raam. Haar rok ruiste zacht langs haar benen, een fijn raspig geritsel. Haar ene hand hield ze met gespreide vingers voor zich uit alsof ze in volslagen duister op de tast de weg zocht, de andere lag nog steeds om haar hals.

Ik beet herhaaldelijk in het vlees van mijn lippen om me ervan te vergewissen of ik niet opnieuw droomde. Ik voelde mijn tanden in de tere huid dringen. Indien dit een droom was dan had ik altijd gedroomd, dan was ik nooit één ogenblik van mijn leven bij kennis geweest en had ik altijd in dit bed gelegen, tot op het bot verkild en met onregelmatig tegen mijn ribben bonzend hart. Mijn ogen zagen scherper dan ze ooit gedaan hadden. Mijn hersens werkten koortsachtig helder.

Het was nacht, de maan stond nu vol en rond als een afgeslagen hoofd in het hoge venster en ook zij keek naar die wonderlijke bol, niet witter dan haar gezicht.

Ze leunde, met beide handen de kozijnen vasthoudend, naar voren. De frêle vloeiende vorm van haar door het afhangende haar omgeven hoofd en schouders tekende zich af tegen het glas alsof hij er met een diamanten naald door meester-

hand in één enkele soepele lijn was ingegrift.

Ze leek samen te vloeien met het venster, zo stil stond ze daar, bijna devoot toen haar handen zich sloten en het er een ogenblik de schijn van had dat ze bad. Er ging een trilling door me heen toen ik, voor het eerst, haar stem hoorde, die donker en hees was en die woorden prevelde die ik niet verstaan kon en waartussen telkens pauzes vielen.

Ik hoorde haar adem gaan in stoten en zag nu dat ze als in wanhoop haar handen wrong. Daarna draaide ze zich weer met het gezicht naar me toe. Het maanlicht stelde me in staat te zien dat haar mond open was alsof ze een doordringende gil ging slaken. Ze boog het hoofd achterover en de helle schijn onthulde de edel getrokken lijn van voorhoofd tot hals, waaromheen de hoge ronde kraag van het kledingstuk sloot dat ze onder haar jasje droeg. Opnieuw gingen haar handen naar haar keel. Het was of ze overweldigd werd door een haar tot stikkens toe beklemmende vrees die haar volkomen radeloos maakte, hoewel tegelijkertijd haar bewegingen sober, beheerst, haast werktuigelijk tot stand kwamen. Er was iets marionetachtigs in haar hele manier van doen, iets dat aan een enkel voor ingewijden begrijpelijk spel, een geheim ritueel deed denken. Alsof ze slechts gehoorzaamde en handelingen volvoerde die bij voorbaat vaststonden en waarop weinig of geen variatie mogelijk was. Maar dat het spel haar aangreep - als het een spel was en niet iets onzegbaar veel moeilijker te vattens - was niet te ontkennen: ik nam waar dat glinsterende zweetdruppels op haar voorhoofd parelden en hoorde haar borst gejaagd en hijgend op en neer gaan.

Plotseling begon ze op een blindelingse manier door het vertrek te lopen, zonder evenwel ergens tegenaan te stoten, het hoofd als naar lucht snakkend geheven, beurtelings de handen wringend en ze met gespreide vingers voor zich uit houdend.

Tenslotte bleef ze staan voor de kast waarin ik de kleren gevonden had en als bij toverslag verdween haar onverklaarbare opwindning. Even stond ze luisterend stil, gespannen.

Dan bukte ze zich, ik hoorde haar vingers tasten over het hout, de sleutel vinden, die met een knars in het slot omdraaien.

Opnieuw bleef ze roerloos gedurende een ogenblik. Daarna, of ze thans over een drempel heen was en iets onuitsprekelijk drukkends van haar was afgevallen, begon ze met een vlugge moeilijk te verstane stem flarden van zinnen te zeggen, op de toon van een meisje dat een schets voor school uit het hoofd heeft moeten leren en die gehaast reciteert, soms onzeker en haperend, zich vergissend en een eerder begonnen regel hervattend.

‘Arme oude Vitol’ zei ze treurig, ‘je poot doet zo'n pijn en het was toch mijn schuld niet. Je moet me geloven Vitol, ik kan er heus niets aan doen. Roodoog zegt dat ik onvoorzichtig was maar Roodoog houdt immers niet van het vrouwtje. Roodoog loert op ons maar als ik hem dingen blijf geven zal hij ons met rust laten. Dan gaan we om het baasje. Je moet niet bang zijn, ik ben ook niet bang. Er is niets om bang voor te zijn. Helemaal niets, hoor je. Nu moeten we opschieten, Vitol. Vlug.’

Haar stem brak af. Ze nam de kleren uit de kast, legde ze over haar arm. De vingers van haar andere hand gingen traag en strelend over de ruwe stof die ikzelf wellicht enkele uren geleden aangeraakt had. Met dezelfde droomachtige passen als tevoren kwam ze ermee naar mijn bed. Opnieuw rustten, en vlakbij nu, de door het losse zandwitte haar omrande, verweg starende ogen op me. Ik hield me doodstil, slechts mijn wimpers bewogen. Mijn tong zat opgerold tussen mijn tanden, alsof mijn lichaam zich concentreerde op een aanstaande catastrofe die me ging meesleuren in sidderende diepten waarvan de bodem angstaanjagend snel naderde.

Haar lippen gingen onder haar flauw zuchtende ademhaling beurtelings enigszins open en weer toe. Ze was lijkwit en in de poriën van haar matte huid blonk het zweet. Ze leek echter niet vermoeid, er was een vreemde veerkracht in het gebaar waarmee ze, tegelijk voorzichtig en resoluut, de kle-

dingstukken op het voeteneinde van het ledikant legde. Uit dat door een mij onbekende kwelling als ontstoffelijk gezicht sprak, ondanks een zekere doffe wezenloosheid - aan diep ingeslapenen eigen - een nauwelijks betoonde hartstocht die mij verschrikte. Een kalme klare wildheid die zich nergens op hoefde te beroepen, en die voor niets zou terugdeinzen, en waardoor gedreven ze zich nooit iets van de door mensen gestelde grenzen zou aantrekken.

Ik voelde de lichte druk van de kledingstukken die ze neerlegde op mijn voeten. Op dat moment zou ik voor elke pijnprikkel ongevoelig zijn geweest.

In een oneindig hulpeloos en kwetsbaar gebaar bracht ze haar handen naar haar kleren en begon die, terwijl haar blik afwezig op de vloer gericht was, los te maken.

Naast mijn bed stond een hoge stoel op de ronde zitting waarvan het maanlicht een glinsterende vernislaag vormde. Daarop legde ze haar kledingstukken één voor één neer, met langzame verzonken en precieze bewegingen. Ze stond zo dicht bij me dat ik haar had kunnen aanraken, een hevig verlangen om dat te doen werd in me wakker. Alsof ik daardoor, door die simpele aanraking, gedurende minder dan een oogwenk maar, een ander kon worden, haar begrijpen, van haar zijn; een gedachte die me blasfemischer voorkwam dan wanneer ik de Heilige Maagd op lichamelijke wijze begeerd had.

Ik meende de geur van haar slechts door een dun waas van onderkieren halfverhulde lichaam te kunnen ruiken. Van haar neerhangende haarstrengen. Ze was slank als een gebeeldhouwde vrouw. Haar armen en hoge benen, haar hals, schouders, het begin van haar borst, waren van een romen bleekheid.

Toen maakte ze haar schoenen los met lange aandachtige en aarzelende vingers en zette ze naast de stoel op de grond.

Terwijl ze weer op de klaaglijke eentonige wijze van tevoren begon te praten, maar onverstaanbaar en binnensmonds nu, nam ze van het bed de trui en schoof die over haar hoofd, waarna ze haar lange haar uit de wijde kraag bevrijdde door

heftig, in opwaartse richting, met haar hoofd te schudden. Vervolgens deed ze de rijbroek aan die nauw om haar smalle heupen sloot. Snel en zeker schoof ze de laarzen aan. Ze sloeg de wijde jekker om zich heen en begaf zich met zwevende ijle passen naar de muur met de spiegel, tegenover het raam, naast de deur. Ze drukte de handen tegen haar gezicht, schikte dan haar haren en bleef even, in gedachten verdiept, staan. Ik richtte me op in bed om een glimp van haar gelaatsuitdrukking in het gesloten spiegervlak op te vangen. Daarbij kraakte een der onderlagen van het ledikant, met een korte droge knap en op hetzelfde ogenblik kon ik spreken, alsof ik voor het eerst woorden gebruikte.

‘Waarom ben je bang?’ zei ik langzaam en duidelijk.

Ik besepte ten volle wat op het spel kon staan maar misschien is dit wat me altijd van anderen onderscheiden heeft: dat ik spring waar zij terugdeinzen voor de diepte die onder hen gaapt, dat ik altijd het blindelingse vertrouwen gehad heb in krachten die niemand beheerst en die, in werking gesteld, door een woord, een gebaar, een stilzwijgen, tot het enig avontuur leiden dat een leven werkelijk zin geeft: de ontmoeting met dat aan de overzijde van het ravijn of - wat maakt het uit - met de bodem daarvan.

Ik zag haar schouders verstrakken in de wijde plooiënjas. Ze bleef staan zoals ze stond gedurende één lange ademstoot van tijd en wendde zich toen om. Haar ogen waren verweg en er lag een angstuitdrukking zo gruwelijk over haar gezicht of het slechts de in een lachspiegel opgevangen monsterlijke afbeelding daarvan was. Haar ogen puilden als groene eieren uit de kassen, als in stuipen vertrok haar mond. Ik kon het knersen van haar tanden horen, een gekrets van steen over steen. Ze bracht de handen voor haar gezicht en kreunde.

‘Wie moet dat weten?’

Haar mond ging open, gejaagd keek ze om zich heen, star.

‘Wie moet dat weten?’ vroeg ze toen langzaam, met hape-

rende verbaasde stem, alsof ze wellicht wel verwacht had dat een stem haar iets kon vragen, maar een andere, één die ze kende. Wat haar in de war bracht en kalmeerde tegelijkertijd, zoals een kind kalmer wordt wanneer het angstig om zijn ouders roept en wanneer de stem van een ander, een onbekende, het antwoord geeft. Het houdt op met snikken en wordt luisterend, nadenkend van aandacht voor dat nieuwe geluid.

‘Ben je bang voor Roodoog?’ vroeg ik, gespannen tot het uiterste.

Als ik iets verkeerd zei kon de betovering verbroken zijn.

De kamer, een holte om ons heen, stond ademloos, de voorwerpen erin waren helder afgetekend. Een magnetisch krachtveld hield hen roerloos op hun plaats.

Haar mond trilde. Ze slaakte een lange zucht, haar hoofd zakte iets voorover; als een schuldige die ondervraagd wordt stond ze daar. Toen ze weer sprak was haar stem een fluiste ring.

‘Ja’ zei ze, ‘wie moet het weten?’

‘Roodoog heeft het paard geslagen onderweg’ zei ik.

‘Geslagen’ zei ze, ‘onderweg’, op ijle, vragende toon.

‘Ik kreeg niets te eten van hem’ zei ik, ‘ik ben in slaap gevallen onderweg.’

‘Onderweg, onderweg, wie ben je toch, ik ken je niet.’

‘Hij zegt dat je hem dingen geeft. Wat voor dingen zijn het?’

‘Wat voor dingen het zijn, - ik weet het niet.’

‘Hij liet me een boekje zien. Een klein dun boekje. Gaf je hem dat?’

‘Ik geef hem boeken. Ze zijn van vader, niemand mag het weten. Waarom vraagt iemand dat toch?’

‘Wat voor boeken zijn het?’

‘Boeken ja, hij bekijkt ze alleen, ze maken me bang.’

‘Je hoeft niet bang meer te zijn voor Roodoog, ik ben er nu, ik wil je helpen. Ik ben bij je.’

‘Wie ben je dan toch, er kan niemand zijn. Ik heb geen tijd,

ik heb me omgekleed om uit te gaan.’

‘Wil je me vertrouwen? Ik zal je helpen met alles. Zeg maar wat ik doen moet, probeer het maar. Wat moet ik voor je doen?’

In een krankzinnige ingeving voegde ik daaraan toe: ‘zal ik Vitol voor je van stal halen?’

‘Vitol’ zei ze vaag. Haar hoofd hing nu op haar borst en bewoog traag heen en weer, alsof ze probeerde te zien wie tegen haar sprak. Toen, snel, op één toon, zei ze: ‘Vitol heeft z'n poot pijn gedaan. Mevrouw Vanaudekercke was erg kwaad. Ik kon er niets aan doen. Hij struikelde. Het geneest vlug.’

Het was of ze iets ontweek dat met rukken dichterbij begon te schuiven.

‘Vitol mankeert niets, hij is uitgerust, ik hoorde hem hinniken’ zei ik, ‘je hebt andere kleren aangetrokken om uit rijden te gaan nietwaar. Ik zal je helpen. Roodoog slaapt, hij merkt niets.’

‘Roodoog slaapt, hij merkt niets’ herhaalde ze.

Ineens, alsof haar iets te binnen schoot, alsof iemand eerder die woorden gezegd had, hief ze het hoofd op en keek strak in mijn richting.

‘Zeg dat nog eens, wil je’ zei ze ingehouden en bevelend.

‘Roodoog slaapt, hij merkt niets’ zei ik weer.

‘Wie?...’ zei ze. De stem stakte haar in de keel. Opgewonden haalde ze diep adem, als een zwemmer die het koele zwarte water tegen zijn borst voelt klimmen en door een onberedeneerd onbehagen overrompeld wordt dat hem hijgen doet.

‘Solange’ zei ik verstikt, ook mij overweldigde het, een angst als om te verdrinken stak zijn koude hand in mijn buik. Iets scheen binnen te vloeien dat ontstelde en verwarde zwarte herinneringen in haar deed bovendrijven. Als een damp.

‘Nee’ zei ze, ‘nee, nee, nee.’

Haar stem ging over in een woordenloos gelispel.

‘Mm mmoem moemm moem mm,’ alsof een automaat haar

stem verving.

Ze draaide zich om naar de deur.

Voor ze haar hand naar de kruk had kunnen uitstrekken was ik al uit bed. De vloer lag steenkoud en glad tegen mijn voeten.

‘Ik ben het’ zei ik, ‘ik heet Paul. Ik wil met je meegaan.’

Ze stond stil, het hoofd geheven, een uit het graf opgestaan onbegrijpelijk mooi meisje, hooghartig en teruggetrokken in zichzelf, om de mond de strakke aarzelende glimlach van een blinde die wel een stem hoort maar niet weet wat degene die tegen hem praat met hem voor heeft, omdat hij de trekken van zijn gezicht niet in staat is te zien.

Langzaam, tastend, stak ze haar hand uit die mij aanraakte, nauwkeurig voelden de spitse vingers over mijn naakte borst, over mijn hemd, langs mijn hals. Haar koele geurloze huid gleed over mijn gezicht.

‘Paul’ zei ze, op de toon van iemand die een naam voor het eerst uitspreekt en daarin tegelijkertijd onbewust vertrouwen, vriendschap, zelfs medeplichtigheid legt.

Als dit alles nog een droom was dan ging ik nu ontwaken.

‘Maar je hebt alleen je ondergoed aan. Je moet je nog helemaal aankleden.’

Verbaasd was haar stem weer. In een eigenaardig kuis gebaar hield ze de hand voor de ogen. Ik zag dat ze door haar even gespreide vingers poogde te glimlachen, alsof ze een spelletje speelde.

Terwijl ik me overhaast en met trillende handen aankleedde, zat ze op de rand van het bed, rechtop, in een zonderling afwerende luisterhouding. Niet het geringste ritselen van mijn kleding scheen haar te ontgaan.

‘Het is koud en er waait zo'n vochtige wind buiten, Paul’, zei ze raadselachtig toen ik klaar was.

Over mijn woorden struikelend zei ik dat ik geen last van de kou had maar ze leek me niet te verstaan en ging naar de deur. Ze opende die.

‘Ik kom je zo halen’ zei ze.

Aan de andere kant kraakte de sleutel in het slot. Ze was

er niet meer.

In de gang was geen geluid van voetstappen te horen.

Ik was alleen, opgesloten.

Schijndode maan

Geruime tijd nog nadat ze - een visioen, een droomgestalte uit een gruwelijke en sprookjesachtige verbeelding opgedoken - verdwenen was, bleven mijn ogen strak op de deur gericht. Ik weet niet of ik haar elk ogenblik verwachtte te zien terugkomen. Pas nadat een misschien vrij lange tijd verstreken was, drong het tot mijn hersens door, die helder waren van moeheid en agitatie, dat mijn blik onafgebroken op het donkerbruin geschilderde deurpaneel was gevestigd.

Ik had geen spiegel bij de hand om mijn ogen te bekijken en durfde me om duistere redenen niet naar de spiegel aan de achterwand begeven, maar ik had het gevoel dat mijn ogen groter waren dan normaal, boller en onbeweeglijker. Er scheen zelfs een soort eigen wilskracht in het organisme aanwezig te zijn dat hen na verloop van tijd, onafhankelijk van de seinen mijner hersens, steeds weer naar de deur deed dwalen.

Het was of die vierkante vlek in de kalkmuur mijn ogen aanzoog. Vrijwel zonder enige normale bewuste gedachte, als versuft en geslagen, keek ik daarheen, in de houding waarin ik gebleven was toen ze op het punt gestaan had binnen te komen. Het was of een metalen staaf mijn lichaam recht hield.

Ik ging op het wanordelijke bed liggen zonder dat ik trachtte de dekens over me heen te trekken, terwijl het koud was in het vertrek en het er zelfs merkbaar tochtte, en ik me realiseerde dat ik iets om me heen moest slaan.

Ergens in de diepe stilte om het huis begon de wind zijn houten blaasinstrumenten te stemmen en klonk het hinniken van een paard. De maan was verloren geraakt onder wolkenpuin en een schemer die dag noch nacht scheen in te houden, vulde de kamerruimte. Bij tijd en wijle dreef de melkwitte bol

een kleine wig tussen de wolken en vielen gematerialiseerde scherven maanlicht op de planken vloer.

Toen ik begreep dat ze vooreerst niet zou terugkomen - als ze terugkwam, en er niet een ongeluk ging gebeuren of al gebeurd was intussen, die gedachte gaf me een schok van ontzetting - toen ging ik geheel gekleed liggen.

Ik trok, opeens klappertandend als van koorts, de dekens over me heen, die kil en klam waren alsof de dauw ze bevochtigd had. Van toen af had ik over de bewegingen van mijn lichaam en de akrobatische sprongen en wendingen van mijn geest geen zeggenschap meer. In het door mijn adem verwarmde donker begon mijn mond te trekken alsof ik in huilen ging uitbarsten. Inderdaad voelde ik een brandende aandrang van tranen achter mijn ogen. Er kwam echter niets, hoewel een vage en ontembare droefheid mij overweldigde. Heel mijn lichaam prikte. Mijn adem ging hevig, in lange stoten. Krampachtige trekkingen in armen en benen gebeurden buiten mijn wil en controle om. Er was ook iets met de proporties van mijn lichaam, of liever met het besef dat ik van mijn lichaamsdelen en organen had, die om beurten heftig hun aanwezigheid meldden. Toch had ik geen werkelijke pijn, mijn lichaam was zelfs eigenaardig pijnloos.

Ik voelde me als iemand die niet zwemmen kan en in het water geworpen wordt, waarna zijn lichaam werktuiglijk en intuïtief de handelingen gaat verrichten die nodig zijn om het van de verdrinkingsdood te redden. Of nee: als zo iemand, maar dan gered en door zijn redder op de zandige strook langs de oever gelegd, terwijl een door walg ontstane stuipachtige aandoening zich van hem meester maakt.

Kortom, ik viel aan een van die onnaspeurlijke opwindingen ten prooi die na een gebeuren van op enigerlei wijze ingrijpende aard - hetzij verontrustend of tot blijdschap stemmend - het stadium kort aan de diepe droomloze slaap voorafgaande plagen te kenmerken. Een verwarring die ieder niet afgestompt menselijk schepsel, zeker een kind, overvallen kan en de schijn heeft van een soort psychisch ontbindingsproces,

alsof in de heksenketel van de geest vloeistoffen met elkaar in aanraking gekomen zijn die niet slechts vernietigend op elkaar inwerken, maar die evenzeer de metalen wanden van hun gevangenis aanvreten, doen oplossen.

Er waren lange vlagen herinnering, maar zonderling dooreengeroerd en met alle aan zich een karakter van ondefinieerbare doodsheid, ijlte.

Taferelen uit mijn vroegste jeugd, afgewisseld door flitsen van de rit door de bossen, alsof er geen tijdsafstand van jaren tussen lag. Avonden die ik vergeten was en die terugkeerden, met bloedrode gruwelbollen achter heuvels. Lange maskerachtige gezichten zonder herkenbare trekken, eenvormig als manen, aan een snoer geregen en steeds kleiner wordend.

De straat waarin ik gewoond had zelfs, onherroepelijk, strak, zwart. Een bar seizoen regeerde daar. Op de rijweg lag een brede bruine rand door voertuigen gedeeltelijk vermorzelde menselijke ledematen, met bladerenafval gemengd. Het huis van mijn vader was nergens te zien, het lag achter een kromming van de woningengeul en ik had het gevoel dat het beter was het niet te zien, dat er iets onherstelbaars gebeurd was.

Het vreemdst was dat deze verschijnselen me niet beletten tegelijkertijd volledig waakhelder na te denken over hetgeen de onmiddellijke aanleiding was tot de haast delirante schemertoestand waarin ik me bevond: zij, haar bezoek, het gesprek, omgeven door een nimbus van droomachtige werkelijkheid, waarin ze zich bewoog alsof het, hoe dan ook-en dit realiseerde ik me heel scherp al kon ik niet zeggen op welk feit ik het precies baseerde-haar natuurlijk element was.

Ik geloofde dat ze een slaapwandelaarster moest zijn, veronderstelde dat zij vóór mij, jaren terug, als klein meisje, of nog slechts korte tijd geleden, in dit vertrek vertoefd moest hebben, dat het haar slaapkamer was geweest en dat ze daarom door de nauwe gang van haar nachtelijk bewustzijn erheen terugkeerde.

Wat de knecht me over haar gezegd had ging me door het hoofd, ik herinnerde me de verraderlijk toegeeflijke toon waarop hij over haar gesproken had een ogenblik. Ik werd er niet uit wijs.

Er staat me iets van voor dat ik opgestaan ben en de kleren die ze op de stoel had achtergelaten bijeengenomen heb en verdwaasd tegen mijn gezicht gedrukt. Ik herinner me niets van een geur die aan haar lijfgoed was, misschien bezat het geen geur, als lijkkleden die niet bezitten.

Toen de schijndode maan verbleekte kwam ik tot mezelf. De kamer was, ondanks zijn ordelijkheid en strakheid een hol waar niet te noemen, bloedige dingen gebeurd waren, die onmerkbare tekens aan wand, spiegel en houtwerk hadden achtergelaten.

Er werd een steentje of een hard takje tegen het vensterglas geworpen.

Ik opende het licht knarsende stroeve raam en klom geruisloos naar buiten.

Om mijn benen sloot hoog gras dat ik niet eerder waargenomen had op de kale bodem rondom het huis. Het zat vol glinsterende stippen, kleine bellen van dauw, en liet toen ik begon te lopen na iedere schrede een diepe holle indruk achter, alsof ik me in een meegeevende kompakte groene deegsubstantie voortbewoog.

Gedeformeerde schaduwbeesten rustten tastbaar op het sponzig gesloten dek.

Zijdelings roeide een langwerpige kruipdier met me mee.

De gevel van het landhuis werd door de maan als door een verwijderd zoeklicht in schijn gezet. Elke voeg en oneffenheid in de grauwe steen was scherp afgetekend zichtbaar. De vensters waren dode vlakken. Ik stond op een open plek tussen het gebouw en de struiken die, een ongelijkmatig gekartelde kam, oprezen tegen de lucht. Er was niemand te bekennen. Het was op vreemde wijze vochtig en koud. Uit de aarde, de planten, scheen een onmerkbare nevel opgestegen, een zware adem van dauw.

Onbeweeglijk stilstaand keek ik om me heen. Over de grond kropen fantastisch afgeplatte reptielachtige dierfiguren naar mijn voeten.

Toen hoorde ik een zacht gekraak van takken die uiteen-geschoven werden, recht voor me uit, in de zwarte grot der heesters, even slechts. Het was of iemand de adem inhield.

Een moment aarzelde ik: het kon een dier geweest zijn, een vogel, een wild konijn.

Bij de stallen hinnikte een paard, gedempt, schor, wrevelig van slaap. Het geluid hield op alsof het met een doek gesmoord werd.

Met een sprong was ik in de beschutting der struiken. Er stond amper wind, de aarde zuchtte van poreuze stilte. In het maanlichtdonker maakte iets gedrongens en aapachtigs zich los uit het warnet van als met nacht bevrachte takken, die opveerden en ritselden.

Uit de grond gerezen stond Allerheiligen voor me. Zijn oorschelpen weken verterzijde van zijn hoofd. Zijn gezicht was vertrokken alsof hij pijn had. Hij gromde als een wolf. Zijn mond hing open. Dan had hij me in de ijzeren greep van zijn beide handen bij de schouders. Ik dacht een ogenblik dat hij gek geworden was en iets afschuwelijks met me doen wilde. Hij hijgde. Daarna begon hij te praten met zijn holle blatende stem.

‘Wandeling’ zei hij, ‘kon niet slapen. Niet bang, nee, helemaal niet bang. Groot gelijk. De kale mannekes bestaan immers niet. En het vrouwtje wacht. Dat wachtte al eens eerder. Hèhè’.

Hij poogde zijn stem een zoetsappige klank te geven, zijn vuisten schudden me onderwijl door elkaar. Mijn tanden zaten vast opeen. *Niet schreeuwen*, hamerde het in mijn hoofd, *alleen niet schreeuwen. Als ik schreeuw gebeurt er iets vreselijks. Er springt een licht aan dat ik niet verdraag. Het moet donker blijven.*

Mijn hoofd schokte heen en weer. Hij bleef me vasthouden. Twijgen striemden langs mijn gezicht. Ik werd een zwijgend

zwart dier dat nooit een kreet over de lippen had laten komen, dat doorstond.

‘Heeft hij Kobalt goed gezien? Voor Kobalt was hij al bang. Natuurlijk, voor Kobalt was hij al als de dood’ stiet de voerman uit. Toen liet hij me los en terwijl hij zijlings achteruit begon te schuifelen, welde er een onweerhoudbaar grollend gelach op uit zijn borst. Met maaiende armen week hij terug, me aldoor aanstarend, als gebiologeerd, uit zijn oogholten. De struiken sloten zich over hem toe, het was of hij erin oploste.

Moerasbos

Ik glipte de open plek voor het huis over dat nu, helbelicht, een wankel toneeldecor, gereedstond om voorover te vallen, als hoogtepunt van een festijn waaraan ik geen deel had. Dat de nacht en de maan en de schuifelende struiken afzonderlijk en tezamen vierden.

Schuw achter me ziend bemerkte ik dat de gevel glansde van vocht, alsof een kil zweet moeilijk uit de stenen geperst werd. De scherpe raamgaten keken naar beneden, strak, verbergend. De dauw verdichtte zich tot druppels die onmerkbaar en als sneeuwvlokken in de lucht dreven. Het leek of het huis zowel de hangende dikke vochten - watten - aantrok, als ze zelf produceerde. Als in een vriesnacht een fabrieksschoorsteen, onwezenlijk, dampte het steile bouwsel. Om de blauwachtige dakpiramide kropten mistwolken. Het huis ademde.

Verbijsterd holde ik in de richting waaruit ik het hinniken van het paard gehoord had.

Op het pad voor de openstaande staldeur stond het zwart vergroeide schaduwstandbeeld van Solange te paard. Het dier hield de kop dicht tegen de grond en verzette nerveus zijn poten. Het was gezadeld en getoomd en glom als steenkool.

Ze zat kaarsrecht en hield de teugel met roerloze handen voor haar borst, alsof ze elk ogenblik met een ruk het dier

kon gaan aanzetten tot een galop. De uiteinden van haar haarlokken bewogen in een stille nachtelijke tochtstroom.

Ik kwam dichterbij en matigde mijn vaart. Het paard had mij reeds bemerkt en sperde, de kop opheffend, snuivend de neusgaten. Zijn gladde zilverzwarte lijf trilde bedwongen.

‘Vitol’ zei ze op slepende toon, liefkozend. Haar stem was zacht maar helder. Het leek of, nu ze eenmaal buiten was, een ondraaglijke beklemming van haar was afgevallen. Soepel wiegde haar bovenlichaam voorover. Het leer van het paardetuig kraakte. Het dier rekte zijn kop naar me toe en snoof, onzeker leek het.

‘Goed volk Vitol’ zei ze rustig, en toen, tot mij: ‘we hebben een lange tocht voor ons, en je bent te voet. We moeten ons haasten.’

Ze zette het dier in beweging met een kleine ruk aan de teugel. Haar lichaam veerde rechtop weer, in evenwicht. Het paard stapte rustig het pad af dat achter de stallingen langs liep. De deur bleef openstaan. Terwijl we de hoek van de muur omsloegen meende ik het verschuiven van grendels te horen, twee korte krasgeluiden van ijzer op ijzer.

De voetstappen van Vitol dempten in lang, kompakt gras. Er werd geen woord gewisseld, in ons bondgenootschap school een vanzelfsprekendheid die woorden overbodig maakte.

De melkglazen maan hing in de bomen boven ons hoofd als een lichaam, in schijndood verstijfd.

In het struikgewas, eerst ijl en verspreid en met kil licht ertussen op de gesloten en geëvende steengrond, vol glinsterende plasachtige vlakken, was geen dier te bespeuren. We leken de enigen in een uitgestorven, doods gebied.

Allengs werd, terwijl het pad slingerde, steeg en daalde en ik het gevoel kreeg dat we in een wijde boog om het Huis Rode gingen, de vegetatie dichter en, tegelijk daarmee, de nachtelijke damp zwaarder.

Het paard bewoog zich in een sukkelgang die ik met gemak kon bijhouden. De lange losse staart sliertte over zijn achter-

poten, bijna tot tegen de hoeven, die hol klonken op de als onderkelderde bodem. Alom vloeiende de walm uit de begroeiing. Het was vrieskoud waar, als grijze, elkaar in kuddevorm volgende fabeldieren, de nevel zich een doortocht baande. In kommen van het terrein hing nog een restant dampige aardwarmte. De adem van het paard rookte.

Het pad werd een vaag wit gat voor ons uit. De boomstammen die we vaak rakelings passeerden stonden al bewaasd van dezelfde rijp die witte tressen op mijn schouders legde. Voor mij wiegde op het als versuft stappende paard het lichaam van Solange. Haar witte haar hing stil langs haar rug. Het was een droomgang in een rijk met stilte gewatteerd en afgesloten.

In de smalle ruimte boven ons leek de maan een onstandvastige schommelbeweging te maken af en toe, als een lamp die niet goed meer vastgehouden werd.

Langzaam werd de ordeloze opeenhoping van struiken en bomen, altijd naaldbomen, minder dicht. Er vielen gaten, waar de grond bekleed was met een zware, dichtgeslagen grasdeken en waar scherpe geuren hingen van verbrijzelde planten.

Het dampfloers werd dunner, trok in smalle riffen langs.

Weldra was het pad er niet meer. Temidden van verspreide schrale bomen, alle in één richting scheef gegroeid, tot in de verste vertakkingen star en gesperd, zocht het paard dat blijkbaar de vrije teugel gegeven werd, zich een weg.

De aarde werd zachter maar was geen zand. Het leek eerder veen waarover we verdergingen, een geluiddempende laag uit dood blad ontstane sponsaarde waarin nu en dan mijn voeten weggleden of -zakten. Het tempo vertraagde.

Soms passeerden we smalle in één richting lopende barsten en plassen in de veenlaag. Het water dat die spleten tot de rand vulde, glinsterde als blauwig metaal.

Er stak een lichte bries op, een kille natte tocht. Nieuwe boomeilanden dreven aan, door witte damp die de wind aan repen scheurde, omringd. Het waren geen naaldbomen meer.

Ze waren laag en breed, scheef, knoestig van stam als knotwilgen.

De grond daalde lange tijd, moeizaam sukkelde het paard verder.

Solange zat voorover gebogen alsof ze de weg verspiedde of sliep. Het was of we een natuurlijke kelder binnengingen waaruit een met lucht van groene en verteerde planten aangedane dompige tocht stroomde die sterker werd naarmate we vorderden.

Toch werden de struiken- en bomenophopingen er amper door beroerd, het was meer een regelmatig en nooit eindigend toestromen van lucht dan wind. Het leek of deze tochtvloed nooit onbestendig van weg was, rukte, gewelddadig wrong aan takken, tegen zichzelf verdeeld was, uit onzekerheid woedend en wild.

Bomen en waterkerven in de aarde wezen in eenzelfde richting, of een magnetische kracht ze zo geordend had.

Hier en daar zochten we onze weg tussen vierkante, soms metershoge en brede bouwsels van graszoden en gapende grafachtige putten waar water in glansde. Feilloos vond het paard zijn weg.

Wie hadden hier eens het grasdek weggestoken en waartoe? Het waren geen veenplassen; volgelopen stukken loopgraaf eerder, gedeeltelijk ingestort en soms door kruid overwoerd. Valkuilen leken het, half afgemaakt en in de steek gelaten.

Het paard liep met moeite verder, de kop gebogen en snuivend.

Een ijle damp dreef hier alleen nog, door de gestadig vloeiende tocht in beweging gehouden.

Steeds verder zakten de poten van het paard weg in de brij. Het was of we over de blootgekomen bodem van een meer liepen, over een metersdikke laag snel overwoerde modder.

De meegedaalde maan hing laag en boosaardig boven het groenbruin landschap.

Er was een scheve hoog opstekende dorre boomstaak

waarbij het dier stilstond. De bodem eromheen was glad en verraderlijk naakt, vrij hard evenwel. Het paard hinnikte dof en stond met hangende kop die traag heen en weer bewoog, wezenloos; Solange stapte af, snel, als ineens ontwaakt, en bond de teugel aan de staak vast. Ze streelde even de hals van het dier. Terwijl we verdergingen, ik achter haar aan, mijn voetstappen regelend naar haar gelijkmatige glijdende passen, probeerde het paard de grasrand te bereiken die rondom de paal afbrak. De sprietten waren een halve meter hoog en stonden zo dicht opeen, waren zo dun dat ze een kompakt materiaal vormden. Gras waarin als men er door loopt de afdruk van voet en been gaaf achterblijven. Giftig gras, waarin men verdrinken kan.

Het paard kon er niet bij komen en bleef bewegingloos staan, ons nakijkend.

Een ijsskoude bedwelming depte mijn hersens, het was of ze door stenen handen omvangen werden.

Solange liep voor me, het hoofd opgericht, de handen langs het lichaam, meegevend als ze met kracht een voet uit het moor moest trekken. Haar stappen lieten ronde kraterachtige gaten na waaromheen de opgedreven modder blaasjes spuwde. Buiten de slurpende geluiden van onze schoenen was er niets te horen.

De bomen stonden ruig, vreemd hoog, met gaten als vensters waar maanlicht door viel, bijeengetroeft, met blootgeraakte bleke wortels vaak. Hun schaduwen schoten uit in alle richtingen. De zodenbouwsels werden schaarser en omvangrijker, de groeven - als voor reuzen die ooit gevangen waren - dieper. Onderin blonk steeds water.

Opeens draaide Solange zich naar me toe op haar trotse trage wijze. Er was iets onzegbaar verwrongens in de houding van haar lichaam, tot in de plooiënval van de jas, alsof ze met een onvoorstelbare kastijding kennismaakte, alsof misvormingen die ik niet kende en die haar te wachten stonden bij voorbaat hun pijn openbaarden. Het was een rechte en desondanks in de rug geknakte gedaante die een ogenblik stil-

stond, steun zoekend, om een murwmakende moeheid het hoofd te bieden, teneinde daarna verder te kunnen gaan met de uitvoering van een bepaalde, vastgestelde taak.

Ze stond er als op een oudtijdse, tegelijk helderbelijnde en verschoten foto, in het nachtlicht dat haar huid als ontkleurde. Stijfjes, als poserend in haar lange pijachtige mantel. Haar gezicht beniger, ouder dan tevoren. Haar haar kleefde in slierten langs hoofd en jaskraag. Door als in dierlijk onbehagen verwijde neusgaten haalde ze zichtbaar adem, moeilijk en onregelmatig als een lijder aan een borstkwaal. Haar rijbroek en laarzen waren met verse zwarte modder en bladerresten besmeurd. Haar oogleden bewogen alsof ze ontwaken ging. ‘Het is hier vlakbij’ zei ze, ‘het baasje is daar. Ik ga hem halen, het zal nu lukken. Ik ben gauw terug. Jij moet hier blijven wachten, Paul.’

Afzonderlijke mededelingen, toverspreuken met stiltes ertussen. Aarzelend sprak ze mijn naam uit, vriendelijk, en gebiedend met een kille gestrengheid.

‘Ja’ zei ik, wetend dat ik loog. Ik moest liegen. Kon ik haar alleen laten gaan, in een moeras vol bomen en gapende kuilen, waar elke misstap een welhaast zekere dood betekende, zeker in haar toestand?

Ze wilde glimlachen maar haar lippen drukten slechts krampende pijn of angst uit. Met tussen ons een hoge zodenwal volgde ik haar, op gevaar af plotseling te verzinken in de aarde nu ik van de route afweek die zij zonder merkbare moeite en doelzeker gevolgd had.

Geen ogenblik verloor ik haar uit het oog. Ik wist op dat moment dat mij niets kon overkomen, dat ik onkwetsbaar was, ongevoelig voor pijn, zolang ik haar zien kon. De atmosfeer was bitter en vochtig als in een onderaardse grot. Mijn kleren plakten aan mijn lijf, ik merkte het amper. Onbekende reuzenvarens schramden met mesbladen mijn polsen en handen. De vegetatie drong dicht samen. Ik moest me met geweld een weg banen om haar niet uit het gezicht te verliezen.

Boomkronen stonden als verstijfde zwarte wolken boven

me. De planten zweetten. Een onbeschrijflijk afgrijzen van hun koude klevende vocht dat mijn huid natmaakte, overviel mij. De lucht was van waterdamp en ontbindingsgeuren verzadigd. De groei stonk als een slapend reuzengedrocht uit zijn bek. Boomstammen lagen in alle richtingen over de plantenlagen heen waarin witte vliezige bloemen roken als klaprozen, maar tienmaal sterker.

Paddestoelen als broden knapten onder mijn voeten. Bij het langs lopen sloeg mijn hand hard tegen een boomhuid. Het gaf geen geluid, ik voelde geen pijn. Een groot stuk broos bruinzwart verteerd vulsel stortte eruit. Blad brak af als ik het aanraakte.

Door alles heen trokken kabeldikke, gladde, eindeloos lijkende plantenslingers, als slangen, in wanhopige verstarring. Alsof zij het enige waren wat hier nog leefde, onheuglijk lang geleden een chaotische strijd geleverd had met de stammen, ze had uiteengeslagen, ten val gebracht, hun sap onttrokken en voos had laten liggen of staan. Hun geur hing er nog enkel, evenals die van de bloemen, de monsterkelken, de slagandige varens.

Alles verbrokkelde terwijl ik er doorheen snelde, brak af, gedempt, dof, met een geluid of houthakkers heel ver bossen velden met doodstille bijen.

Nu eens door zwart verkleurde uit samengekoekt stof bestaande takken en stammen verborgen, dan weer slechts enkele meters van me vandaan opdoemend, zocht Solange haar weg, blijkbaar volkomen onbewust van mijn aanwezigheid.

De weldoorvoede glanzend groene en gevlekte lianenwindingen bemoeilijkten mij de voortgang meer naarmate het voze moerasbos dichter werd en de grond drassiger, zodat ik meermalen tot de knieën wegzakte. Ze omknelden mijn benen als een plantaardige lasso met een oneindig aantal knopen en kronkels. Ik schopte. Ging verder. Solange raakte me voor. Steeds moeilijker vorderde ik, het was of een trage sluipende aanwezigheid van iets mijn bewegingen hinderde, op een manier die wezenloos was en meteen opzettelijk. Ik trapte

harder in de tentakulaire groei. Een donkere gespannen rank, flesgroen, dik als een kinderhals, hief zich rekkend op, het uiteinde verpletterd door mijn geweld. Het was een soort aan de binnenkant donkerrode bloemenmuil, een zuignap waarvan de verminkte, gescheurde randen beurtelings bliksemsnel rechtsprongen en slap vielen. Uit de uitstulpingen droop een groenzwarte slijmerige substantie.

Hoewel ik de plantenslurf panisch probeerde te ontwijken, kreeg hij me te pakken bij het been waar onmiddellijk zuigende kracht op uitgeoefend werd. De glanzende vangarmen rekten zich, trokken in s-bochten, wrongen. Het was of ze op barsten stonden. Opbultingen als in de bovenarm van een gespierde man gleden door hen heen. Vertwijfeld schopte en sloeg ik de geraakte poliep van me af. Andere rukten op, in steeds talrijker windingen, als een aantal reptielen tegelijk, gezwollen, donkerkleurig geworden van duistere primitieve woede. Het verminkte uiteinde viel machteloos tegen de grond, als een verlepte bloem.

Ineens wijzigde zich de richting waarin de plantenkobra's zich voortbewogen hadden. Ze kwamen nu ook uit de vergane bomen omlaaggliden, soepel en geluidloos, eerst nog zonder iets te vernielen aan wat bij een vingeraanraking uiteenviel. Het werden rollende hoepels, zwepende koudgroene staarten. Zacht vielen boomstammen om. Molmwolken vertroebelden de atmosfeer. Desondanks kreeg ik Solange weer in het oog, vertwijfeld verder vechtend intussen.

Ze hing op haar zij, de armen boven het hoofd. Haar ogen waren wijder dan ooit. *Ze zag, ik ben er zeker van dat ze zag, wakend, dat ze mij zag, alles.*

Van alle kanten hadden vangarmen zich om haar samengetrokken, zich om haar heengeslagen. Alles sidderde en trok strak. Nog steeds gleden groene vormen nader, maar als ik er op trapte reageerden ze niet eens: een elders aangevangen ekstase scheen ze gevoelloos te maken. Zwaaiende vangarmen met gespalkte emmerwijde openingen bloeiden om haar heen op.

Haar gezicht was wit als de maan. Een leger wierp zich op haar, haastte zich langs mij heen, soms zijn tentakels naar mij uitstekend nog, maar aflatend, meegesleept door de rest, zich concentrerend op de prooi die worstelde voor haar leven.

Een schrei als ik nooit uit een menselijke mond gehoord had welde uit haar op, of haar lichaam met tangen afgeknepen werd, of de aarde die zijn sap ontzogen werd zelf in haar schreeuwde.

Ik zag de vangarmen zich aan haar vastgrijpen met grimmige en lome bewegingen. Steeds weer schreeuwde ze, het gulpte uit haar. Iets gruwelijks naderde uit de hoogte, een boomdik gedrochtelijk lichaam, een krokodil die openbloede tot een krankzinnige, geluidloos schaterende muil, bloedrood, die zich, terwijl het gekropte lijf zich verhieft boven haar, langzaam en onophoudelijk verder openspalkte. De monsterkop daalde, belemmerd door zijn eigen uitgroeisels, of een elementair en afgrijselijk bloeddorstig brein slechts met inspanning van alle krachten nu nog ordelijk te werk kon gaan. Door de geledingen van zijn eigen lichaam die kraakten en waar de drab uitspoot, vrat de hersen- en aangezichtloze kop, alleen een Mond, die al het andere verving en onnodig maakte, zich ruimte naar het nog steeds worstelende meisje. Het schreeuwen was opgehouden.

Onnoemelijk week en wellustig hechtte de gruwelijke zuignap zich aan haar vast, tastend. Bedekte haar gezicht. Nog één keer klonk een door merg en been gaande kreet.

De slurf sperde zich nog verder open. Het lijf trok windingen aan om zich beter te kunnen bewegen. Topzware zuigkelken hieven zich, zetten zich overal aan haar vast. De kop kraakte, met de onverzettelikheden van een machine die zichzelf gelijk blijft drukte hij dieper naar beneden. Slingers braken af.

Het plantelijk monster vernietigde zich links en rechts zelf. Armen lieten los, schuifelden terug, het was of een groene glijdende brei na een duistere besefloze bloeddorst te hebben botgevierd, waarbij alle kracht zich samenbalde om haar,

affliet en teruggleed, tussen de struiken van zijn humuswoud.

Ik zag de kop zich sluiten, een uitdrukking van onwezenlijke monstrueuze voldoening scheen die uit te drukken. Er droop bloederig slijm uit.

Toen vluchtte ik. De zich dun en onzichtbaar makende ledematen van het gedrocht lieten me ongehinderd passeren, schenen me niet te bemerken.

Woestenij

Ik weet niet hoe lang ik door een blindelings uitgegraven veenveld baggerde, rende, met overal om me heen gelijke tombes van graszoden die me vierkant in de weg stonden.

Het was helder en koud. De bladerloze bomen stonden bewegingloos en zwart samengebald. Ik liep in een leegte als in een vervallen reusachtig graf, een vlakte op de bodem waarvan ik tenslotte geloofde steeds dezelfde cirkelgang te maken. Toen dacht ik aan het paard. Maar het was nergens te vinden. Er was geen spoor van de staak.

Met het kerend daglicht hoopte ik een levend wezen aan te treffen in die woestenij zonder zelfs een vogel en overdekt met verend week gras dat me huiveren deed.

De dag, die de bleke uitgeteerde maanbol geheel krachteloos maakte, bracht slechts grotere verwarring. Het landschap was grauw en vaal als een steppe. De hemel bleef van een bleekheid die het zelfs niet tot wolken kon brengen.

Zover ik zien kon zag de aarde eruit of men er alle begaanbaarheid aan had willen ontnemen. Veenplassen als uitgestrekte kreken, naakt, glad, loodkleurig. Vervallen zodenhopen waar hier en daar de gedroogde derrie doorheenbrak, mangaten en sleuven of een leger zich hier ooit ingegraven had, gestreden misschien, en dit rampzalige gebied daarna voor altijd verlaten.

De zon kwam daarover wel op maar hij had vorm noch kleur.

Toch oriënteerde ik me bij het lopen op die warmteloze

glans.

Langzaam steeg de bodem.

Tegen de middag kreeg ik een hoog grauw huis in het oog. Het duurde lang voor ik het bereikt had. *Ik wist zeker dat het in een bocht van de weg gelegen had, in de luwte van een kleine groep bomen, maar er was geen weg.*

Dicht tegen de muur aan waarin slechts een enkele raamspleet was, stonden een paar langgeleden gekalkte vruchtbomen. De witte laag schilferde overal af en liet de zwarte bast zien. Er was nergens iemand te bekennen. In de tuin groeiden kleine rapen, die ik uitrukte en als een hongerig dier verslond.

Onbepaalde doofstomme uren later hoorde ik het gedempt schurend en klepperend geluid van een kar die over het ongebaande veld naderde. Het was of dat geluid er al geweest was voor ik het waarnam en of ik me er pas thans bewust van werd, waardoor het geknars nu eerst begon naderbij te komen: een verwarrende gewaarwording. Opgewonden liep ik het erf op, naar de welput waarover het dode licht de kille platte schaduw van het huis gelegd had, een schaduw die aan opengeplooid lijkleden deed denken, zo dik en tastbaar was hij.

De gekalkte bomen in de tuin stonden roerloos, nog intact, blad voor blad schelpvormig tegen de wijde grijswitte lucht. Er steeg een koude adem van de aarde waarin ik scherp de moergeur van de put onderscheidde. Behalve het gestommel van de kar was het stil, ongewoon stil, stiller dan ik het ooit geweten had zelfs.

Ik leunde over de metselstenen rand en keek naar beneden. Diep in een als ebbenhout glanzende spiegel, gevat in een ronde bronzen bladerlijst, zag ik mijn gezicht, veeg als een mes.

Het zachte ratelende geknars werd een rommelen dat uit de diepte scheen op te stijgen. Een rilling voer me door de schouders, ik moest mijn handen bijna met geweld, door al mijn denkkraft te verzamelen, van de rand nemen. Een gevaar-

lijke inktzwarte drift maakte mijn hoofd onklaar. Een blok lucht duwde in mijn rug, terwijl er geen zuchtje wind was. Door de krampachtige inspanning waarmee ik mijn handen van de putrand losmaakte, raakte een stukje specie of een steenschilfer los die met een doffe plons in het water viel.

Een ogenblik was mijn gezicht verwrongen, uitgerekt als van iemand die onder ondraaglijke pijnen aan vergiftiging of verstikking sterft. Het was of mijn gezicht zelf de weerslag daarvan ondervond. Mijn vel stond strak over mijn gebeente. Mijn tong zat opgerold tussen mijn tanden, alles draaide me voor de ogen.

Op de weg ratelde in volle vaart een oude kar nader, het paard draafde met gestrekte kop, de wielspaken wentelden zo snel dat ze slechts in een waas te zien waren. De ineengedoken voerman scheen ondanks het lawaai in slaap gevallen. Mijn koffer stak boven de lage opstaande zijplanken van het vehikel uit. De aanblik van dit voorwerp, mijn eigendom, had iets zo vervreemdends dat ik er ijskoud van werd en uit alle macht begon te schreeuwen, als iemand die levend begraven wordt en in het stikdonker, in de aarde, bij kennis komt en bij toverslag alles begrijpt.

De put versterkte honderdvoudig mijn stemgeluid, uit de afschuwelijke keel van de diepte gulpte mijn eigen geschrei. Ik zwaaide als een waanzinnige met de armen om de aandacht van de voerman te trekken. Terwijl de kar het huis reeds passeerde keek hij op en trok de leidsel strak. Het paard stond stil of een onzichtbare rotswand het de doortocht versperde. Schuimvlokken zweefden als grote zeepbellen om zijn bek.

‘Vlug, vlug’ riep de voerman me toe. Zijn bril fonkelde alsof er lichtjes in verborgen waren en zijn gezicht was asgrauw van vermoeidheid of afgrijzen van iets wat hem op de hielen scheen te zitten. Zijn arm maakte een molenwiekend gebaar: hierheen, hierheen!

Ik holde, struikelde, sprong. Met handen en voeten hees ik me op de wagen, viel half over de koffer heen.

‘Opgepast’ riep de voerman met onnavolgbaar kwakende

stem. De kar schokte vooruit, door de reten in de bodemplanken schoot de zandgrond in striemen en strepen weg.

Ik weet niet hoe lang we reden door een onherbergzaam gebied. Af en toe gromde de voerman in zijn keel als een wolf, hij zei niets. Zijn gezicht was vertrokken of hij pijn had, zijn mond hing open wanneer hij zich omdraaide en me vanachter glinsterende brilleglazen monsterde. Hij leek wezenloos.

Vaak zag ik een plas of ven, volkomen vlak, ingelijst door een witte zandrand. De oppervlakte glom van een licht dat uit de diepte scheen op te stijgen.

De voerman jakkerde het paard af of de duivel ons op de hielen zat. We reden door somber saamgeschaarde gehuchten. Er was bijna niemand te zien. Boven schoorstenen spiraalde dunne pluizende rook. De lucht was vaal. Een door de opstekende wind soms bij buien horizontaal voortgezweept regen begon te jagen; langs de hemel dreef een landschap dat op geen kaart te vinden was. Het bestond uit louter verdrongen beesten en blauwe rotspartijen. In de steenachtige gleuf van een pad glinsterden plassen. Aan weerskanten daarvan, over een met dik kroos toegedekte watergang, stond een slordige rij zwarte wrattige knotwilgen waaronder koeien schuilden, het achterwerk in de richting waaruit de wind blies, met onbeweeglijke lome koppen over de weg starend. Iets van de half verheimelijkte ekstase der elementen zette zich in mij voort. Ik had mijn handen als een trechter aan de mond willen zetten en 'boeh' schreeuwen naar de stille dieren in de wei. Maar iets zei me dat ze niet gereageerd zouden hebben en ik liet het na. Snel kraakte en schommelde de kar verder door spetterende plassen over de weg die zich krommend en strekkend, steeds verder afwond en als een gladde stenen stroom door het verregenende land spoelde.

We passeerden de laatste huizen van een wit gehucht, die met beslagen, als matglazen ramen in elkaar gedoken waren: een stel kouwelijke kippen. Een oude vrouw, gebukt over een rij geraniums in de vensterbank, oogde ons met grimmige tandenloze mond nieuwsgierig na.

Er begonnen dicht samengedrongen meer dan manshoge velden van dorenachtige bossen. De regen leek daar niet in door te dringen, onder hun natte harde bovenblaren stonden ze grijs en als met droog spinrag bedekt. Soms, waar het pad smaller werd, sloegen en steigerden druipnatte kille struiken als schichtig geworden dieren, vastgebonden aan iets onzichtbaars, tegen kar en paard op. De regen reikte niet tot voorbij dit gebied, waar een goed onderhouden strak negentiende-eeuws park aanving, met keurig geschoren heesters in de vorm van vazen en obelisk en heggen als donkergroene massieve metselwerken.

Ingesloten door een reeds bruingeel verkleurd gazonvlak verhief zich een fors witgepleisterd landhuis in negentiende-eeuwse stijl, met een grauw leien dak. Uit de schoorsteen krulde een dunne zich in de lucht verliezende rookpluim.

Het huis was statig en emotioneel als op een gravure.

Ik had het nooit eerder gezien.

Op het arduin bordes stonden twee in het zwart geklede gestalten, roerloos, alsof ze poseerden voor een fotograaf. Het waren een korte brede man en een witharige vrouw, die toen ze me in het oog kregen onmiddellijk begonnen te wuiven.

De kar stond stil, de voerman stapte af en tilde mijn koffer op de grond.

De twee op het bordes, voor de donkere deuropening, waaruit zich iets losmaakte dat door de man en de vrouw gelijktijdig als werktuigelijk tegengehouden werd met hun vrije hand, lachten me toe.

Ik kende hen niet, het waren volkomen vreemden maar ze trokken zich niets aan van mijn verwarring en starheid. Misschien merkten ze die niet eens op.

En toch had ik gezien, dat hadden ze niet kunnen voorkomen.

Hun anonieme gezichten, vol onbegrijpelijke vriendelijkheid, lachten een lach die ik niet thuis kon brengen en lang-

zamerhand, terwijl ik op hen toeliep, vormde zich op mijn gezicht, ik voelde het, er was geen ontkomen aan, eenzelfde lach.

Mijn gedachten verloren alle houvast en uit de leegte waarin ik me bevond, de verschrikkelijk eenzame leegte van niet begrijpen en niet geloven en nooit meer iets zeker weten, een leegte die enkele sekonden aanhield en waarin de wereld wisselde van gezicht, en waardoor ik meer dan ooit teruggeworpen werd op mijzelf, hoorde ik de stem van de man - een beschaafde, oude, schrapende stem, een stem die aan witte boorden en gouden dasspelden en vergaderingen en volwassenheid deed denken, net als de stem van mijn vader.

‘Welkom; welkom op Rode’ zei die stem.

En toen, terwijl ik mijn hand uitstak om me aan de begroetingsceremonie te onderwerpen, zag ik de mond van de vrouw opengaan, wijd, verwonderd en geschrokken. Ze trachtte het te verbergen, maar het gebaar waarmee ze de hand voor de mond legde, verried nog meer haar geschoktheid. Haar ogen, grote groene ogen, omringd door glad zandwit haar, bij de oren afgesneden, namen mij van top tot teen op. Ze was zeer bleek geworden in haar zwarte kleren.

‘Maar mijn God, wat ziet die jongen eruit’ zei ze ontsteld, terwijl ze wat haar langs achter genaderd was met kracht terugduwde, ‘hij is helemaal ...’

Meer hoorde ik niet. Meer hoefde ik niet te horen. Want ik had reeds gezien wat aan mijn blik onttrokken werd.

Het was een kind, een meisje, niet veel ouder dan ik misschien. Het sloeg me, tussendoor de twee volwassenen, met wijde ogen gade. Haar gelaatsuitdrukking was van een koele, gesloten en vreedzame, afstotende interesseloosheid. Ze keek naar me zoals een kever kijkt naar een steen, een hond naar de stoeprand.

Haar rug was zo krom als een hoepel toen ze zich omdraaide, alsof er een groot, volkomen rond pak met iets bijzonder zwaars op drukte, waaronder ze moeilijk en toch rap de gang in scharrelde. Ze keek nog één keer om, zonder erbij stil te

blijven staan. Ze was op vreselijke wijze mismaakt, aan misschien wel beide benen, maar zeker aan één.

Hoewel ze zich meer voortsleepte dan liep kon ze zich niet pas gekwetst hebben, daarvoor was haar gang te gelijkmatig, te aangepast aan iets wat al heel lang een obstakel voor haar vormde, te ontspannen haast.

Spons in de bloedsomloop

1

‘Fotografeer me’ zegt Nauta. Het gaat niet over. Als hij niet ligt te slapen, zijlings ineengekromd, de handen voor de borst, bijna als een foetus in zijn stolp, zeurt hij Silvius de oren van het hoofd om een kiekje te krijgen. Iedere dag begint hij er opnieuw over. Kijkt kwaad, ongelukkig als Silvius weer weigert het boxje aan te nemen dat hij hem koppig met kleine rukkende bewegingen van zijn hand en opwaarts knikkend vogelkopje (Ja? Ja? Nou?) toesteeft. Het komt waarschijnlijk niet in hem op dat ook wij hem zouden kunnen fotograferen als het moest. Silvius is fotograaf, hij kan dat alleen. Wij zouden onze vingers niet naar het toestel moeten uitsteken. We krijgen het zelfs niet te zien, behalve wanneer Silvius in de buurt van zijn bed scharrelt, hem om een beetje tabak of een vloeitje vraagt, wanneer Nauta niet slaapt. Het grootste gedeelte van de dag slaapt hij. Of doet alsof. ‘Je gaat hier kapot’ zegt hij, slecht artikulerend, ‘ik ga maffen.’ En ineens, een minuut later, is hij ingeslapen. Soms voorover liggend, de armen gespreid, een dode soldaat wiens uiteenstaande varkenstanden, slecht door de lippen bedekt, in de wonderlijk zachte matras dringen.

‘Nee’ zegt Silvius. Hij loopt naar het raam naast zijn ledikant, aan de andere zijde van de tafel waar Philippona en Neudon, de nieuweling, traag in tijdschriften zitten te bladeren. Nauta zit rechtop in zijn bed, het toestel vooruitgestoken in de hand. Waakzaam. Ik weet wat er nu komen gaat.

‘Jij bent fotograaf’ zegt hij moeilijk, log de woorden vormend, zijn mondholte en tong zijn gegroeid naar de rauwe rollende klanken van zijn dialect. Dat hij misschien geleerd heeft taal te noemen. Hij kan niet veel geleerd hebben. Wat

op een voorhoofd lijkt wordt weggenomen door ongelijke pieken vlashaar in verschillende lichter en donkerder tinten.

‘Je hoeft maar één foto te maken. Het is voor mijn meisje. Ze heeft me geschreven om een foto in mijn uniform. Als je het doet mag je heel de dag shag draaien zoveel je wilt.’ Hij kan nooit een meisje hebben. Zijn manier van praten en zijn houding doen aan een oosterse priester denken. Een uitgemergelde krankzinnige die aan één stuk door eentonig dezelfde schrale zinnnetjes opdreunt. Er het Heilige Zwarte Oog bij opheft, bezwerend. Zijn god, zijn fetisj, waar niemand aan mag komen. Behalve Silvius die fotograaf is. Nauta begrijpt niets, maar dit heeft hij in zijn waterige hersens kunnen krijgen. Het raakt er niet meer uit ook.

‘Jezusmina’ zegt Philippona zonder de ogen van zijn tijdschrift af te wenden. Hij krabt op zijn blote bruine behaarde borst. Een zwart krullend kussen. Hij heeft zijn tenue het slechtst in orde van ons allemaal, het is opzet, show. Zijn stropdas hangt aan een bedspijl, zijn mouwen zijn los, onopgerold. De koppel doet hij nooit af.

Wat treft hem in wat hij leest? Leest hij? Ik loop uit de hoek waar ik met een bezem vloervuil van de ene kant naar de andere heb staan vegen, naar de tafel. Kijk over Philippona's schouder, langs zijn zorgvuldig uitgeschoren dikke weke nek en het lange zwarte haar dat naar brillantine ruikt. Altijd. Een weeë lucht: mannelijk geurend bloemetjeswater.

De linker pagina vertoont een Amerikaanse kop met blikkerende tanden en rimpeltjes bij de oogleden. Een bokstersmopneusje. Loshangend hemd. Een sportcrack, of een ruimtevaarder, de minister van Spierballen en Moedermelk. Op de rechter bladzij staat een lachende ver blote filmster.

Nauta is aan het eind van zijn mager gebed gekomen. Hij legt de kamera achter zich in de vensterbank, voorzichtig, het maakt geen geluid in de grote woon-slaapzaal, waar in een hoek, in een glazen hokje, de sergeant-majoor met de telefoonhoorn praat. Erin lacht. Het is niet te horen.

Nauta laat zich achterover vallen. Zijn hoofd smoort in het

kussen. Hij kan nog steeds zijn dekens niet ordenen op de voorgeschreven manier, het is een groot vormeloos pak dat half op de dwarsspijl aan zijn hoofdeinde, half tegen de witgekalkte muur rust.

‘Stik’, zegt hij, liggend, bewegingloos al.

Silvius draait zich om. Knipoogt naar me. Perst de lippen opeen. Zijn dikke geelbruine snor krijgt een precieze halve maanvorm. Hij maakt een draaiende beweging met losse vingers naar zijn voorhoofd.

Ik lach even.

Hij ziet er zorgelijk uit. Zijn vel lijkt direkt op het gebeente van hoofd en handen geplakt te zijn, zonder dat er vezels van vlees tussen liggen. Het heeft een gelige perkamentkleur waar de tint van zijn snor geheel bij past. Welke ziekte heeft hij onder de leden? Of is hij ook vroeger, altijd, zo geweest, toen ik hem niet kende hoewel ook hij bij Maurice in de Kruk kwam en misschien net als de anderen de vage gonzende middagen werkeloos met hysterische meisjes praatte, zacht, gedempt, het hoofd een beetje voorover gebogen, met zijn lange witte handen bewegend die hij savonds met crème insmeert, om de ruwheid tegen te gaan. Hij zal wel met verschillende van hen naar bed geweest zijn. Ik denk niet dat ze veel aan hem gehad zullen hebben. Hij is te lijdelijk, zijn merg is week, hij heeft wallen onder de ogen, als van potlood. Toen ik hem vroeg of hij niet sliep zei hij ‘natuurlijk, heel goed’, licht verwonderd. Er is iets waar hij niet over praat. Hij stond in het hokje dat tot de toiletten toegang heeft. Hij goot tabak uit een fabriekssigaret op een vloeitje dat hij met bevende hand vasthield, kruimelde korrels erover, draaide, likte snel en vochtig. Hij hield de sigaret instinktmatig naast zich, dicht tegen zijn dij, toen ik langs hem heen liep, ‘hai’ zei. Ik had de gekruide geur nog niet opgemerkt. Hij rookt ergens buiten het gebouw waarschijnlijk, gauw, gulzig, een beetje hijgend misschien, leunend tegen een boom en naar de grond kijkend met dezelfde strakke en toch troebele ogen van nu, die nooit veranderen.

‘Dat blijft duren’ zeg ik.

‘Ja’ zegt hij ongeïnteresseerd, half vragend.

‘Heb je nieuws van je vrouw?’ zeg ik. Er is een brief voor hem gekomen.

Hij las erin, met gefronst voorhoofd.

Hij knikt, kijkt langs me heen. Ziet me niet denk ik.

‘Er is iets met Oda’ zegt hij. Hij heeft me af en toe brokstukken verteld uit zijn leven. Oda is daarin de derde vrouw van betekenis. De eerste was romantiek, zei hij, met de tweede ging ik naar bed, de derde is Oda. Ik houd van haar, zij ook van mij op haar manier.

Ze werkt in een kunsthandel. Hij heeft me een foto laten zien die hij gemaakt had op zijn zolderatelier. Haar hoofd was aan één kant bijna zwart van schaduw, het profiel scherp belicht. Een Claudia Cardinalekopje, verdrinkend in lang haar, tot over de schouders. Volle, vrij uitdrukkingloze licht spottende lippen.

Ze is in verwachting. Ook daarom wil hij uit de dienst. ‘We kunnen een paar kamertjes huren als de baby er is’ zegt hij, ‘ik wil studeren en foto's maken.’ Zijn kapitein heeft hem naar de psychiater geholpen.

Daarvóór is hij een paar keer naakt op het ochtendappel aangetreden en hij bedreigde een sergeant met zijn bajonet, die hij ook hier bij zich heeft, hij maakt er zijn nagels mee schoon, wrijft het brede dofgladde ding op met zijn zakdoek.

‘Wat scheelt je?’ vraag ik.

‘Er is een ander’ zegt hij, ‘ik weet het niet zeker, ze zegt daar niets over maar het moet zo zijn. Ze schrijft dat er een eind aan moet komen, dat ze het niet uithoudt en ze weet toch dat het nu gauw afgelopen zal zijn. Ik begrijp het niet.’

Hij heeft diepliggende ogen waarover een dof waas ligt. Zijn het de sigaretten die hem week doen schijnen? Hoelang rookt hij ze al?

‘En het kind?’ zeg ik.

‘Ze wil geld hebben’ zegt hij. Laat zijn schouders hangen.

‘Ik heb het niet’ zegt hij, ‘ik begrijp het niet, begrijp jij

het? Ze had zich aan me gehecht voorzover je dat van iemand weten kunt. Als we in een dancing waren keek ze naar me als een van haar of mijn vrienden met haar wilde dansen, ze keek naar me, om te weten of ik het goed vond. Het is een kleinigheid, maar het tekent.'

Hij kan niet zuiver zien omdat hij zich te zeer in haar heeft vastgebeten, haar ogen zijn te dichtbij, ze betovert hem ermee, nu nog. Ik ken haar slag. Silvius is opvallend met zijn snor en gele huid van zuiderling en zijn pianistenhanden. Hij praat nadenkend, nerveus, gevoelig. Hij is het type waaraan een vrouw zich verwarmt, als de warmte op is gaat ze weg.

'Er is niets aan te doen denk ik' zegt hij, 'ik geloof niet dat ik erg op Looimans lijk.'

Looimans is een fruitteler uit Nijmegen die naast ons sliep. Hij is de afgelopen nacht er vandoor gegaan, naar huis, of naar Duitsland, weet ik het. We merkten het pas vanmorgen. Silvius denkt ook aan die roodharige. 'Rooie' noemden we hem al na een paar dagen. Ook over hem is hij ongerust. Looimans maakte een gespannen indruk, erger dan wij, met uitzondering van Nauta misschien. Die slaapt en bedelt om een foto. Maar hij eet niet, - zelfs hij dus. Silvius heeft me vanmorgen verteld dat Looimans hem vroeg of hij zelfmoord zou durven plegen. 'Je weet het niet' zei hij tegen mij, 'je weet nooit iets van je reacties op dingen. Ik zei dat ik het doen zou als het de enige oplossing zou zijn. Hij zei dat hij een lafaard was, dat hij het nooit zou durven, hij verachtte er zichzelf om.'

Hij denkt aan Looimans die al lang en breed in Nijmegen zit, misschien alweer door de m.p. is opgepakt, misschien op dit ogenblik bezig is de grens te passeren, op weg naar zakenrelaties van zijn vader. Moffen, ook groenteboeren in het groot waarschijnlijk.

'Ik weet het niet' zegt hij, op Looimans doelend en op Oda die hem terwijl ze zwanger van hem is in de steek laat.

'Ik weet het niet.'

Hij rolt met vaardige vingers een sigaret boven het donkerblauwe verfrommelde pakje tabak dat hij met gekromde pinken vasthoudt. Zo gaat er geen vezel verloren. Hij likt de sigaret, steekt hem in de mond, in de linker hoek, een beetje naar beneden wijzend, als altijd, reikt me met een flauwe hoofdbeweging het pakje aan waar hij de vloeitjes weer ingedaan heeft. Ik rol ook. Het wordt aan de ene kant een stopnaald, aan de andere een toeter.

‘Het kan nog best terecht komen’ zeg ik. Ik geloof het niet, je zegt dat nooit tegen iemand. Altijd blijf je liegen, zelfs als je van iemand houdt, juist dan. De liefde is de grootste leugen die er bestaat. Ik zal nooit trouwen.

‘Ja’ zegt hij onovertuigd. Zuigt met ingeholde wangen en lippen aan de sigaret, bijna hongerig. Zijn handen trillen niet erger dan anders.

We staan in de berm langs de weg die een tunnel is tussen de boomstammen en blaren. Diep de schacht in verdwijnen de rode achterlichten van de Dauphine, worden een vage vlek. Vluchtend Vehikel na Zonsondergang denk ik.

‘Die vent zat niet lekker’ zegt Philippona tevreden, ‘ik lachte me rot.’

We zijn in Zeist weggelopen uit een kafé omdat we niet voldoende geld hadden om ons bier te betalen, het werd een relletje tot tenslotte een burger - een flicker zegt Philippona, hij is er zeker van - voor ons dokte. Met de bus konden we niet mee. De man van de Dauphine gaf ons een lift.

‘Naar welk kamp moeten jullie?’ vroeg hij me, ik zat naast hem. Hij rook naar kربول, zijn adem, als hij zich naar me toedraaide. Ik noemde de naam, kort, scherp, speurend naar zijn reactie.

‘Opgenomen dus’ zei hij.

‘Wij zijn daar kok, vast personeel’ zei Philippona achter me met die lage stem van hem als hij wil schreeuwen van het lachen.

‘Wat dee je in het burgerleven?’ zei de man tegen me.

‘Ik ben barman geweest op de Willem Ruys’ zei ik.

‘En jij?’ tot Philippona.

‘Banketbakker’ zei die hoestend. Maar de man vertrouwde het waarschijnlijk niet meer en zette ons af bij de kruising voor het dorp.

‘Wisten we maar waar Milie woont’ zegt Philippona. Milie is de enige hoer van het dorp hebben we van een paar jongens uit het aanvullingspeloton gehoord. Ze opereert vooral in de nabije stad.

‘Platinablond’ zegt Philippona, ‘haar haar komt tot hier.’ Hij houdt zijn vlakke naar binnen gebogen handen op zijn heupen.

Hij praat in rad grotestadsjargon. Zijn lippen bewegen soms als op een film: ik hoor wat hij zegt wanneer zijn mond de klanken nog aan het vormen is. Hij praat altijd over hetzelfde. ‘Jij bent ervan bezeten’ heeft Silvius gezegd.

‘Daar schiet je niks mee op als je geen geld hebt’ zeg ik.

We zijn allemaal zowat platzak, de uitbetaling van de soldij is allang over tijd. Ik krijg nog geld van toen ik in de kazerne was.

‘Zulke tietten’ wijst Philippona hardnekkig aan met bolle bewegingen van kin tot buik.

‘Je kunt er dekking tussen zoeken bij luchtaanvallen.’

‘Ze heeft ook een schuimblusser bij de hand’ zeg ik. We lopen de dorpsstraat in.

Hij lacht, zoekt in zijn zakken, er komt een cent uit die hij tegen een winkelraam gooit. Er zijn rode letters op geschilderd, in boogvorm. Slagersbedrijf. We blijven staan. Er komt niemand naar voren. Het is na sluitingstijd. Wel komen er een drietal meisjes aanfietsen, traag, elkaar bij de hand houdend, en giechelend wanneer ze ons naderen. Ik leun tegen de muur van de slagerij. Philippona gaat in de vensterbank zitten.

Ze zijn een jaar of veertien, hebben bleke benen en werpen verstolen en openlijke brutale blikken op ons.

‘Ha, kwattasoldaat’ zegt de voorste tot Philippona. Een

kleine albino, niet lelijk.

‘Dag lekkertje’ zegt hij grijnzend. Hem interesseert het niet hoe oud een vrouw is of hoe ze eruit ziet. ‘Op de duur kan ik jullie zelfs niet meer met rust laten’ zegt hij, ‘ik ben echt gek geloof ik, ik weet nog niet of het Neudon of Nauta wordt.’

Ik wacht af, wil geen herrie krijgen met dit soort dingen, het is de moeite niet waard.

Grinnikend rijden ze voorbij, kijken om, roepen naarmate ze verder van ons vandaan raken steeds dubbelzinniger dingen en zwaaien steeds uitgelatener.

‘Het is jouw schuld’ zegt Philippona ontevreden terwijl we het dorp verder doorlopen naar de grote weg waaraan het kamp ligt, tussen de bossen, alleen herkenbaar aan een wit bordje en een altijd verlaten planken wachthuisje aan het begin van de oprijlaan.

‘Waarom dan?’ zeg ik.

‘Je moet daar niet zo als een dooie pier blijven staan, dan denken ze dat je niet durft of niet wilt of weet ik wat ze denken. Het zijn snotneusjes moet je rekenen.’

Achter ons is het geluid van een fietsbel, herhaald. Ze naderen ons opnieuw, gedrieën naast elkaar over de gehele breedte van de weg. Ze willen het doen voorkomen of ze ons omver gaan rijden.

Philippona fluit tussen zijn tanden, hij heeft het op films zo gezien en gehoord. Hij geeft me een por in de ribben.

‘Kijk uit nou’ zegt hij, het heeft hem werkelijk te pakken nu, ‘misschien wordt het wat.’

De meisjes zijn een paar meter van ons vandaan. Philippona gaat demonstratief midden op de weg staan, de handen in de zij, met zijn witste glimlachje, dat hem zelfs in de vormeloze soldatenplunje een stierenvechter doet lijken met zijn zwarte achterover gekamde haar en massieve hals en onderlijf.

De meisjes zijn slordige uit de kluiten gewassen dorpskinderen die voor ze naar bed gaan nog een eindje omfietsen

en elkaar hun vunzige fantasietjes vertellen. Mengsels van brutaliteit, schuwheid en nieuwsgierigheid. Er is een dikkerd bij die het beste zou zijn.

‘Heh, gekke soldaat’ roept het meisje dat zoëven de voorste was en ze rijdt rakelings langs Philippona. Hij grijpt haar bagagedrager. Ze krijst ‘laat los, rotjongen.’ Hij legt zijn arm om haar heen, de andere twee rijden traag door, één met de handen naast het lijf gestrekt als gold het een gymnastische oefening.

Het meisje bij Philippona heeft geel haar en een meelwit gezicht. Ze kijkt met helle grauwe ogen naar hem op, kwaad, uitdagend, het begin van borsten gespitst onder haar groene trui die door het wassen de kleur van onze uniformen heeft gekregen; de benen aan weerskanten van het gammele fietsframe staan gespreid.

‘Oeoeoe’ roepen de verderfietsende vriendinnetjes. Een kreet van verstandhouding waarvan de betekenis henzelf ontgaat, maar hij is er. Ze volgen een duister en vast ritueel waar zij zich onwetend aan houden.

‘Jij hoeft je niks te verbeelden hoor, duvel maar op’ zegt het meisje tot Philippona, slingert haar haar naar achter, zwaait vluchtig naar de voortdurend omkijkende anderen (‘ik red me wel hoor’), probeert zich los te rukken uit Philippona's omarming.

‘Dondersteen’ zegt ze, ‘je bent ook gek net als allemaal, net als die daar’, ze wijst naar mij. Ik begin te lachen. Philippona draait zich om. Ik lach harder, alsof ik dronken ben, het hoofd achterover.

‘Hou je kop jij’ zegt hij, en dan, tot haar, ‘hij is gek ja, ik niet, ik ben zijn bewaker.’

‘Laat me los’ zegt ze. De twee anderen zijn bijna uit het gezicht verdwenen. Hij laat haar los, vloekt.

‘Ga dan maar gauw naar je moeder, de kachel uitzijken’ zegt hij nijdig.

‘Phh’ doet ze, als een kat, hooghartig. Rijdt snel, op de trappers staand, weg, slingerend even, de anderen achterna.

We komen ze niet meer tegen. Ze moeten ergens een zijweg het bos in genomen hebben en nu in een boog terugrijden naar het dorp.

‘Het is jouw schuld’ zegt Philippona, ‘jij had een van die andere twee moeten nemen. Dan hadden we het bos in gekund. Die kleintjes moet je daar net voor hebben.’

Ik laat hem kletsen, zet een hoge borst op, zing:

‘Morgen ga ik naar Milie, Milie met het platinablond haar.’

‘Ik probeer een afspraak te maken met het wijfje van de psychiater’ zegt hij. Kent hij haar? Waarheid en leugen liggen dicht dooreen bij hem, hij onderscheidt ze zelf niet.

Vorige week donderdagavond is hij teruggekomen uit het dorpskafé, het regende. Ze kwam van de bushalte en vroeg naar de barak van dokter Adams. Dat kon hij haar natuurlijk niet uitleggen. Hij heeft haar erheen gebracht. Een kittig ding, een jaar of vijfentwintig hoogstens.

‘Man’ zegt hij, ‘ik dacht er al aan spijkers met koppen te gaan slaan toen ze zei dat Adams haar man was.’

‘Het kan een list geweest zijn’ zeg ik, zonder naar hem te kijken.

‘Bestaat niet’ zegt hij, blijft staan om aan zijn achterste te krabben.

In het schemerdonker worden de kleuren opgelost. De avond, denk ik, is een grote ketel waar de tinten ingestort worden, dooreengerod. Er blijft een gronderig grijsgroen over. Langs de lucht liggen melken strepen.

De weg is nog nat, een kilte tussen twee regenbuien in doet me huiveren. Ik zet de kraag van mijn buitenjas op. Philippona kan het weer niet laten in het langslopen een steen tegen het zwart geteerde wachthuisje te gooien. Hij bukt zich en pakt een grote. De oprijlaan naar de barakken ligt er vol mee.

‘Je weet niet of er daar niet een paar bezig zijn’ zegt hij, ‘ik gun het ze niet.’

Op de slaapzaal branden nog twee neonbuizen tussen de

daksparren die de in het midden op een punt uitlopende hoge ruimte doorkruisen en in allerlei wiskundige figuren verdelen.

Allen liggen te bed, sommigen nog lezend, rechtop in hun streepjespyama van thuis, anderen plat, de dekens over het hoofd, op hun zijde. Lijken. Er wordt al gesnurkt. Philippona schopt de aanstaande deur open, stampt met zijn hak tegen het paneel. Schreeuwt met een harde bevelstem, stakkato:

‘Dunnestront, Naaktneuker, Mierekloten, Kleinpiemel en Geilaard: onmiddellijk aantreden voor de vrouw van de psychiater.’

Er wordt met lektuur geritseld, vage hoofden kijken naar ons.

Silvius slaapt, de dekens zijn teruggeslagen over zijn borst. In het kunstmatige harde schaduwlicht heeft zijn gele huid een loden lijkkleur aangenomen.

Er wordt niets gezegd, men is er te murw voor, van slaap, van het sluipend onbehagen dat hier woont in deze grote kelderachtige zaal waar je een week moet wachten voor je wordt afgekeurd.

Ik kleed me uit, glijd in het bed onder Silvius. De matras en het kussen zijn zachter dan in de kazerne. Je wordt hier als patiënt behandeld, niet meer als voetveeg, vuil. Je bent geestelijk onstabiel, een beetje gek. Er zijn enkele debielen bij die nooit goedgekeurd hadden mogen worden, Nauta, Neudon. Die begint te praten op het bovenbed naast me; zacht, eindeloos vertelt hij weer verder aan zijn verhaal zonder kop of staart waar alleen de homoseksueel Van Soeren naar luistert.

Neudon is hier vorige vrijdag aangekomen, in een jeep met twee m.p.'s, nadat hij een dag of vier in dienst was. Hij heeft het uitdrukkingloos gezicht van een kleine jongen, goedmoedig, gelijkmatig, niet begrijpend, alles verkeerd uitleggend, alleen luisterend naar zichzelf. Hij is de enige die niet in de pas kan lopen als de graatmagere blonde luchtmachtsergeant ons tracht naar de eetzaal te marcheren en met overslaande piepstem schreeuwt ‘Heren: er wordt niet

gepraat, heren: pas vasthouden alstublieft.’

Op zijn zij gekeerd, een hand onder het hoofd, ligt Neudon verder te zeveren aan de onzin waar hij mee bezig is geweest tot Philippona en ik binnenkwamen.

‘... er was een jongen op onze kamer, die wilde zijn kast niet inruimen, de wachtmeester had gezegd dat zijn kleren er niet netjes genoeg in lagen, het moet op stapeltjes liggen waar je een meetlat naast kunt houden, opgevouwen op mesbreedte alles, het moet heel precies zijn en die jongen had alles maar zo van een eindje in zijn kast gemikt en de wachtmeester zei tegen hem kun je dat niet beter, ja, zei die jongen en hij lachte er nog om ook, alsof het iets grappigs was, hij heette Rietdijk of zo geloof ik, maar, zei hij, ik zie echt niet in waar het nodig voor is al die rommel zo netjes recht te leggen, zoals het voorgeschreven is, er hangt op iedere kamer een kartonnen bord waar op staat hoe je je kast moet inruimen, met een tekening, waar je reserveschoenen moeten staan en je wapen en noem maar op en toen mocht hij het eerste weekend al niet naar huis omdat hij licht arrest kreeg want ze weten de jongens die hun best niet willen doen wel klein te krijgen in dienst, het was er alleen wel druk direkt al, je moest van het ene gebouw naar het andere lopen heel de dag soms, om prikjes tegen difterie en tyfus en cholera en allerlei andere ziekten, pokken ook, maar die prik heb ik niet gehad en dan moest je zorgen dat je kleren in orde waren natuurlijk...’

‘Hou jij je bek nou eens dicht, zijker, jij vindt die rotbende nog mooi ook’ roept Philippona uit zijn hoek bij de deur.

Even is Neudons stem er niet meer. Weg, als een radiozender. Zijn onrust (Wat is het anders? Angst ook? Is dit zijn enige contact met mensen, dit gepraat tegen hun slaaplichamen in het giftige kunstlicht?) doet hem herbeginnen, iets zachter, er is niets aan te doen. Hij zwijgt pas als het licht uitgaat: een kanarie in zijn kooi met een zwarte lap erover.

Van Soeren, in het onderbed van me af, naast Neudon,

blijft zitten, de armen om de knieën geslagen.

‘... al die wasnummers die je moet innaaien, daar ben je ook dagen mee bezig, en mijn broek, die was vier centimeter te lang en toen kreeg ik een briefje van de foerier waarmee ik later naar de kleermaker moest terwijl het eigenlijk helemaal niet nodig is om zo'n stukje er af te laten halen, je stopt de pijpen toch in je schoenen, het is er trouwens niet van gekomen, ik had geen tijd meer om die broek te laten vermaken omdat ik hierheen ging...’

De vaste staf-man komt binnen voor het avondappèl. Even is er wat herrie als hij de slapers wakker stompt en hen wantrouwig hun naam vraagt, hen met zijn kleine geknepen ogen aankijkt, noteert. Hij is er niet in geslaagd zich te laten afkeuren, dat kweekt kwaad bloed.

‘Die Looimans is niet terug hè?’ vraagt hij Silvius die zich boven me omdraait, langgerekt zucht. Zijn slaap moet zeer diep zijn geweest.

‘Nee’ zegt Silvius, hoest even. Het ledikant trilt, het staat slap op zijn poten.

‘Hij zal een pijp roken’, zegt de ander en schrijft in zijn boekje.

‘Hoe heet jij ook weer?’ vraagt hij Neudon en die antwoordt gedwee als een schoolkind dat weet ‘ik moet altijd heel duidelijk spreken’:

‘Neu-don.’ Er is geen misverstand mogelijk.

‘Licht uit’ zegt de controleur als hij weggaat, ‘welterusten.’

Niemand zegt iets terug, ook al is hij geen vijand, een tussenwezen.

Philippona draait het licht uit. Praat met een denkbeeldige haremvrouw dubbelzinnig ‘arabisch’. Niemand lacht, zegt wat; hij houdt zijn mond.

‘Silvius?’ zeg ik zacht en dringend naar boven, door zijn matras heen.

‘Ja’ zegt hij onwillig, hij wil niet praten, alleen slapen.

‘Welterusten’ zeg ik.

Hij mompelt ‘welterusten.’

Er is geen contact meer mogelijk. Ik ga op mijn zij liggen en kijk naar het zwartige maanlicht dat door het raamglas valt als vuil in een vijver. Er schreeuwt een kraai of een bosduif, of een uil, ik ken hun geluiden niet, het geeft een krassende klank, alsof stukken ruw papier over elkaar gewreven worden voor een mikrofoon.

Het geluid van de slapers, de dode achterkant van hun stem. Wat gaat hier met me gebeuren? Ik moet morgen opbellen voor de tabletten.

2

Ik heb op hele lange steltbenen gelopen weet ik nog, met een giraffenlijf, ik moest almaar lachen. De wereld was vol goedgevoelende speelgoed dieren. Vol sponzen. Vol vriendelijke poppen die ‘dag’ tegen me deden met hun handje, ‘dada.’

Een mens is van binnen een moeras, er kruipt en wriemelt en groeit van alles in, algen, parasitaire wezens met schedelpootjes, kleine giftige zuignappen die zich gulzig opengespaakt kronkelen in je bloed. Wanneer je het te lang weten zou nadat je wakker geworden bent, lichthoofdig van slaap nog, zou je gek zijn. In de diepe plassen gaan liggen buiten, de kilometerpaaltjes zoenen langs de weg, zoals ik deed toen ik vier jaar was en met mijn moeder wandelde, des zondags, ze lachte erom. Je zou de psychiater een boekje herfstasters brengen en op de rand van zijn bureau een sigaret roken, er hem ook een geven, een vergiftige, waaraan hij zachtjes zou sterven.

Het is grijs achter mijn oogleden, ik open ze op een kier, het grijs vloeit open, wordt lichter en donkerder, andere kleuren. De holle werkplaats waar niets vervaardigd wordt, de hoge vervelende ledikanten, de dekenbuiten der slapenden. Het licht brandt alweer, te vroeg, te wit, van een bedwelmende narkotische schelheid die op de zenuwen werkt.

Een klimt er uit zijn bed, het is Nauta. Hij waggelt op lange slappe benen en met die wonderlijke knak in zijn lenden alsof hij daar gebroken geweest is, het bovenlijf voor-

over en met slingerende armen, naar de wasbak in de hoek bij de deur. De kraan loopt al. Een paar in pyama staan zich snuivend en brobbelend te wassen.

Gezondheidsvertoon?

Nauta voegt zich bij hen. Als ze klaar zijn, zich hebben afgedroogd met hun handdoeken en achteruit stappen, iets ineendrukkend hun haar kammen, duwt hij zijn hoofd onder de kraan, wrijft het water wild door zijn haar, over zijn nekvel. Hij maakt er geen geluid bij.

De anderen komen terug naar de bedden, beginnen zich aan te kleden. De ene is Boscher, die sergeant geweest is en hakkelt - spel of werkelijk spraakgebrek? - de naam van de ander herinner ik me niet, het is een lange jongen, een zwijger met melankolieke ogen, die bijna heel de dag op zijn bed geïllustreerde tijdschriften ligt te lezen.

Nauta komt ook terug, tanden poetsen of haren kammen doet hij niet. Hij probeert traag en onhandig zijn dekens te vouwen op de vloer voor zijn ledikant.

Ik stap uit bed, het benauwt me nog steeds in zo'n smal ledikant onder iemand te slapen. Ook in de kazerne was dat mijn plaats en hier kwam het opnieuw zo uit: onder Silvius was het enige onbezette bed.

Gruwend trek ik mijn plankharde stinkende sokken aan. zittend op de bedrand, de andere paren waren in de was toen ik vertrok, ik draag deze al een week. Thuis heb ik niet gewild dat ze gewassen werden. Ik schopte ze de badkamer in en deed ze weer aan toen het verlof om was. Dan de broek. De lompe schoenen die mijn voeten doen zweten en kapotgaan.

Poetsen hoeft hier niet meer, evenmin als steentjes uit de hakken halen savonds en meer van dat gedoe.

De koppel.

Het hemd dat ook al een sterke lucht van zweet heeft, het boord is aan de binnenrand vetzig.

Er wordt niet gepraat, iedereen is nog ziek van slaap. Het is te vroeg, hoewel hier ruim een uur later dan in de kazerne

gewekt wordt. Het gebeurt door de vaste staf-man, met dezelfde stomp als waarmee hij je voor het avondappèl komt porren. Ik kan er niet tegen plotseling wakker gemaakt te worden, schrik en krijg weer buikpijn.

De stropdas, losjes geknoopt, een dubbel licht slangetje op het vaalgroen hemd.

In de hoek zet Philippona zijn radio aan, verdraait de knoppen, zoekt een muziekstation. De onzekere hese glijdende stem van Ray Charles. Hij lacht naar me, laat het ding harder spelen, springt uit bed, maakt met gesloten ogen wiegende dansbewegingen voor zijn bed, de handen gevouwen voor zich uit, alsof hij het middel van een zeer slank, zeer dichtbij meisje omvat houdt. Hij zingt mee. Hij heeft een goede stem, donker, warm van klank, de engelse woorden wellen hem diep uit de keel. Take these chains from my heart and set me free.

Het regent weer, het zandpad voor de barak zuigt het water direkt op met fijne onzichtbare spitsmondjes, is amper vochtig, maar op het tegelplein bij de ingang staan grote glimmende plassen. Er drijven dunne regenriviertjes, bevende aders, bliksemstraaltjes, over het vensterglas. Alles in de natuur is terug te brengen tot een stel grondtekeningen. Als je het een keer ziet is het de moeite niet meer waard het nog te schilderen of op te schrijven.

Ik adem tegen de ruit, die beslaat en kijk naast de nevelvlek. Het plein is omzoomd met laag uitgestulpte zwartrode struiken. Daarachter lavendel, rozen. Langs het pad staan koniferen, allerlei soorten sparren. Het bos is regendicht, amper in beweging.

De radio geeft nu een ander nummer, Aznavour. Evenmin muziek voor smorgens.

Silvius is wakker geworden, komt half overeind in zijn eksotische pyama, kijkt met zijn onveranderlijke troebele ogen voor zich uit, strijkt zijn haar glad met voorzichtige vingers. Hij is van hout, verstijfd; geeuwt met moeite zijn mond open onder de snor. Het gele wit van tanden, klein,

goedgevormd.

‘Morgen’ zeg ik.

‘Morgen’ zegt hij.

Meer spreken we niet voor het ontbijt, misschien ook niet daarna. Hij is niet gerust, er is een rimpel tussen zijn ogen gekomen. Hij denkt na. Langzaam klimt hij uit bed. Dan kijkt hij naar me, wil iets zeggen, doet het niet, knikt een paar maal kort. Jaja: zo is het. Zijn handen hangen lang en los naast zijn lichaam dat bedekt is met grote gele vlinders. Ze horen bij zijn huidskleur. Heeft hij de pyama zelf gekocht? Deed zij het? Hij duikt in zijn koffer (hij alleen heeft een koffer bij zich, wij allen brachten een weekendtas mee. Er zijn kleine dingen die hem van ons onderscheiden. Wat nog meer? De korrels.) Hij draait snel een sigaret. Hoeveel rookt hij er per dag - veertig, vijftig van die zelfgemaakte altijd een beetje ongelijke rolletjes. Een paar daarvan zijn anders.

‘Wauwauwauw’ hoor ik achter de struiken langs het pad. Er staan twee soldaten gebukt met het achterste naar elkaar toe, de benen uiteen. Hun handen scheppen het rulle okeren zand onder hen en spritsen het elkaar toe. Een aardgevecht. Het zijn tewerkgestelden van het aanvullingspeloton weet ik aan het werkpak dat zij alleen dragen hier, wij hebben enkel ons eerste grijs.

Als ze me in de gaten krijgen, hun verhitte bevuilde gezichten opheffen schreeuwen ze nog harder, slingeren handen vol zand naar me, een ekstase delend waar ik buiten sta.

Snel spring ik over de pas gegraven greppel, langs het pad, duik achter een boom. Het zand sterrelt nog even in de dennen, als broodsuiker.

Ik loop over een dik, veerkrachtig dek van naalden tussen de verspreide stammen. Hier en daar is een open plek, waar de lucht plotseling aan wijdheid wint, een gigantisch en hoog gat wordt boven de toppen.

Wit daglicht stort naar beneden.

De naalden liggen in alle richtingen in het begin, naarmate

ik vorder als door magneetkracht gelijk gericht naast elkaar, in golven, garven. Bierbruin en bijna zwart. Ik boor er mijn hak in, ruk de bovenste bodemdeken open. Daaronder liggen andere naalden, donkerder nog van kleur, overgaand in teelaarde. Nog dieper is de zwarte sponsgrond die alles opzuigt en aanvaardt: de zwijgzame wortels der bomen voedend met de uitvloeisels van dode dieren, de molm van paddestoelen, hout, schimmels, gassen, slijm. Een onbetrouwbare grond, niet bestemd om door mensen betreden te worden, bezaaid met de lange smalle scherven van herfst.

Snel, toegevend aan de vering onder mijn voeten, en met grote passen, loop ik door het bos dat zich allengs verdicht. De bomen worden zwaarder, hoger; dieper in hun kerven staan de stammen. Struiken vullen de ruimte onder de takken, leggen een smal kronkelpad aan, dat ik volg omdat ik geloof dat het de goede richting uitgaat, rechtdoor steeds en dan flauw afbuigend naar links.

Er hangt een wonderlijk gespannen stemming tussen de stammen, alsof er iets gaat gebeuren, maar niemand kan nog zeggen wat. Een onzichtbare gaswolk. Een gevaar dat niet eens vorm heeft. Dat zich volzuigt en ontlad, ergens een bliksemafleider vindt en zich in de grond wegvreet. Een dreigende doorbraak. Alles kan gebeuren, de dingen staan strak als een opgeblazen ballon. Als hier de belemmering geforceerd wordt is elders het gevaar geweken. Hier is het, om mij heen, in mij, er is iets op til.

Een boom; anderhalve meter van de grond eraan vastgelijmd met hars een reuzenzwam, wit, geel, oranje, bloedbruin, een monsterlijk gezwollen en misvormde hand die gesloten is, alleen een lompe wijsvinger uitsteekt: een onduidelijke verwijzing.

Ik durf het afgehakte bebloede plantelijke lichaamsdeel niet aanraken. Het moet walgelijk week zijn, er blijft een deuk in waar je je vingers gezet hebt, deeg. Het oranje is tegen het groen van de mossige stam dat van kikvorsbuiken, weerzinwekkend.

Ik rep me verder, de toppen worden roerig. Opstekende wind, vogelgeschreeuw. Vlerken, laag. Voor mij schemert de grijze streep van de rijweg, vlakbij het dorp ben ik nu. Misschien heb ik twee kilometer bos achter de rug, ik moet in hoofdzaak parallel aan de weg gelopen zijn.

Langs de weg staan zwaargekroonde bladerbomen. In een ervan, vlak voor de bocht naar het dorp, kerf ik snel mijn voorletters, smalle langwerpige tekens, runen, die in het lichaam van de boom zullen groeien, ik heb er geen omzien meer naar.

Mijn voeten, de lompe legerschoenen op de wreven nat en wit uitgeslagen van mijn zweet, - ik poets ze nooit meer - staan onwennig op de harde gelijke weg, een strakgetrokken lint aan één kant dat naar rechts, naar het dorp, een flauwe bocht maakt, slap komt te hangen, helt.

De beklemming van zoëven is niet verdwenen. Ik voel me kwetsbaar, als belaagd, lopen. Een auto rijdt laag tegen het wegdek voorbij, de bestuurder kijkt me door zijn kijkglas opmerkzaam aan. Het herhaalt zich. Wat is er met me? Of kijkt men omdat men weet of vermoedt dat ik een van hen ben die niets mankeren, een beetje gek doen, hier een week rondlopen en dan worden afgekeurd, rijkeluiszootjes, artiesten. Het kan, maar er is ook iets anders. Overal legt zich een ring om mij, om mij en de anderen, een traag inkrimpende cirkel. Nauta hoorde vanmorgen van de majoor dat hij was afgekeurd en onmiddellijk overging naar de M 4-barak. Hij lachte niet eens, begon bijna wezenloos zijn beddegoed naar buiten te sjouwen, net zo hongerig kijkend, net zo begerig als tevoren. De spanning was niet geweken voor hem en toch, hij is een ontsnapte, hij woont in een ander gebouw, hij is plotseling onkwetsbaar geworden, op het woord van de majoor die zijn naam van een voddig papiertje oplas.

Wij bevinden ons midden in de krimpende ring als van een slang, het oranjegoudgroengele vel van het beest rekt. Het is een onzichtbare rups die verandert van kleur, ons gevaarlijk als de bossen omgeeft. Ook de dominee is een teken van de

nadering.

‘Jij en Silvius zijn eraan’ zei een jongen uit het aanvullingspeloton toen ik hem vroeg wat er gebeurde als je naar de predikant moest voor je bij de dokter bent geweest.

‘Dan word je goedgekeurd, ze hebben door dat je simuleert’ zei hij.

Silvius weet dat nog niet, maar toen de majoor ons zei - Nauta was pas weg en de onderofficier kwam weer terug, het papiertje nog in de hand - dat we direkt na de pauze naar de dominee moesten en daarna in de barak blijven tot we bij de dokter geroepen werden, zag ik hem haastig slikken, de scherpe adamsappel heen en weer springen in zijn keel. Aan zijn ogen, later in het wachthokje, was niets te zien. Die zijn altijd eender, maar ook hij voorvoelt, je kunt er niet over praten met elkaar. Het bestaat, als kolendamp in een kamer, onzichtbaar, niet te ruiken.

De dominee stelde amper vragen. Keek. Glimlachte.

‘Jij bent beeldend kunstenaar zie ik’ zei hij, van zijn papieren opkijkend. Draaide een potlood tussen zijn vingers, boerde bedekt.

‘Zoiets’ zei ik.

Hij heeft iets met de slang te maken, bezit er het sluipende en onopvallend waakzame van. Waartoe dient dit bezoek? -

Het dorp is stil, in de nazomerse tuinen wieden hier en daar oude mannen die haast zonder uitzondering groeten als ik langs kom. Ik groet niet terug. In de lucht drijft iets dat aan de reuk van hooi doet denken, een bijna onmerkbare broeigeur, ontstaan uit regen en afgevallen blaren nu met de dunne septemberzon daarover rimpelend.

In de barak neemt de spanning toe. Het is de gek Neudon - die nergens iets aan kan doen, die niet eens bleek te weten waarom hij hier is - die de konflikten aanzuigt.

Toen hij gisteren zijn broek niet bleek te kunnen strijken en hij die per se geperst wilde hebben omdat hij naar zijn meisje moest dat in de buurt schijnt te wonen - heeft Philippona er vlekken ingebrand. Bij hoog en laag bezwerend dat

het zo moest, dat je er een originele ‘ouwe stomp’-broek door kreeg. Neudon betastte, in ondergoed, zwijgend, onzeker, de grote bruine plekken op dijen en knieën van het kledingstuk. Alleen Philippona lachte, een kleine valse lach. Ik ken hem, het is opzet geweest. Hij zit met streken.

Nauta, die nooit zijn bek opendeed dan om Silvius een kiekje af te schooien, vloekte deze vanmorgen uit en hij liet zijn armen langs zijn lijf hangen en draaide zich om.

En Van den Broen bleek het scheerapparaat van Neudon gestolen te hebben. Van den Broen is een scharminkel met een scheve vervallen kop, ordeloos haar dat hij opzettelijk met de hand over zijn voorhoofd veegt om er ekstra stompzinnig uit te zien. Hij heeft een hoge rug, maakt die nog hoger, als een kat, blaast. Gooit een uit het kafé gestolen bierglas te barsten tegen de barakwand als de majoor even zijn hielen gelicht heeft. De scherven spatten om je oren. Hij speelt aanvallen van razernij waarbij hij met zijn hoofd tegen de muren bonkt. Wordt ineens doodkalm, glimlacht, ‘dat was dat’ zegt hij, ‘een kleine repetitie.’

Hij ontkende de diefstal niet eens toen Philippona hem met veel lawaai uitdaagde te bewijzen dat het in zijn tas gevonden apparaat hem toebehoorde. Philippona is een heimelijke handige stoker.

‘Ik heb het gepikt, natuurlijk’ zei hij, ‘Neudon heeft immers geen baard, als het nodig wordt scheert Van Soeren hem wel, met zijn apparaat, niet Van Soeren?’ Het was een duidelijke steek in diens richting, hij ging er evenwel niet op in. Neudon stond erbij, en keek van de een naar de ander. Niet kwaad, kinderlijk opgelucht om het hervonden scheerding. Van den Broen is een vreemde vogel, grillig, brutaal, hij vertelt avonden lang zonder zich merkbaar tegen te spreken over de figuren van zijn surrealistische verbeelding. Schijnbaar argeloos preciserend met kleine haarfijne details. Hij heeft namen voor ons verzonnen, voor onze clan zegt hij, waarmee hij ons steevast aanspreekt. Silvius noemt hij Roerdomp of Rietvogel, Neudon het Gordeldier.

‘Goedemorgen’ zegt een oude man met een vilthoed tegen het zonlicht. Hij rust uit, geleund op zijn hark, langs de heg van zijn propvolle bloementuin.

‘Pestmorgen’ zeg ik. Als ik even later omkijk staart hij me onbeweeglijk na. Een ochtendlijke nieuwsgierige kabouter, gepensioneerd. Te stom om gek te zijn.

In het lege kafé moet ik aan de jongen die achter de bar glazen spoelt vragen hoeveel een telefoongesprek van een tweetal minuten naar Amsterdam kost.

Hij kijkt me wantrouwig uit zijn kinderlijk ronde rode boerengezicht aan. Noemt een prijs. Ik knik.

‘Eerst nultwintig draaien’ zegt hij.

‘Dacht je dat ik dat niet wist?’ zeg ik scherp. Hij kijkt, de mond een beetje open, wordt nog iets roder.

‘Hallo’ zeg ik gehaast in de hoorn. Het telefoonhokje is te klein, ik kan erin keren noch draaien, de wanden staan vol namen en adressen in balpeninkt en potlood gekrast. Ik voel het begin van een erectie terwijl ik de wonderlijke zwarte vrucht aan mijn lippen houd.

Een vrouwenstem antwoordt achter de dwarse brokkel-landschappen, de gevouwen heuvels, de plassen en watersteden op stelten. Eerst herken ik de stem niet. Die hard, snel, mijn naam noemt, even afbreekt. Gezoem: de stemmen, de afstand.

‘Ja’ zeg ik dan, ‘ik ben het Jenny. Luister goed. Ik moet slaappillen hebben. Er gaat iets mis, ik denk dat het niet lukt.’

Er is geen tijd haar iets uit te leggen.

‘Pillen’ zegt de stem, niet haar stem, veel minder zij, - wat spreekt is een stemgeluid door metaal aangetast, iets wat me aan haar herinnert. Ik haat deze stem.

‘Ja’ zeg ik, ‘zeg me welke ik moet gebruiken en hoeveel ervan. Je kunt ze niet opsturen. De post wordt opengemaakt denk ik, pakjes zeker. Je moet me het geld sturen, direkt, ik koop ze in de stad.’

Ze praat, zegt me snel wat ik weten wil, zakelijk.

‘Het zal een zelfmoordpoging lijken en dan word je in ieder geval afgekeurd’ zeg ik.

En dan nog: ‘Ik ben helemaal gek aan het worden. Groet Marcel van me. Dag.’

‘Sukses, het beste’ zegt de metaalstem. Breekt af. Ik kan de jongen net betalen, en ga. Het waait harder nu, de lucht betreft alweer. Het heeft wekenlang geregend, als het zo door blijft gaan worden de bossen modder. Zwamp. Of bestaat dat woord niet?

‘Je moest daar zo rap mogelijk zien te komen’ zei Silvius, hij praatte zonder ophouden, wat was het, wat wilde hij uiten, wat zei hij door het in steeds andere woorden te verzwijgen?

Het was stil op de zaal, Philippona is gaan liften naar de stad die hem trekt met zijn lichten en kleurige kroegen. Hij moet geld geleend hebben of gestolen van iemand, er is geen post voor hem gekomen. Alleen Van den Broen, Van Soeren, de sergeant Boscher - de hakkelaar -, Neudon en ik waren er. Neudon poetste zijn koper, hij wil een goed soldaat zijn. Als hij afgekeurd wordt zal hij huilen. Over een maand geloven we het allemaal niet meer misschien, dat het zo was, de avonden, de stille mistige stemmen in flarden.

Hij zoog aan zijn sigaret, zijn ogen keken dieper weg dan anders.

‘Je had alleen geweer, bajonet, een noodrantsoen en patronen bij je. Geen bepakking. Er hingen jagers boven je te duikelen. Manoeuvres in Navoverband. Je liep. Het was zomer, bloedheet. Er kwam geen eind aan en daarom hield je ervan. Snachts sliep je in hooibergen.’

Hij is bij de kommando's geweest, het is vreemd, hij is er te tenger, te smal, te ziekelijk van huidskleur voor. Nu draagt hij hetzelfde embleem als ik op zijn baret, een koperen bloem.

Ik ken hem niet zoals hij is. Liegt hij? Ik ken alleen zijn manier van praten, zakelijk, kort, zijn trage langvingerige gebaren, zijn loop, afgemeten, bijna stijf, naast me nu. De kamoeflage, niet meer.

Hij klemt zijn kaken opeen, zwijgt. Rookt, staart. Het heeft weer geregend. Het pad is een ondiep kronkelend water geworden in enkele uren. We hurken tegen een soort verwaarloosd transformatorhuisje, uit de wind, opzij. Niets zegt hij over Oda of Looimans, die gevluht is, met wie iets gebeurd kan zijn en voor wie hij zich verantwoordelijk voelt. Ik begin er niet over. Je doet het niet, nooit.

De atmosfeer is zwaar van plantengeuren na regen. Toen ik zeven jaar was stierf mijn moeder en de dag daarop stak ik op een hoeve in de buurt van het dorp een hooimijt in brand. Ik heb het nooit iemand verteld, misschien heeft niemand geweten dat ik het gedaan heb.

Hij steekt zijn sigaret die uitgegaan is, het komt door de wind, opnieuw aan tussen zijn geschulpte handen, kijkt naar het doosje. Stopt het in de zak van zijn buitenjas. Waaraan denkt hij?

Een foefje, we deden het als snotters, vlak na de oorlog. ‘Hitler aan de galg’ noemden we het. Het ging met een stuk of vijf lucifers, je moest er een paar in voorraad hebben omdat het kon mislukken. Je stak de tegen elkaar op het doosje geplaatste houtjes aan, één moest er opkrullen, het langzame onstuitbare kronkelen van een gehangene. Je weet niet of hij nog leeft of al dood is. Waar is de grens. Misschien is het enkel een reflexbeweging, zoals een paling nog beweegt als hij allang gestroopt is. Een duister spelletje. Ik was er gek op.

‘Bij de dokter’ zegt hij, ‘zijn de ouders vooral belangrijk. Mijn vader is weggelopen, hij was bij de S.S., mijn moeder zit in een gesticht. Ze heeft een hartziekte, ze is dik, opgeblazen met een autopomp. Toen ik uit haar kwam hebben ze er lucht ingespoten, anders was ze samengeklapt, verschrompeld als een lucifer. De gekste dingen komen voor in mijn familie. Het kan niet misgaan’.

Hij staart in het verschemerende struikgewas onder de bomen die de wind dooreenschudt, verstrengelt, wakker en bewegend houdt.

De grote grauwe lucht is vol wolken die alle vlug één kant opdrijven.

Ik gooi mijn peukje op het pad. Het rookt nog even.

We zitten dicht bij elkaar, onze schoenen staan vlak bijeen, ik kan de dunne rimpels in het leer zien, de ruige stof van zijn broek, zijn gladde gelige huid, er zijn enkele grijze haren al bij zijn slapen. Een gekweld vroegoud gezicht, dat hem voor vrouwen aantrekkelijk moet maken, maar ze verlaten hem.

Hij haalt tabak en vloeipapier weer tevoorschijn, rolt, zoekt naar de lucifers. Ik rol. Hij geeft me vuur, steekt dan zijn sigaret aan, het hoofd scheef.

‘Jij bent schilder’ zegt hij na een tijdje, ‘ik schilderde ook. Ik ben ermee gestopt. Het maakt niets uit wat je doet. Je kunt jezelf er niet mee veranderen.’

Het kan wel, het moet kunnen. Ik weet het niet meer.

Er is een rood vuur, een zonsondergang in de bergen, de zon heeft de toppen gesmolten; het wit dat je ziet, zegt een verre stem zeer dichtbij, is geen sneeuw, geen bergijs maar melkwitte lava; de zon is een geweldig beest vol haren en stekels, met manen en tanden. Hij blaft en maakt de aarde honds dol, de bossen, het hout. Een zonnekoning, een diktator, een krankzinnige blinde muzikmaker die alles kort en klein slaat. Alle vrouwen houden van hem, spreiden zich voor hem. Hij steekt met zijn mes de mensen in de rug, ze vallen brakend voorover. Er komt een plasje zwarte stroperige vloeistof uit hun mond. Ze worden van leer. Dat is alles. Ze verrotten niet eens. Er zijn koele donkere grotten ook, in gedempte tonen, onderaardse fresco's met veel zeegroen en oranje. Aan de bomen groeien zachte sponshanden, rubberhanden, liploze schuimdieren. Wegwijzers van boetseerlei. Tussen de wortels en takken der bomen leven schuwe dieren, herten, eekhoorns, wilde konijnen. De bodem zuigt onder de voeten die zwarte modderige afdrukken nalaten. De sponsgrond veert traag omhoog, verevent alles. Eens verdrink je in dit moerasbos, zegt de stem, je schreeuwt ‘help’ maar er is

niemand, je hoort het zuigend ademen van de planten.

Ik word door de zon doodgestoken, ruggelings val ik in water; altijd heb ik dit geweten. Ik zag het als kind gebeuren. Ik stik in gezwollen sponzen, baarmoederlijk plantenvlees, word ermee volgepropt, zet op als een dode kikvors. Voorgoed wil ik wegkruipen in het moeras, in de modder, als een hagedis.

‘Ja’ zeg ik werktuiglijk. Ik zweef. Roep als een moerasvogel door de avond. De ekstase die niemand kent.

‘Ze is een hoer’ zegt Silvius.

‘Het kan me niet verdommen’ zegt hij.

‘Ik ga naar de barak’ zegt hij.

Alles staat stil, de avond hapert op dit tijdstip, komt niet verder. Blijft tussen de struiken hangen als een gevangen ram. Mijn gezicht wordt nat. Ik veeg het af.

‘Het regent’ zegt Silvius, ‘wat heb je?’

‘Niks’ zeg ik.

Hij komt overeind, knoopt zijn jas bovenaan toe. Door de plassen spiegels die aan diggelen breken en rinkelen, gaan we, wadend door broos knappend schaalijds, terug.

3

De radio speelt zacht.

De majoor staat bij de deur, kijkt om zich heen, ziet hetzelfde als altijd: niets.

‘De Winter is kamerwacht geweest, dan Philippona vandaag, morgen en overmorgen. Verder niet meer op de bedden overdag, het is vaak genoeg gezegd. Hou je er dus aan. Wolletjes opmaken, jij ook, Neudon, je bent nog niet uit de dienst. Ga je gang maar.’

Hij loopt langs ons heen naar zijn glazen hokje. Straks gaat hij even weg, heel de dag is hij vaag in de nabijheid, een schaduwwezen, een onopvallende bewaker.

We zitten wanordelijk aan de tafel die aan de schragentafels doet denken die bij ons thuis stonden op de dag dat mijn grootvader begraven werd. De kamer was vol mensen

en donker. Het was er somber en koel en benauwd van eau de cologne en de geur van in geen jaren gedragen kostuums. Mijn moeder liet me een slokje van haar wijn proeven en mijn vader was er later boos om op haar. Het duurde uren, in mijn herinnering althans. Broodjes en kaas, vers, lekkerder dan het gewone brood. De kinderen van mijn oom en tante waren doodstil, ik niet. De dode had bij mijn ouders ingewoond de laatste maanden, toen hij warhoofdig werd. Ik kende de kamer waar de neefjes bijna nooit kwamen. Er moet onmin geweest zijn tussen onze ouders, die, toen de bezoekers in hun zwarte strakke kleren vertrokken waren, onmiddellijk begonnen met het verdelen van de erfenis. Zij wilden het doek hebben dat grootvader gemaakt had en dat links van de kamerdeur hing. Vissersscheepjes savonds met onwaarschijnlijk heldere schaduwen in het witte water, helderder dan de bootjes zelf haast. 'Dat houden wij' riep ik en toen moest ik van mijn moeder koffiemelk gaan halen in de kruidenierswinkel een heel eind verderop. Toen ik terugkwam was het doek niet meer te vinden.

In deze vergrote dodenkamer, lijkenzaal, zegt niemand iets. Net als toen. Van den Broen zit tegenover me, mager, met scheve schouders. Alles is een beetje scheef aan hem, zijn mond vooral.

(De spanning is voelbaar. We zijn bijeen in het ruim van een houten vaartuig en werpen het lot. Er rust een vloek op ons, het lot zal aanwijzen wie er de schuld van is. Wie de vreemdeling is die ons meetrekt in zijn ondergang.)

Van den Broen neemt de dobbelstenen, rammelt ermee in zijn holle hand, opent zijn vingers laag boven de tafel. De stenen, wit met zwarte stippen, vallen. Liggen stil op het gekorven houten tafelblad. Hij heeft een vier en een zes geworpen.

Boscher krijgt de dobbelstenen, machinaal neemt hij ze op, laat ze met uitwaaierende hand vallen, een voor een. Vijf en vier.

Dan komt Van Soeren. Zijn bruine gezicht met de dunne

goudomrande bril staat aandachtig. Precieus neemt hij de stenen van de tafel, werpt, valt af. Twee zessen.

Philippona. Hij wil iets zeggen, zijn mondhoeken vertrekken spottend. De radio houdt even op, weer de vage muziek, als traag kabbelend water. Een litanie. De stenen. Close up. De nu schommelende bewegende ruimte; het gekraak in de gebinten, de wind. De ramen patrijspoorten met water ertegen stroelend. Takken: vissen. Een lijkenverblijf waar ieder woord in de keel gesmoord wordt. De majoor in zijn glazen kooi is buiten bereik.

Angst kruipt, een zwart beest, uit mijn buik naar boven. De pijn is er weer, het lege snerpende gevoel dat mijn lijf uitholt, wee maakt.

‘De Winter’ zegt Van den Broen.

Ik neem de stenen, houd ze in mijn gesloten hand boven de tafel. De hand gaat vanzelf open. Het vallen gedurende één lange seconde. Drie, en de twee die aarzelt, kantelt; een twee blijft.

‘Silvius’ zegt Van den Broen.

Silvius' lange gele hand reikt naar de stenen, dicht bij elkaar liggend. Witte bouwwerken met ronde zwarte vensternissen, op verkleinde schaal. Hij werpt. De stenen roffelen kort. Er liggen twee blanco vlakken boven. Hij haalt de schouders op, blijft zo zitten, als verstijfd in dat gebaar, door een plotselinge kou bevangen. Bewegingloos, de ogen ver, alsof het hem niet aangaat, dit spel dat we spelen uit verveling en onlust, omdat de psychiater niet voortmaakt, omdat we eerst langzaam de gekken moeten worden die hij voor zich wil zien.

Het is of ik een spons ingeslikt heb, een lillend brok onder-zeeorganisme, plantaardig en dierlijk tegelijk. De spons zet uit in mijn buik, haalt adem, groeit in mijn maag en ingewanden, vertakt zich in mijn aderen.

Silvius gaat naar zijn ledikant en slaat de nog onopgevouwen dekens open.

De majoor komt zeggen dat het kantinetijd is. Silvius blijft

liggen. Een voor een verlaten we de barak. Er is geen contact meer mogelijk. We lopen in een dunne wolk langs het bos. Door een nevel van fijne tegen de blaren en de grond kapotgespatte regendruppels die als spinrag boven de bodem drijven en mistbanken vormen.

Ik kom terug, om de bocht van het pad ga ik harder lopen. De achtergevel van de barak, onderaan gele steen, naar boven bruine planken. Het langzaam toelopende dak. Ik wip tussen de voze rozestruiken door naar het gebouw, sla de hoek om, in een droom die mij altijd omgeeft. Het bordje met 'M 1'. De smalle spiegelende ramen. Er zijn soldaten op de kamer, het is of ze een bed aan het verschonen zijn.

Ik loop het tegelplein over dat dun onder water staat, ik loop door de zware openstaande voordeur de hal in waar rechts de lange gang met de dokterskamers is. Er loopt een man in uniform, met een pet. Dokter Adams. Ik zie door de deuropening van de slaapzaal, links, de hospitaalsoldaten met de baar komen. Ze lopen vlug, twee man. Hun voetstappen bonzen dof in de hoge steengevloerde hal. Op de baar ligt een lichaam waarvan alleen de schoenpunten onder de doorweekte groene deken uitkomen. Ik hoef hen niets te vragen als ze zwijgend langs me heen glijden, de gang in aan het eind waarvan dokter Adams wacht bij een open deur.

Ik weet dat hij zich met de bajonet een slagader opengemaakt heeft. Ik hoef hun niets te vragen en zij hebben aan elkaar geplakte lippen, kunnen niet antwoorden en toch vraag ik. Alsof een vergissing mogelijk zou zijn. Ik voel me als toen ik aan de slootkant kikvorsen opblies.

In de slaapzaal liggen bloedvlekken op de vloer. Het beddegoed is doorweekt, zwart. Ik durf er niet lang naar te kijken.

Vandaag zal ik afgekeurd worden

Langs de vensters bewegen als aan een touw, marionetten op een rij, de terugkomende soldaten, diep in hun kraag. Van den Broen is er ook bij.

Het is of de begrafenis al achter de rug is.

Horror Vacui

Hoe lang we ons hier al bevinden weet ik niet, ik schat de tijd die verstreken is op een maand. Zijn en mijn horloge stonden stil na de val en hij heeft er niets aan kunnen repareren. Dat hoefde ook niet. We beschikken over een kompas en een verrekijker, twee instrumenten die mijn zelfvertrouwen veel groter dan in het begin hebben gemaakt, hoewel ik niet begrijp wat voor nut het hier heeft het noorden te weten liggen en hoewel ik de verrekijker niet gebruik. - Er is hier toch niets te zien dan sneeuw en lucht die beide even onheilspellend wit zijn.

In het begin heeft hij een reusachtig s.o.s en een pijl in de richting van de boshelling waar het vliegtuigje terecht kwam op een lege sneeuwplek uitgestampt. Niet dat we hoopten ontdekt te worden, maar omdat ten slotte aan alle voorwaarden dient te zijn voldaan en we de kans op redding niet wilden uitsluiten.

Ik had aanvankelijk een onafgebroken razende honger, die me snachts zelfs belette in te dommelen in de verwrongen vliegtuigromp waarvan we met brokstukken zeildoek en met sneeuw een schuilplaats vervaardigd hadden.

Aangezien hij bij de val een kaakfractuur had opgelopen en ik een rekverband van zeildoek om zijn hoofd had gebonden, was hij niet in staat voedsel tot zich te nemen. Zodat ik de twee blikjes fruit en de doos biscuits - die we, met een hamer, een oliebus, een bijl en wat ander gereedschap tussen de wrakstukken vonden - voor mijn rekening nam. In de lege blikjes smolt ik sneeuw op een vuurtje van met olie begoten takken. Lucifers had ik gelukkig in mijn bagage.

De laatste dagen slaap ik aanzienlijk beter. Het knagende hongergevoel is weg. Er is een soort onmenselijke rust over

me gekomen, de rust van de sneeuw die door geen wind bijna beroerd wordt. Het is hier geluidloos stil. Er zijn geen vogels, geen sporen van dieren in de sneeuw. Hoe ver we ons boven de oppervlakte van de zee bevinden is me onbekend.

Het schuin naar een diepe kloof hellend bos, een ruige gewatteerde heuveltop, bestaat uit een blauwachtig slag naaldbomen, welke weet ik niet. Die bomen hebben het sporttoestelletje opgevangen en in elkaar gerammeid als een blikken bus. Hij trok de machine op boven de mistsluiers om meer zicht te krijgen. Hij zei al lang niets meer, keek maar voor zich uit, de lippen strak, de kin naar voren, die smalle scherpe kin met de kleine kerf in het midden. Ineens dook het bos in een scheve lijn voor ons op. Een ons krankzinnig tegemoet hollende prikkeldraadversperring, een ijzig staketsel.

De stoot kwam niet direkt. Eerst was er het schuren tegen de buik van de machine, het harde geknars van weerspannige takken.

Er werden emmers, vaten vol sneeuw tegen de cockpitramen gesmeten.

Even zag ik niets meer. Het bleef duren, de val. We zakten met als sigarenplankjes afknappende vleugels en brekende spanten door de zolders van het bos en sloegen ten slotte tegen de sneeuwgrond.

De tijd verloopt vreemd, hij vertraagt zijn seconden, rekt ze uit, rent ineens als een hond die een spoor geroken heeft, komt op zijn schreden terug. Dit blijft gebeuren, het is niet een voorval uit mijn leven, heel mijn leven is dit ene voorval. Als een ontploffing, wij zijn de inslaande dubbele bom. Metersdiep boren we door de strak gespannen afwerende takkengordel. Om ons heen komt alles in opstand, dijt in steeds wijder kringen als radiogolven uit. Omvat ten slotte alles. Het gaat vanzelf. Met zijn technische voelspriet, tastapparaat, heeft hij dit niet kunnen bereiken. Hij heeft de boordradio gerepareerd toen we ons hier nog niet al te lang bevonden, een antenne in een boom bevestigd. Er kwamen toen nog vliegtuigen over die naar ons zochten. Dat is al

lang voorbij, men heeft ons opgegeven.

Toen hij contact wilde opnemen met een van die vliegtuigen sprong er een lamp in de radio. Hij moest zijn poging opgeven. Met rooksignalen bereikte hij ook niets: de rook bleef tussen de bomen kringelen en werd daarboven niet bemerkt. Het werd stil.

In het begin kon ik niet wennen aan de stilte, die waarschijnlijk haar oorzaak vindt in de geluiddempende sneeuwlaag en in het nagenoeg ontbreken van wind. Een toestand die nog steeds voortduurt. Evenals de temperatuur geen verandering heeft ondergaan: -45° Celsius wijst de meter in onze hut aan. Toch kan men zich tegen deze tegenstander, die op het eerste gezicht gevaarlijker is dan de witte sneeuwstilte, gemakkelijker wapenen.

We hebben van zeildoek en van in repen gescheurde kledingstukken uit mijn koffers sneeuwschoenen vervaardigd, iets wat ons bovendien afleiding verschaft. Daarna rolden we sneeuwblokken en stapelden die, na ze met de bijl in vierkante moten gehakt te hebben, tegen de buitenwanden van onze hut. Ik heb bij de val mijn linkerbeen gebroken en daarvoor maakte hij een spalk uit een der gebroken vliegtuigribben die hij met de bijl op de juiste lengte en breedte kerfde. Ik heb niet de indruk dat het been, dat bovendien erg gekneusd is, geneest. Er komen onderhuidse donkerblauwe, zwartachtige vlekken op. Builen. Ik weet niet wat het is.

Hele dagen heeft hij om de hut heen gezworven, in steeds groter kringen, met het kompas en de verrekijker op zak. Ze hebben hem niet geholpen.

Als hij weg was werd de stilte volkomen en ondraaglijk. Het was of de sneeuw met ingehouden vriesadem me gadesloeg en ineens wilde overheersen, begraven. Het licht trilde tussen de witbemoste stammen, als de messen van een machine die plotseling kon gaan malen in de sneeuwhoppen en mij verpoederen.

Ik praatte hardop om de angst te weerstaan, ik bemerkte

dat de woorden van mijn taal moeilijk en vervormd uit mijn mond kwamen, terwijl de wonden aan mijn lippen, die ik bij de val opgelopen had, reeds bijna genezen waren. Ik hoorde mezelf praten zoals men een volslagen vreemde hoort, iemand voor wie men geen enkele sympathie koestert.

Het denken ging nog wel, maar schoksgewijs, bij fragmenten met grote plekken zwart, of beter spierwit ertussen, misschien is het hetzelfde, ben ik al lang kleurenblind. Er bestaan hier eigenlijk geen kleuren meer.

Ik moet mezelf dwingen tot logische gevolgtrekkingen uit diverse konstateringen. Ik stel mezelf langzaam, de woorden herhalend, vragen en probeer het antwoord erop te geven.

De sneeuw schuurde tegen de hutwanden. Er was een aangehouden kreet, bloedrood, en een schokkend gezicht in handen, het zijne, waarover bloeddruppels biggelden, één voor één eerst, dan steeds sneller, in grillige stroompjes, steeds meer. We zakten langzaam voorover, het metaal van het instrumentenpaneel omklemde mijn benen en beet en neep erin. Ik schreeuwde, bewust, niet van angst maar omdat ik pijn leed, alsof een haai door de kapotte bodem mijn onderste ledematen had afgerukt en ik doodbloedde.

Hij keek naar me, van zijn linkerwenkbrauw naar de mondhoek welke donker bloed uit een gapende snijwond. Zijn handen hielden de stuurknuppel nog vast. Als ik mijn ogen dichtdoe zie ik het weer en ik open ze bijna niet meer. Niet omdat ik slaap heb, de beenbreuk is nog steeds niet genezen, ik heb pijn, het vlees begint een egale zwarte kleur aan te nemen. De spalk is enkele dagen geleden losgegaan en alleen kan ik die niet opnieuw vastmaken.

Ik val en val en blijf vallend naast hem liggen op de voden en de kussens van de vliegtuigstoelen die onze bedden vormen, vlak bijeen. Zoals we bij elkaar sliepen om warmte op te wekken. Leven betekent warmte produceren, zei hij, energie. Energie gaat niet verloren, zei hij. Die blijft ergens.

Maar hij werd ongedurig. Ik dacht aan niet onmogelijke, voor hem onbegrijpbare dingen. De verkenningsvliegtuigen

kwamen niet meer over. We waren al lang dood. En we leefden nog. We konden sneeuw blijven smelten tegen de dorst tot we geen vuur meer hadden en zelfs dan nog - in onze okselholten, in onze handen konden we de sneeuw doen oplossen. Onder de witte laag moesten mosvelden liggen, dun misschien, maar aanwezig niettemin. Mos is eetbaar. We zouden kinderen kunnen krijgen die aan het klimaat zouden wennen vanaf hun geboorte, die nooit beter zouden weten. Want we moesten hier blijven, op de plek waar het vliegtuigje terechtgekomen was, op deze onzichtbaar op alle kaarten met een kruisje gemerkte stip in het witte ijsveld. Hier lag het begin, pril, koud, kiemloos, zonder bederf of smet.

Maar hij sprak erover op te breken en een sneeuw hut te bouwen op de vlakte die hij ontdekt had op een van zijn tochten, omdat ons vuur daar onmiddellijk de aandacht zou trekken van overvliegende machines.

Hij kon er een nog veel groter s.o.s. uitstappen in de sneeuw. Hij lag naast me op de lompen en de kussens, het zwarte bloedbekerste kinverband nog om zijn vuile zwartbebaarde gezicht. Mager. Pratend, *pratend*.

Toen ik mijn ogen sloot zwipten de bossen op naar de cockpit, sidderend en wit hun sneeuwvracht afschuddend, gereed ons op te vangen, te spietsen.

De takken knarsten langs de zijkanten en de bodem, de vleugels knapten af als vergeefse houten scheermessen. Sneeuw koekte voor de vensters. We vielen stil in een bodemloze put, een sneeuwschacht. Zijn gezicht stond ernstig, hij keek recht voor zich uit, naar beneden was dat nu. Dubbelgevouwen, tweelingen, lagen we tegen elkaar aan. Zijn gezicht bloedde nog steeds en ik rukte er het verband van weg en toen probeerde hij me de bijl af te nemen.

Hij ligt naast me op de voddedekens. Zijn gezicht is nu een glazig zwartstenen masker geworden. Onherkenbaar. Hij lacht. Of schreeuwt. Het doet me niets, hij maakt me er niet bang mee.

De lucifers zijn opgeraakt, wanneer weet ik niet precies meer. Het valt niet mee sneeuw in je oksels te smelten. Je kunt er beter een ijsvrucht van kneden en die opeten. Hoewel ook dat vooreerst niet meer nodig is.

De temperatuurmeter wijst nu 50° onder nul aan. Ik geloof dat dat erg koud is. Sinds ik ook zijn kleren draag, over de mijne heen, merk ik er niet veel meer van. Mijn been is nog steeds niet genezen, het is zwart en heel dik geworden, slap ook, alsof het bot oplost. De huid houdt de boel nog bijeen. Pijn heb ik niet meer.

Hij ligt er vreemd bij. Een blindganger. Warmte gaat niet verloren, zei hij. Wat hij ermee bedoelde? Hij lijkt net een pop zo, een nauwkeurig van een echte mens gekopieerde sneeuwpop. Alleen het hoofd is niet goed gelukt, dat is niet mooi van vorm, en voor de mond is een veel te groot stuk houtskool gebruikt. En de armen ontbreken, op de plaats waar ze zich zouden moeten bevinden zijn alleen stompjes.

De bosstilte en de sneeuwstilte benevelen mij. Af en toe moet ik hardop lachen. Ik luister naar mijn stem die mij steeds onbekender voorkomt.

Ik ben gelukkig.

Vanmorgen vroeg was er een vaag blauw aandoend gezoem in de lucht, een stuk trillend zilverpapier. Een vliegtuig, dat een tijdlang boven het bos cirkelde. De piloot moet het s.o.s.-teken gezien hebben op de vlakte bij de kloof. Ik zal het uitwissen zo gauw ik weer lopen kan. De kou maakt slaapzuchtig. En slaap doet de eetbehoefte tot een minimum teruglopen. Het klimaat hier is dat van een ijskast en conserveert alles. De stompjes blijven kurkdroog en glad. Een dwarsdoorsnede van aders, weefsels, mergpijpjes. Frigidair. Ik ben veel van hem gaan houden sinds hij niet meer weggaat, het bos in, de vlakte op.

De Vijand

Het jongetje en zijn moeder waren alleen thuis. Papa was smorgens vroeg al met de glanzende nieuwe citroën naar de stad gereden.

‘Zul je goed oppassen, vent’ had hij gezegd toen hij afscheid nam en het jongetje over zijn bleekblonde haar aaide. Het jongetje had naar hem opgekeken met zijn grote blauwe ogen, de mond een beetje open. Papa was heel hoog en hij had een bruine snor die kietelde als hij het jongetje in zijn bed savonds een zoen kwam geven. Dat gekriebel gemengd met de geur van sigaretten en brillantine had iets prettig vertrouwds. Als papa zich zo over hem heenboog kroop het jongetje nog iets dieper onder de dekens en stelde zich voor dat het een vreemde slechte man was (hij mocht van mama niet met vreemde mannen die hem lekkers gaven mee oplopen, over het bruggetje naar de grote weg, voorbij het park, waar de stad begon), die hem kwaad wilde doen, een listig geheimzinnig kwaad dat je niet herkende en dat begon met vriendelijkheid en snoepjes. ‘Je mag me niet zoenen’ zei het jongetje dan. ‘Als je gaat schreeuwen eet ik je op’ zei de boze man en hij trok zijn lippen van voor zijn tanden weg. Het jongetje zag de gouden hoektand en dacht aan het verhaal dat hij aan het spelen was. Een scherpschutter lag achter een rotsblok naar de vijand in het dal te gluren. Elke morgen laadde hij zijn geweer met een gouden kogel, want hij was heel rijk en had al de armbanden van zijn vrouw en veel oude munten gesmolten in een oven en er kogels van gemaakt, - en schoot een vijand dood. Niemand wist ooit vanwaar het schot gelost was en de scherpschutter ging naar huis en wachtte tot de volgende morgen. Hij had een lange witte baard op het plaatje in het verhaal. Daarom zei het jongetje: ‘dan schiet

ik je met een gouden kogel en ik knip je snor af.’

‘Ja, pa’ had hij gedwee geantwoord.

De auto gleed weg, wipte even omhoog bij het bruggetje en draaide de straatweg op. Daar stonden bomen langs en dichte vlierstruiken waar hij soms takken uit sneed om pijlpunten van te maken voor zijn rieten pijlen. Hij zette een oude kroontjespen van school in het zachte merg van de vlierhouten punt en schoot naar mussen die om het huis vlogen of op de elektriciteitsdraden zaten.

Hij zag de zwarte auto voorbij een open plek in de beplanting naast de weg schieten en liep traag terug naar het grote huis. Hij schopte tegen een kiezelsteentje dat op het pad lag en dacht aan de vijand die elke morgen met een gouden kogel precies tussen zijn ogen geraakt werd. De scherpschutter klopte een stofje van zijn broek en stond op. Wandelde weg. Het jongetje hoopte dat de vijand gauw zou komen. Hij ging achter een heester in de tuin naast het huis liggen en richtte met een denkbeeldig geweer op de vijand, kneep zijn linkeroog dicht en mikte zorgvuldig. De zon scheen pal in zijn gezicht, hij trok zijn hoed met een ruk in de ogen en mikte opnieuw, drukte af. Knikte. Tevreden liep hij, alsof er niets gebeurd was, het huis binnen. Mama zette thee. Hij vertelde haar niets.

‘Wil je ook een kopje, schat?’ vroeg mama.

Hij zocht tussen de stripverhalen en prentenboeken die in zijn hoek op een slordig stapeltje lagen, samen met railzen van zijn elektrische trein, kastanjedoppen en tekeningen van clowns met steenrode neuzen en de scherpschutter die achter een kobaltblauwe steen op de vijand lag te mikken.

‘Wil je thee, Eddie?’ vroeg ze.

Hij had natuurlijk net gedaan alsof hij haar niet gehoord had. Het was een spelletje. Hij pakte een potlood en begon op een nieuw vel papier een geweer te tekenen dat rookte. Een bolle wolk steeg recht omhoog en stralen uit de loop spoten naar voren. Een eindje van de loop vandaan tekende

hij de scherpe stip van de kogel. Daarachter moest een mannetje komen, dat zijn handen...

‘Eddie, versta je me niet?’

Aan haar stem, die niet boos was, enkel heel even ongeduldig, hoorde hij dat hij nog niets hoefde te zeggen. Het mannetje had een bolle buik waarin straks de kogel zou verdwijnen. Ze zette het kopje naast zijn papier op de grond en zei:

‘Wat ben je aan het tekenen, schat?’

Alsof hij nu ‘ja’ gezegd had, dacht hij toen hij vluchtig naar het kopje keek.

Toen ze wegging (hij hoorde vaag de bel gaan, een dunne verre klank, die bezoek meldde. Wie?) boog hij zijn hoofd voorover en slurpte van de hete thee, zonder het kopje met zijn vingers aan te raken. Er zat citroen in proefde hij. Citroën, citroen, dat was lekker. Hij dronk thee alleen graag met citroen erin.

‘Komt u binnen’ hoorde hij mama zeggen, er was iets in haar stem dat hem deed opkijken.

De broekspijpen van de bezoeker waren donker en veel nauwer dan die van papa. Er zaten rimpels in alsof ze allang niet meer opgeperst waren. En hij had schoenen met spitse punten, ook heel anders dan de brede schoenen met dikke rubberzolen die papa droeg (hij had die zelf ook, je kon er onhoorbaar op sluipen en dan riep je ineens als je vlak achter mama stond ‘hoehh!’). De pijpen en de schoenen - de bezoeker bewoog zijn tenen, was dat om ze lenig te houden of deden ze pijn?, er kwamen vouwen in het gladde donkerbruine leer - hadden iets strengs, maar op een heel andere manier dan papa streng kon zijn als hij in zijn kamer geweest was om tekeningen uit boeken over te trekken. Dat mocht niet, hij vernielde de boeken zei papa. ‘Als je tekeningen wilt overtrekken neem dan die uit mama's tijdschriften.’ De laatste keer had hij in de laden van papa's bureau geneusd. Hij had in een daarvan iets vreemds gevonden, dat hem bang

gemaakt had. En ook begerig.

Het jongetje keek iets hoger, de bezoeker had een jas aan die wel van leer leek, hij glom als lood wanneer je er met een mes over gekrabd hebt. De jas hing open, er was iets van geel en zwart onder. ‘De kleuren van mijn zwembroekje’ dacht het jongetje.

Toen de man begon te praten, zonder dat hij ging zitten, keek hij naar zijn gezicht. De bezoeker had veel langer en donkerder haar dan papa en hij. Het hing slordig over zijn voorhoofd en hij hijgde een beetje alsof hij hard gelopen had en terwijl hij praatte, met een hese keelstem, tegen mama, die hij niet zag, veegde hij het met een hand waaraan twee blinkende ringen zaten terug.

Het jongetje hoorde woorden die hij niet goed begreep. Het was of de bezoeker gewoon was een andere taal te spreken, zoals oom Armand die in Frankrijk woonde en die hij ‘oom’ mocht noemen en die in de zomer bij hen logeerde en die vaak ‘de’ zei als het ‘het’ moest zijn. De paard, de meisje. Oom Armand had dezelfde keelstem. Sprak ook sommige woorden heel anders uit dan papa en mama en hijzelf.

‘Ik begrijp u niet’ zei mama.

Het leek of de man ging lachen, zijn mond nam de plooi aan van een lach maar er kwam geen geluid. Hij had een geluiddemper op zijn mond, onzichtbaar.

‘*Ik ben helemaal geen* (een moeilijk woord)’ zei de man en weer kwam die vluchtige geluidloze halve lach in zijn gezicht.

‘Dan begrijp ik niet wat u hier komt doen’ zei mama.

Ze hield de deurknop vast, zodat de bezoeker direkt weg zou kunnen gaan. Het jongetje keek van de een naar de ander.

De bezoeker pakte mama's arm vast zodat ze de deur moest loslaten. Hij ging daarvoor staan en haalde een zwart voorwerp uit de zak van zijn leren jas. De voering kwam mee naar buiten, hij duwde die terug. Het jongetje geloofde dat hij de lucht van het leer kon ruiken, een doffe gevaarlijke lucht die bij zwarte mannen met harde harige handen hoorde.

Mama's mond ging open terwijl de bezoeker praatte en het voorwerp in zijn hand op en neer liet wippen.

Haar gezicht was heel wit geworden. Het jongetje schrok. Was dit een onbekende slechte man die hen kwaad ging doen?

'*Kalmblijven*' zei de bezoeker. Het was geen man, het was een jongen, dacht het jongetje met iets als opluchting. Slechte mannen waren oud, hoestten en spuwden in hun zakdoek en keken er dan in, hadden misschien een baard. Het waren bedelaars met waterige rode ogen en kapotte jassen. Toen zag de bezoeker het jongetje, dat naar het theekopje keek ineens, en grinnikte kort.

Mama ging zonder iets te zeggen in haar stoel zitten en keek op haar horloge en naar het raam en naar het jongetje en naar de vijand die nog steeds bij de deur stond, het zwarte ding had hij in zijn zak gestopt.

'*Breng jij die stoel eens hier bij me als een grote jongen he.*'

Er was een harde vriendelijkheid in zijn stem.

'De vijand' dacht het jongetje, 'de vijand.'

Gehoorzaam sleepte hij de aangewezen fauteuil tot bij de dunne benen van de bezoeker.

'Kom maar, schat, je hoeft niet bang te zijn, je mag alleen niet de kamer uit van meneer, hij blijft hier een poosje' zei mama. Het jongetje kwam tegen haar over elkaar geslagen benen leunen. Ze was zelf bang, om haar mond was dezelfde trek als toen papa hem klappen gegeven had omdat hij een ruit van de serre had ingegooid. Hij verwachtte dat ze 'niet doen' zou gaan zeggen tegen de bezoeker achter hen, 'niet doen, het was per ongeluk, hij deed het niet met opzet, nietwaar Eddie?'

Maar hij had geen ruit ingegooid. De bezoeker was een vijand. En hij dacht aan een gouden kogel, klein als een erwt en heel rond, en glinsterend. Een zonnige metalen waterdruppel.

'*Laat hem los*' zei de vijand. Mama liet hem los.

'*Ga maar weer tekenen*' zei de vijand tegen het jongetje.

Hij ging weer op de vloer liggen en zette met zijn potlood streepjes op de tekening van het schietende geweer, de wolk, de vuurstralen en het buikige mannetje dat geraakt moest worden, precies in zijn navel.

De vijand liep naar de rooktafel en pakte zonder iets te zeggen de sigaretten, stak er een in zijn mondhoek en propte de rest van het pakje in zijn zak, bij het zwarte voorwerp.

‘U steelt’ zei het jongetje, ‘die sigaretten zijn niet van u, u mag er helemaal niet aankomen.’

Er was een kleine felle verontwaardiging in zijn stem.

‘Stil schat’ zei mama, ‘je begrijpt het niet.’

De vijand bij de deur rookte en zei niets tegen hem, keek alleen naar mama. Weer kwam die geluidloze bijna-glimlach op zijn gezicht. Toen nam hij een tijdschrift van de rooktafel, keek naar het plaatje op het omslag, ging opnieuw zitten en begon zonder de sigaret nog uit zijn mond te nemen, te lezen.

Hij had nog acht andere sigaretten gerookt.

Mama maakte in de keuken eten klaar voor de vijand, die het zwarte glimmende ding weer uit zijn zak gehaald had en haar gevolgd was. Het jongetje sloop op zijn tenen naar de kamerdeur en luisterde. Hij hoorde niets. Hij deed de deur op een kier, loerde in de gang. Niets. Op de dikke rode loper was niets te zien, geen slijkerige voetsporen van de vijand die op doorweekte puntige schoenen liep, waarvan het leer dof was. Hij hoorde een kraan lopen en glipte de gang in. Even bleef hij staan. Hij dacht aan het zwarte ding dat de vijand in zijn hand had, ongevaarlijk op en neer liet wippen.

‘Papa’ dacht hij, ‘*Papa*.’

Maar er was niemand. Hij glipte de trap op, een schuw dier dat voelt iets verbodens te gaan doen, iets waarvoor het straf zal krijgen, maar het weet niet goed wat straf is.

In papa's grote lichte kamer met foto's en overal boeken in stalen wandrekken, boeken waaruit hij geen plaatjes mocht overtrekken, stond naast het raam het bureau. Daarin was het. Gejaagd trok hij de bovenste lade open. De verchromde

knop voel dekoude aan. Papieren, dikke lagen betypte papieren. Het lag er niet meer. ‘E-s-s-a-y-s’ ontcijferde hij op een verder wit vel. E-s-s-a-y-s? De tweede lade, onder de eerste. Ook niets. Brieven met buitenlandse postzegels, een lineaal. In de derde lag op de withouten bodem een zwart glimmend voorwerp. Hij nam het op en stopte het terwijl hij naar beneden glipte in zijn broekzak.

Het deed raar in zijn buik.

De vijand at, aan tafel, met een arm op het blad, om het bord heen. De leren jas hing over de stoel die voor de deur geschoven stond. Hij at zoals het jongetje het niet mocht, het hoofd voorover en hij sperde zijn mond ver open wanneer hij een hap naar binnen vorkte. Een mes gebruikte hij niet. Het lag naast zijn bord, er spartelden kleine lichtschitteringen in. Het zwarte ding lag naast de hand die het eten naar zijn mond bracht en zijn blikken gleden loerend naar mama die in haar stoel deed of ze in een tijdschrift las. Het jongetje dacht: het is of dit altijd zo geweest is, als er niets gebeurt blijft alles zo, dan gaat hij nooit meer weg, mama zal hij voor zich laten koken en ik moet soms een stoel voor hem naar de deur slepen.

‘Ik moet plassen’ zei het jongetje. Hij zou dat normaal niet gezegd hebben. Plassen. Het klonk raar. Nu zei hij het wel, hij wist niet waarom.

‘Zo’ zei de vijand, hij bleef rustig dooreten.

‘Kan mijn zoontje even naar de w.c?’ vroeg mama.

Zij niet, zij zei dat nú niet, dacht hij, waarom niet?

De vijand at.

‘Ik moet...’

Het jongetje kreeg het benauwd. Het begon te prikken in zijn buik. Hij ging ervan zweten. Mama keek naar hem, ze stond op, het tijdschrift waarin ze had proberen te lezen in haar hand.

‘Eddie’ zei ze.

‘*Blijf zitten*’ zei de vijand en goot jus uit een schaaltje over de inhoud van zijn bord. Hij leek wel uitgehongerd.

Mama ging zitten. Geslagen.

De vijand at, lette niet op nu, leek het.

Het jongetje stopte een hand in zijn broekzak, voelde het koele gladde ding. Even was hij nog bang.

‘Ik moet plassen’ gilte hij met overslaande stem en toen hij het schot loste en de vijand helemaal over zijn bord ging liggen, met wijdopen mond, alsof hij alles in één verschrikkelijk grote hap wilde opeten, voelde hij de onrustbarende warme vochtigheid tussen zijn benen beginnen en schaamde hij zich zo dat hij als een heel klein jongetje naar zijn moeder toeliep en in snikken uitbarstte.

Een grote spierwitte kat

1

Mevrouw Siponelli, sinds enkele jaren weduwe, was een kleine grijze onopvallende dame van ergens tussen de vijftig en de zestig. Ze sprak met een licht italiaans aksent en droeg stemmige donkere kleren die allemaal op elkaar leken en die ze zelf vervaardigde. Voor ze haar man leerde kennen, die haar naar zijn nieuwe vaderland meenam, was ze coupeuse geweest en ofschoon hij er haar vaak om uitlachte had ze het ten eigen behoeve uitoefenen van dit beroep niet kunnen opgeven. Ze was niet gierig maar ze vond het zonde om een japon die ze zelf kon maken voor veel geld in een modezaak te kopen, waar bijkwam dat ze konfektie niet kon uitstaan. Bovendien gaf het haar een gevoel van voldoening grotendeels zelf haar garderobe te kunnen verzorgen en verschaftte het haar wat afleiding. De bezigheden van haar man - hij had aan het hoofd van een groot hotel gestaan - gaven hem niet veel gelegenheid om thuis te zijn en kinderen waren er niet. Aan huisdieren had ze een hekel.

Ze bewoonde een flat in het ruime zuidelijke gedeelte van de stad, met uitzicht op een uitgestrekt park waarin ze bijna iedere dag wat rondwandelde. De rest van haar tijd bracht ze meestal thuis door. Savonds had ze de televisie. Ze ging bijtijds naar bed. Tweemaal per week kwam de werkster, meer omdat het zo hoorde dan omdat er werkelijk wat te doen was. Een enkele keer at mevrouw Siponelli in de stad of bracht ze een bezoek aan een vriendin. Verder viel er in haar leven niets van betekenis voor.

Tot ze met de kat kennismaakte. Dat was op een middag in november. Het was voor de tijd van het jaar bijzonder zacht weer, bladstil, iets nevelig, en mevrouw Siponelli, die

die dag alleen even buiten geweest was om inkopen te doen in de buurt, besloot een wandeling door het park te maken. Ze deed haar mantel en wandelschoenen aan - het had de laatste dagen vrij veel geregend en ze vermoedde dat de paden drassig zouden geworden zijn -, sloot de deur van haar appartement af en verliet het huis.

Op enkele kinderen na, die steentjes over de gladde zwarte oppervlakte van een vijver deden schampen en die haar amper schenen op te merken toen ze passeerde, kwam ze niemand tegen. De bomen en struiken stonden roerloos, als diep ademhalend voor de onttakeling van het najaar begon en de lucht had een geur van vocht en harsen die ze met welbehagen inhaleerde. Ze had gewandeld tot tegen vijven, een kopje thee gedronken in het bijna lege restaurant aan de rand van het park en zag toen opeens op de grote in een gouden stralenkrans gevatte klok boven het buffet dat het tijd werd om naar huis te gaan. Ze moest nog koken en van het televisieprogramma van die avond - een muzikale show en daarna een film - wilde ze niets missen. Een beetje gehaast rekende ze af en vertrok.

De neonlantarens in de brede rechte straat waarin ze woonde brandden al, ofschoon het nog volop licht was, en legden een koude blauwe glans over de bolle metalen ruggen van de dubbele file naast het trottoir geparkeerde auto's, die, alsof er een ongemerkte kettingbotsing had plaatsgevonden, stil en met weinig tussenruimte achter elkaar stonden. Ze diepte de huissleutel uit haar tas op en opende de deur.

Voor haar lag de steile trap die van bovenaf scherp verlicht werd. Het schijnsel stortte als het ware recht uit een gat in de zoldering, het was melkwit, zo wit als een zich geluidloos ontladende bliksemstraal. In dat licht stond alles onbeweeglijk, ontkleurd, - de trap die uit in het midden licht ovaalvormig afgesleten treden bestond, de bijna vertikaal gericht lijkende en als met was ingewreven spiegelgladde leuning en de spijlen daarvan, de glimmende muurvlakken waarop geen schaduwkerf te zien was. Alleen tussen de doods belichte

treden waren naar onder toe breder wordende notebalken van donker geklemd die het stokstijve licht nog witter en killer maakten.

Een halverwege die opeens zo spookachtige trap stond een grote roerloze kat, schaduwloos.

Zijn pels was vol en sneeuw wit. Hij had een poot op de trede voor hem gezet, een eigenaardig iets naar binnen gebogen, stevige, doelbewuste poot. Zijn romp stak, door de diepe treden gehinderd, vreemd rekkend naar achteren. Zijn lange dikke staart wees in een flauwe kronkeling omhoog en scheen een stille behaaglijke, bijna boosaardige voldaanheid uit te drukken. De ogen van het dier stonden als groene gloeiende pitten in zijn kop; ze staarden mevrouw Siponelli aan met een strakke wetende blik.

Toen ze schoorvoetend, geschrokken, de trap begon op te klimmen, schoot hij met hoorbaar over het hout krassende nagels langs haar heen. Ze voelde zijn pels snel langs haar benen strijken en zag hem als een witte lichtvlek in het donker beneden, waar het licht niet doordrong, verdwijnen.

Het had maar een paar tellen geduurd, zo kort dat ze het als in een flits gezien had. Toch liet het voorval haar niet met rust; eerst onder haar bezigheden in de keuken, daarna aan tafel moest ze er steeds weer aan denken. Vooral aan katten had mevrouw Siponelli van kindsbeen af een hekel gehad, aan hun lome slaperigheid, hun stille sluipen en niet af te leren vraatzucht die zich vooral richtte op vis en alles wat een kwalijke geur verspreidde. Dierenmenagerieën hadden haar altijd afkeer ingeboezemd. Alleen voor grotere dieren, roofdieren, had ze een zekere beschroomde belangstelling. Soms bezocht ze op haar wandelingen de dierentuin in de buurt.

Terwijl ze in haar gezellige rood en wit betegelde keuken met het eten in de weer was moest ze steeds aan het beest denken dat bij haar nadering als een pijl uit de boog naar beneden gevlogen was. Het behoorde ongetwijfeld toe aan de burens. Waarschijnlijk had het kans gezien de trap op te

glippen. Natuurlijk, dat was het. In elk geval dienden de eigenaars het niet door het trappenhuis te laten rondlopen maar het in hun eigen woonruimte te houden. Mevrouw Siponelli wilde zich niet bekennen dat het dier haar had doen schrikken door zijn geluidloze en op een eigenaardige wijze dwingende aanwezigheid. Onzin, ze was niet *bang* voor katten, ze had een *hekel* aan ze, een ingewortelde onberedeneerde afkeer.

Een beetje ontstemd draaide ze het gasfornuis uit en bracht haar avondmaal in gereedheid. Ze vouwde een wit tafellaken uit over het pluche kleed en zette daarop een bord neer, legde er mes en vork naast. Vervolgens haalde ze een tweetal schalen uit de keuken en schepte daaruit op. Ze had geen trek terwijl ze anders over een redelijke eetlust beschikte.

Pas toen ze afgewassen had en het blauwe licht van de televisie de woonkamer vulde, dacht ze niet meer aan de ontmoeting op de trap. Tussen halve dommel en klare aandacht in zwevend, vredig als een kind, keek ze naar de wisselende warrelende gestalten van de danseressen op het beeldscherm en luisterde ze naar het klaterend water van de muziek.

Om half elf ging ze naar bed. Als ik nu maar niet over die kat droom, zei ze bij zichzelf voor ze het nachtlampje uitdraaide. Ze droomde er niet over.

2

De volgende week zette doodstil in. De voetstappen in de appartementen onder en boven klonken hol alsof de bewoners ervan op klompen liepen. Meestal was er niets te horen dan de weinige zachte geruchten die mevrouw Siponelli zelf veroorzaakte, het broze ting van een kopje dat ze op een schoteltje plaatste, het krakken van het parket onder het vloerkleed. Het was zo stil dat ze er zich onbehaaglijk bij ging voelen en verlangde naar de komst van de werkster op dinsdag als naar gewoonte. Behalve haar leveranciers, met wie ze stevast enkele woorden wisselde over het weer en

dergelijke, had ze in geen dagen iemand gesproken. Ze voelde zich een tikje eenzaam en verveelde zich. Ze dacht eraan een vriendin op te bellen maar kwam tot de konklusie dat het beter was dit niet te doen. Haar vriendinnen, eigenlijk meer kennissen, vage zelfs, hadden zondags vaak hun kinderen op bezoek. Een paar ervan, juist zij die ze het meest mocht, hadden nog een man en als vrouw alleen moest je altijd oppassen mensen niet tot last te zijn. Ze had hen trouwens niets van betekenis te vertellen. Het enige zou dat met die kat geweest zijn, die haar zo van streek gemaakt had. Maar achteraf vond ze dit voorval nogal erg onbeduidend en leek het haar dat ze zich min of meer belachelijk maakte wanneer ze er tegen iemand over zou beginnen. Als er weinig gebeurt in je leven ga je je over de kleinste dingetjes opwinden, dacht ze. Ze kon zich echter niet ontveinzen dat ze nog steeds met een soort vage walg aan het dier dacht af en toe.

Haar contact met de overige bewoners van de flat was koel en korrekt. Ze was altijd een beetje een vreemdelinge gebleven. Ze had na het voorval met de kat alleen haar bovenbuurman, een musikus, een keer op de trap ontmoet en ze had het niet gewaagd hem te vragen of het misschien zijn kat kon zijn die ze gezien had. Men was nu eenmaal gauw geneigd achter zoiets een verwijt te zoeken wanneer het gezegd werd door een oudere en alleenstaande vrouw, die, als ze zelf geen katten bezat, natuurlijk geacht werd het niet te kunnen velen dat er zo'n dier in het trappenhuis rondscharrelde. Bovendien vond ze de musikus, een kalme verstrooide steeds onberispelijk geklede man, aardig en luisterde ze zonder dat hij het vermoedde, vaak urenlang met plezier naar zijn tinkelend klavecimbelspel dat ze zonder moeite kon horen. De laatste dagen had hij voorzover ze wist niet gespeeld.

Ze had geen zin om uit te gaan. Als het enigszins kon deed ze dat op zondag nooit. De vele paren die ze dan placht tegen te komen herinnerden haar er op pijnlijke wijze aan dat ze alleen was. Het had haar altijd al toegeschenen dat de zondag

in dit land een bij uitstek droeve en grijze dag was, waarop het zo mogelijk regende en met in elk geval een donkere bewolkte lucht die regen voorspelde.

Uit de massieve mahoniehouten boekenkast van haar man nam ze op goed geluk een dun hoog boek met een groene band waarop in puntige zwarte letters stond 'Geheimen van Tibet.' Ze bladerde er even in en begon te lezen. Na een half uur raakten haar ogen vermoeid en legde ze het boek naast zich op de kanapee, waarin ze het zich gemakkelijk gemaakt had.

De kanapee was bekleed met wijnrood fluweel, een tint en een stof waar mevrouw Siponelli bijzonder veel van hield en die jaren geleden reeds in de plaats gekomen waren van de oorspronkelijke bekleding, die trouwens minder goed bij de mahoniekleur van het meubilair gepast had. Omdat ze bang was hoofdpijn te zullen krijgen - iets waarvan ze vrij vaak last had - stond ze op en ging naar de slaapkamer met het keurig opgemaakte tweepersoonsbed waarboven de portretten van haar man en haar beide met een strak onmeedeelzaam poseglimlachje voor zich uitkeken en als het ware de wacht hielden, zich ervan bewust bespied te worden en bang zich bloot te geven. Van haar toilettafel nam ze een buisje aspirine waarvan ze twee tabletten met een glas water wegspoelde.

Ze liep terug naar het woonvertrek en wilde opnieuw in de makkelijke houding van tevoren gaan zitten, toen haar aandacht getrokken werd door iets in de verst van haar verwijderde hoek van de kanapee dat tegen het fluweel afstak. Een paar draadjes, een klein kluwentje leek het wel. Mevrouw Siponelli was zeer op de smetteloosheid van haar interieur gesteld. Ze wist dat ze haar gevoel voor netheid en orde soms dreigde te overdrijven maar ze ontkwam er niet aan. Dus boog ze zich over de fluwelen zitting heen en wilde dat wat er niet hoorde wegnemen. Op hetzelfde ogenblik zag ze dat het niet een paar draadjes waren. Het waren haren. Lange, uiterst dunne, zijdeachtige haren. De haren - wist ze met absolute zekerheid - van een spierwitte kat, die terwijl ze

ernaar keek, haar met een zonderling gevoel van opwinding en weerzin vervulden. Verraderlijk soepel en glanzend lagen ze daar op het fluwelen kussen, alsof ze nog maar even tevoren uit de smetteloze vacht van een kat gegleden waren, of nog maar even geleden een lange, rode, raspige tong ze zorgvuldig opgewreven had. Het kussen zelf maakte de indruk pas kort geleden verlaten te zijn door het dier. Het was of het nog de walgelijke warmte aan zich had van een grote weldoorvoede kat, die geheel ineengerold erop had liggen slapen. In de zachte zitting was een kuil die duidelijk de vorm van een ineengekromd kattenlijf markeerde.

‘Nee’ zei mevrouw Saponelli hardop. In haar stem waren verbazing, schrik, boosheid tegelijk hoorbaar. Haar afkeer van de haren was zo groot dat ze ze niet met haar vingers oppakte, maar uit de keuken stoffer en blik haalde.

Ze las die dag niet verder. Tegen vijven zette ze de televisie aan. Er was een kinderprogramma, daarna flitsen van sportwedstrijden. Het was haar niet mogelijk haar gedachten erbij te houden, met geweld probeerde ze redelijk te blijven. Er was een kat in huis, ze had het beest toen ze uit het park terugkwam gezien op de trap. Het dier behoorde toe aan burens, welke wist ze niet, en het moest kans gezien hebben haar appartement binnen te komen. Terwijl ze sliep waarschijnlijk, via de vaak op een kier staande balkondeuren van de slaapkamer. Ze wist dat katten snachts erop uit gingen. Hun ogen hoefden niet te wennen aan het donker en wanneer het stil was bewogen ze zich op geruisloze poten zonder ooit iets te breken of om te stoten door huizen. Het instinkt ontwaakte, dat was normaal. Het was naar ze zich meende te herinneren de tijd dat katten krols werden. De onrust dreef hen naar allerlei plaatsen waar ze overdag nooit kwamen. Dan lagen ze suffig in een hoekje, likten hun verfomfaaide vacht en maakten zich gereed voor hun nachtelijke sluiptochten.

Die nacht sliep mevrouw Saponelli minder rustig. Ze werd gekweld door benauwde dromen, die, wanneer ze duizelig

daaruit wakker schrok, haar de indruk gaven steeds hetzelfde grondpatroon te bezitten, een bepaalde samenhang te vertonen, als beelden van een film die uit hun verband gerukt en vervormd voorbijsnelden. Een film die ze nooit gezien had en die een rillerig makend afgrijzen in haar wekte.

Tegen de morgen werd ze van bloed doorbonsd wakker uit het zwarte gat van de slaap.

3

Om een uur of half tien, mevrouw Siponelli liep nog in haar peignoir rond, ze had net een paar sneetjes brood geroosterd en wilde gaan ontbijten, - ging de telefoon. Ze was bijna blij met het dringende gerinkel en nam onmiddellijk de hoorn op. Het was de man van de werkster, een gepensioneerde portier van het hotel waaraan wijlen meneer Siponelli verbonden was geweest. Mevrouw Siponelli kende hem vrij goed, enkele malen was hij met zijn vrouw meegekomen om karweitjes op te knappen die zij niet alleen afkon. Het was een gediensstige kleine man die graag met een nederige en prijzende klank in zijn stem over haar overleden echtgenoot praatte. Misschien daarom deed het haar plezier dat juist hij het was die opbelde. Dat hij meldde dat zijn vrouw weer een aanval van spit had en pas de week daarop zou kunnen komen en de verontschuldigende toon van zijn stem, voorzover te horen viel, deden hieraan niets af. Ze zei hem dat haar komst geen haast had, zijn vrouw moest maar kalmpjes een tijdje binnenblijven; het werk dat er te doen was kon ze best zelf af. Hij moest zijn vrouw haar hartelijke groeten en wensen voor een spoedige beterschap overbrengen.

Glimlachend legde ze de hoorn op de haak. De muizenissen van snachts waren uit haar hoofd verdwenen en ze voelde zich opgewekt en in staat tot een heleboel dingen. Omdat de volgende dag de werkster niet zou komen ruimde ze na het ontbijt het huis een beetje op, stofzuigde de woon- en slaapkamer en legde verse lakens op haar bed. Om één uur was ze klaar.

De zon stond hoog in de ijle waterblauwe lucht en spon een dunne bladgouden schijn over de sinds enige tijd oker en rood wordende bomen van het park. Ze sloot de balkondeuren in de slaapkamer en kleepte zich om. Daarna begaf ze zich per tram naar het centrum van de stad, waar een van haar vriendinnen woonde, met wie ze wisselde en kleine belevenissen uitwisselde. Over de kat sprak ze niet. Ze bleef bij haar vriendin, eveneens een weduwe, eten en keerde rond negen uur s' avonds voldaan per taxi terug naar huis. Ze gaf de chauffeur een ongewoon grote fooi en ging de flat binnen waarvan het trappenhuis baadde in helderwit licht. Aangezien ze zich terstond naar het toilet wilde begeven wanneer ze haar woonruimte betreden had, liep mevrouw Siponelli gehaaster dan anders de trap op, waarvan de smalle uitgesleten treden één voor één skeletachtig doorlicht werden. Het was stil, zo stil dat ze het pompende geluid van haar hart kon horen. De trap was leeg, van een leegte die iets onzegbaar ontstellends had, een murw makende desolaetheit. Halverwege stond, op het punt een stap te doen, precies als de eerste keer, de kat, onbeweeglijk.

Hij leek buitengewoon groot en maakte de indruk van een ondoorgrondelijke koelbloedigheid en volmaakte gemoedsrust te zijn. Zijn vacht was smetteloos wit. Hij had één poot op de trede voor hem gezet, een iets naar binnen gebogen, sierlijke en toch sterke poot, die met gemak het gewicht van zijn lichaam droeg dat in een rekkende beweging naar achter stak.

Zijn dikke staart wees in een flauwe s-vorm naar boven en had iets bijna boosaardig tevredens. Zijn ogen hadden een esmeraldgroene starende glans die mevrouw Siponelli als hypnotiseerde. Ze leken het enige wat werkelijk aan hem leefde en boorden zich diep in haar ogen.

Toen ze hijgend van angst de trap begon op te klimmen schoot hij als een pijl uit de boog langs haar heen, zijn pels streek snel langs haar benen. Op de traptreden was het gekras van zijn nagels te horen.

Een seconde later leek hij in het donker opgelost.

4

Enkele dagen gebeurde er niets. Er was een stille droge wind gaan waaien die de neveligheid had doen verdwijnen. De stad van blauw en grijs beton was op een met zorg geschilderd toneeldecor, op een slechts in schijn bewoonbare stad gaan lijken. Ergens stonden machines opgesteld die het geronk van auto's en het verwijderd maar helder gerinkel van trambellen bedrieglijk nauwkeurig nabootsten. Hoog in de ijle hemel stonden de v-tekens van vogels en het oker en goud van het park bladderde af. De kristallen kreet van op straat spelende kinderen leek urenlang te dueren en tenslotte in een alles vernevelend zacht en bestendig ruisen op te lossen.

Mevrouw Siponelli had nog steeds niemand van de burens te zien gekregen. Het was of ze zich schuilhielden, niet de kans wilden lopen door haar aangesproken te worden over de kat die de laatste tijd vrij door het gebouw rondliep. Want tot die konklusie was ze gekomen. En hun geruchtloosheid - zelfs de klossende geluiden waren opgehouden, het klavecimbel bleef onhoorbaar - en schijnbare afwezigheid gaven haar meer en meer het gevoel dat er een samenzwering tegen haar gesmeed werd. De burens hadden haar nooit gemogen. Achter haar rug hadden ze haar uitgelachen, om het vreemde aksent dat ze nooit helemaal had kunnen afleren, om haar afzijdigheid. Toen haar man nog leefde was het nooit duidelijk aan de dag getreden, al was het voelbaar geweest, merkbaar aan de manier waarop ze haar groetten, met een glimlachje dat nooit hoger kwam dan hun mond. Maar ze kon niets bewijzen met betrekking tot de kat. Als ze bij hen zou aanbellen en haar beklag doen, zouden ze beleefd en verbaasd zeggen nergens van te weten. Een kat zegt u, mevrouw Siponelli? Nee, wij hebben helemaal geen kat, maar vraagt u eens bij de burens! En daar zou ze dan natuurlijk hetzelfde te horen krijgen. En het asyl of de politie opbellen ging ook niet: de twee keer dat ze het beest gezien had was het er

onmiddellijk vandoorgegaan en het lag voor de hand dat niemand het zou kunnen vinden als ze het kwamen halen. Ze had trouwens niet eens het recht het te laten weghalen en het monster was zelfs haar huis al binnengedrongen. Er leek niets tegen te doen te zijn.

Om haar ergernis te vergeten had mevrouw Siponelli een knippatroon dat ze al enige tijd in haar bezit had tevoorschijn gehaald en was aan haar nieuwe jurk begonnen. De stof die ze gekocht had was parelgrijs van kleur en hoewel ze anders bijna altijd donkerder tinten droeg beviel deze haar buitengewoon. Voorzichtig en zeker liet ze de schaar door de stof snijden. Het moest iets anders worden dan ze meestal maakte, iets eenvoudigs en toch feestelijks. Met een strikje of zo. Ze herinnerde zich dat ze als kind bijzonder veel gehouden had van jurken met allerlei kleurige linten en strikken. Die waren toen in de mode geweest. Maar haar moeder had van die naar haar mening onnutte verfraaiingen niets willen weten.

Toen ze het passen en meten moe werd - mevrouw Siponelli had haar hoofd nooit lang bij hetzelfde kunnen houden - had ze haar naaiwerk in de dikbuikige kommode in de achterkamer opgeborgen, de suitedeuren toegetrokken en zich op de kanapee geïnstalleerd met het boek waarin ze begonnen was. Het leek of de duivel ermee speelde: bij de beschrijving van de fabelachtige schatten aan goud en edelgesteenten die de tempels van het oosten in zich borgen, de marmeren vloeren en kostbare beelden die ze bevatten, was ze met afschuw op een passage gestuit die ze twee keer opnieuw las:

‘... deze heiligdommen plegen bewaakt te worden door reusachtige witte en rose katten. En welk een bewakers zijn zij! Ze zouden met hun soepele sluipende tred, met hun sfinxachtige lichblauwe ogen die iemand plotseling uit een nis roerloos aanstaren, met de sfeer van dreiging en geheim die hun verschijning zo'n lugubere en onbegrijpbare luister bijzet, de moedigste angst aanjagen. En als hij het toch zou wagen zich aan de opgestapelde schatten te vergrijpen, zou-

den ze hem - grenzenloos vraatzuchtig en kwaadaardig als ze zijn - levend aan stukken scheuren.'

Mevrouw Siponelli had een huivering over haar rug voelen glijden, en onzeker om zich heengekeken, alsof opeens, onder de tafel vandaan, uit een hoek van de kamer, een van die panterachtige monsters op haar kon toespringen, een kort hees hongurig gegrol in de strot, zijn waanzinnige lichte ogen strak op haar gericht.

'Mijn hemel' zei ze, 'wat een onzin haal ik in mijn hoofd.' Toch had ze het boek terug in de kast gezet, niet op de plaats waar het gestaan had (ze was te precies om dat vergeten te zijn), maar ergens onderin, zodat haar oog er niet meer op hoefde te vallen.

5

Het werd donderdag. Mevrouw Siponelli was uit een onrustige door droomflarden bestookte sluimer wakker geworden. Half beneveld nog hoorde ze auto's de diepe straat binnenzwenken met het hol loeiende geluid van wind in een schoorsteen. Verder was er niets van de buitenwereld merkbaar. Het was of haar hoofd in een glazen bol dreef van stilte. Toen ze zich herinnerde dat de werkster ook vandaag niet zou komen - wat haar een vreemd gevoel van tevredenheid gaf - stond ze op, schoot haar turquoise peignoir aan, schoof de gordijnen voor de balkondeuren terug en opende deze. De luchtstroom bette haar voorhoofd en slapen met ijsgekoelde kompressen. In de huizen en tegelklein lijkende tuinen was geen sterveling te zien. De afgeschilferde witte balkondeuren waren overal gesloten. De lucht was leeg, wit, met daarin het pluimpje van een wolk, en terwijl ze daarnaar keek wist ze opeens dat in haar droom de toetsen van klavecimbels en piano's met witte tanden gelachen hadden. Er was een straatconcert geweest, blauwe muzikanten, een violist wiens ogen als schitterende ballen door zijn kassen rolden en die de strijkstok over de snaren rukte als een zaag. Hij had twee neuzen gehad, als een man in een lachspiegel,

en er was iets met een gedempt applaudisserende holle ruimte, iets als een schouwburg, waarin het verschrikkelijk stil was en koud en verwarrend. Iemand, iets, een vormeloze vuist als een gezwel of een walgelijk weke slak die ze tot in haar buik kon voelen had haar vastgegrepen en haar gezicht naar het groene lampje boven haar gedraaid. De rest was aquamarijn en nog diepere stilte geweest, dikke vilten, alle muziek dempende stilte.

Ze begon haar bed op te maken. Daarna sloot ze de balkondeuren en besloot een bad te nemen.

Ze ging naar de keuken om de geiser aan te steken en merkte dat het gasvlammetje (mevrouw Siponelli was bang voor het onmerkbaar dodende gas en zette het savonds altijd af) nog brandde, - een smal witblauw kronkeltje. Terwijl ze er verwonderd en verontrust om haar vergeetachtigheid van de vorige avond naar keek, drong het tot haar door dat er een geur in het vertrekje hing die er nooit eerder geweest was. Een ogenblik dacht ze, verward, dat het gas moest zijn en haar eerste reactie was haar adem in te houden en haar hand voor haar neus en mond te leggen. Maar het was geen gaslucht, het was iets anders. De beklemmende flauw zure geur van gas was, ofschoon gevaarlijk, niet onprettig, had zelfs iets dat ze op dezelfde manier als bijvoorbeeld benzine wel lekker vond ruiken, even althans. Wat ze thans rook was een tegelijk vager en penetranter lucht.

De keuken *stonk* naar iets, naar bederf, alsof er iets aan het weggroten was, er was iets dat haar dreigde misselijk te maken en haar deed denken aan de geur die om de kooien in de dierentuin hing. Een brute vitale urine- en mestlucht. Als bij toverslag wist ze: de keuken stonk naar een levend wezen, naar een dier.

Een ogenblik dreigde mevrouw Siponelli in paniek te raken. Haar lippen trilden en tranen van woede en weerzin maakten haar ogen troebel. Haar hand nog steeds voor haar mond, bijna brakend nu, haastte ze zich naar het raam. Het klemde en ze moest er met beide handen krachtig tegen

duwen om het open te krijgen. ‘Toe nou’ zei ze bijna smekend, ‘toe nou.’ Met een korte krak sprong het los.

Ze voelde zich opeens zo ellendig dat ze het liefst terug in bed gekropen zou zijn en de dekens over zich heen getrokken zou hebben om het niet meer te weten. Hoe konden mensen iemand zo kwellen en wat had ze hen ooit misdaan? Maar diep in haar ontdaanheid huisde nog verzet, sprak een stem zoveel kalmer en zekerder dan zijzelf was, dat ze er, alsof het iets of iemand buiten haar betrof, als gebiologeerd naar begon te luisteren.

‘Kijk eens naar het blad van de koelkast en op de vloer en op het aanrecht!’ zei de stem, ‘overal heeft dat beest zijn vuile poten neergezet. Herinner je je: je had geen trek in vlees gisteren, je hebt het in de braadpan op het fornuis laten staan. Kijk eens wat er nu nog in de pan ligt.’

Als in een droom, zonder dat haar wil ermee gemoeid was, gehoorzaamde ze. Haar ogen stonden star maar haar mond was een nauwe spleet geworden. De biefstuk die ze niet opgegeten had was verdwenen. Zelfs het laagje vet op de bodem van de pan was er niet meer. Hij was zo proper alsof ze hem pas schoongemaakt had. En overal, op het witte email van het fornuis, op het anders smetteloze formika blad van de koelkast daarnaast, in de spoelbak van het aanrecht, op het linoleum, stonden de rozetten van de forse modderige poten van een kat die de keuken duidelijk op zijn gemak en alsof het zijn eigendom was doorzocht had.

‘En nu de stank’ zei de stem met een soort triomfantelijke en slim verontschuldigde klank in zich, ‘want de hele keuken stinkt en waarnaar precies denk je?’

Mevrouw Saponelli zweeg en maakte een afwerend gebaar. Ze voelde dat ze zo wit als een doek was van afgrijzen.

‘Je weet best wat dat beest in je keuken gedaan heeft’ zei de stem, ‘kijk maar eens goed op de vloer, achter de vuilnisbak bijvoorbeeld.’

‘Hoe moet dat nou?’ zei mevrouw Saponelli. Het klonk een beetje dwaas en vooral machteloos. Ze moest nog steeds bijna

overgeven. Hoe hadden ze, hoe hadden ze in godsnaam... Ze bukte zich en liet haar blik over de overal verontreinigde vloer glijden. Achter de vuilnisbak was een grote natte plek.

‘En dat in jouw keuken’ fleemde de stem, ‘alsof het een wildebeestehok is. Maar er bestaan middelen om er een eind aan te maken, snelwerkende doeltreffende middelen. Het zou het beste zijn daar iets van te gebruiken. Zulke beesten zijn ongelooflijk vraatzuchtig. Je zou, in een schoteltje melk bijvoorbeeld, of over een stuk vlees of vis gestrooid... Het is zo gebeurd en de vuilnisbak is groot genoeg. Er hoeft geen haan naar te kraaien.’

‘Ja’ zei mevrouw Siponelli. Haar ogen stonden breed en starend. Haar eigen stem klonk haar van heel ver in de oren.

7

‘U wenst mevrouw?’ De stem van de man in de kraakstijve witte jas was beleefd en zakelijk, in zijn goudomrande bril vonkten kleine lichtjes die zijn ogen onzichtbaar maakten. Er waren twee kinderen, een jongen en een meisje, voor mevrouw Siponelli aan de beurt geweest. De jongen had een kwartje in zijn vuist waarvoor hij kleurballen en ander snoepgoed wilde kopen dat het meisje hem met haar wijsvinger tegen het glas van de stopflessen op de planken rechts van de toonbank aanduidde. In haar boodschappennetje had mevrouw Siponelli een paar in krantenpapier verpakte moten vis.

‘Rodent’ zei ze, een kleine glimlach om de mond. Even doofde het gefonkel in de brilleglazen. Toen zei de man vlak: ‘waarvoor hebt u het nodig?’

‘Ik heb voortdurend last van ratten de laatste tijd’ zei mevrouw Siponelli rustig.

‘Dan kunt u beter iets anders gebruiken’ zei de man op de machinale half verveelde toon van een verkoper. Hij tikte een pluisje weg van zijn mouw. ‘Er is pas iets nieuws in de handel gekomen. Iets dat ik u bijzonder kan aanbevelen. Voor het geval...’

‘Ik wilde graag rodent’ onderbrak mevrouw Siponelli hem. Hij aarzelde, het leek bijna of hij schrok.

‘Zeker mevrouw’ zei hij daarna, ‘een ogenblikje.’ Hij verdween naar achter en kwam even later terug met een klein kartonnen doosje dat hij naast zich op de toonbank legde. Uit een la haalde hij een soort kasboek tevoorschijn en maakte aanstalten om te gaan schrijven.

‘Uw naam en adres?’

Ze noemde ze en keek naar de voor haar onleesbare letters die hij neerschreef.

‘Mevrouw Siponelli, Parklaan 21’ zei de man hardop. Hij zette een dikke streep onder het geschrevene en klapte het boek dicht.

‘Had u verder nog iets nodig gehad, mevrouw?’

Ze schudde het hoofd.

‘Dat wordt dan één gulden vijfenzeventig’ zei hij, de pen opbergend in zijn borstzak. Ze betaalde en stopte het doosje in haar handtas.

De straten lagen dunverglaasd als na snel opgevroren regen. Er waren nog steeds weinig mensen te zien, althans volwassenen. Wel kinderen die, door de wind en de vallende blaren luidruchtig en baldadig gemaakt, op de trottoirs voetbalden en elkaar krijsend achternazaten. Hun wangen waren rood van opgewondenheid en in de koude lucht sliertten er wolken damp om hen heen. Hun kleren ritselden en bolden als krantepapier. Voorzichtig, dicht langs de gevels der huizen liep mevrouw Siponelli huiswaarts, steeds weer op zij geduwd door haastige voor niets anders dan hun spel oog hebbende jongens en meisjes, die de stad in bezit genomen schenen te hebben en niet eens hun ekskuus maakten wanneer ze tegen mevrouw Siponelli aanbotsten en haar even verwonderd aankeken, met watervlugge ogen die als kwikbollen heen en weer rolden en die haar deden denken aan de schitterende ogen die ze gezien had in haar droom.

8

Die avond ging ze vroeger dan anders naar bed. Ze had in de keuken een schoteltje vergiftigde melk en een ander schoteltje met vergiftigde vis klaargezet. Daar de kat blijkbaar een speciale sluipweg had waarlangs hij de flat wist binnen te dringen, liet ze het raam gesloten. Alleen de deur was op een kier gebleven, als altijd. Haar slaapkamer had ze op slot gedaan. Ze voelde zich rillerig alsof ze koorts had. Herhaaldelijk dacht ze iets te horen, geritsel achter het behang. Ze was er zich van bewust iets gedaan te hebben wat niet door de beugel kon. Het kon moeilijkheden opleveren als men erachter kwam. Het vergiftigen van een huisdier, een kat, die iemand anders toebehoorde was ongetwijfeld een strafbaar feit. Maar zou men erachter komen? Dat was niet erg waarschijnlijk, tenslotte wist niemand - zelfs de werkster niet, wat een geluk dat ze ziek geworden was - dat het dier soms in haar appartement vertoefde. Het kon op zoveel manieren spoorloos verdwenen zijn. Dat gebeurde vaak genoeg met katten, wist ze uit haar jeugd. Een anonieme kattenmepper kon er de hand in hebben gehad, het beest kon van het dak of in een schoorsteen gevallen zijn. Of zijn gaan zwerven, of wat dan ook. Het belangrijkste was dat ze de kat waaraan ze niet zonder weerzin en afgrijzen kon denken, kwijtraakte. Ze had nog nooit zo'n volgevreten, zo'n volkomen rustig en tegelijk ratachtig schuw monstereksemplaar gezien en kon zich niet begrijpen hoe mensen ertoe kwamen zo'n beest te houden, als 'huisdier', zoals dat heette. Misschien behoorde hij trouwens aan niemand toe. Het kon heel goed een zwerfkat zijn die kans gezien had het flatgebouw binnen te komen en die zich in leven hield met wat hij aan eetbaars wist buit te maken. In dat geval kon ze haar gang gaan. Ondanks haar onrust niet zonder een gevoel van voldoening dacht ze aan de schoteltjes met hun kwistig bepoederde inhoud. Ze werd slaperig. Een koude stille stem ademde over haar gezicht, bleef erover liggen als een hand en maakte haar zo moe dat ze haar oogleden niet meer kon optillen.

Ze werd doornat van het zweet wakker. Haar handen waren tot vuisten verkrampd en de nagels boorden zich in het vlees van haar handpalmen. Sekondenlang was ze niet in staat haar vingers uit te strekken naar het lampekoord boven haar. Ze had een gevoel of haar hart uitgezet was en het bloed met geweld naar de uiteinden van haar lichaam wegslingerde. Haar voeten waren gloeiend heet, ze had oorsuizingen. Haar ogen leken zo groot dat ze nog maar met moeite in hun kassen pasten en er als ze zich vooroverboog uit zouden rollen.

Toen ze eindelijk haar hand uitstak naar het koord, hoorde ze in de richting van de deur een voorzichtig scherp gekras, alsof er met fijne instrumentjes aan het hout gekrabd werd. De uitgestoken hand zonk terug en verstijfde. Even hield het geluid op en was er niets buiten haar schurende ademhaling te horen. Dan was het er opnieuw, nadrukkelijk, rustig en zonder pardon, op dezelfde plaats, dicht tegen de vloer aan.

Mevrouw Siponelli begon over haar hele lichaam te beven en wilde in paniek de dekens over haar hoofd trekken, zich weggraven in haar bed als een kind. Maar ze vermande zich. Het geluid bleef, in de volstreckte nachtelijke stilte leek het zelfs heviger te worden, ongeduldiger, dringender. Toen was er een doffe bons, het scheurend geluid van uitglijdende nagels; een ogenblik werd het weer doodstil. Dat wat zich aan de andere kant van de deur bevond - mevrouw Siponelli durfde de naam er van zelfs niet te denken - scheen zijn krachten te verzamelen voor een volgende sprong. Die onmiddellijk daarna kwam. Met geweld wierp iets zich tegen het paneel van de deur waarvan de klink een rammelend geluid maakte. Weer het satanisch gekras van de nagels. Stilte een ogenblik. Dan in snelle opeenvolging een hele reeks steeds feller sprongen; machteloos woedend gekrabbel en opeens zacht schuifelen van met ingetrokken haken zacht de deur aftastende poten. Blindelings trok mevrouw Siponelli aan het lampekoord. Het licht flitste aan. De kamer stond roerloos, de meubels als op hun plaats vastgenageld van

onraad. Het geluid was er plotseling niet meer. Het leek haar of ze uit een ongekend koortsige droomroes ontwaakte.

De rest van de nacht bracht ze wakend door, rechtop zittend, voortdurend bij het minste gerucht dat ze hoorde besprongen door de vrees dat het afschuwelijke, wie weet door krampende pijnen razend geworden ondier terug zou komen en zich anderzijds steeds weer afvragend of ze niet gedroomd had. Pas toen het licht werd kwam de recht in haar overeindstaande angst enigszins tot bedaren en toen ze zich meer en meer zeker ging voelen van het feit dat ze inderdaad gedroomd had, stond ze op en inspekteerde alvorens naar de keuken te gaan, de buitenkant van de slaapkamerdeur.

Reeds bij de eerste oogopslag wist ze niet gedroomd te hebben. Het was haar te moede of haar droom nu pas begonnen was: het paneel zag eruit of het met messen doorkorven was die er onleesbare obscene woorden in gegrift hadden. Zelfs in het hout van de deurklink zaten hapers.

De schoteltjes in de keuken stonden onaangeroerd. Eromheen waren talloze afdrukken van vuile kattepoten zichtbaar. De koelkast stond open. Op de vloer lag een plastic doos en een nat gerafeld stuk krant. Van de vis die daarin verpakt geweest was viel niets meer te bespeuren, zelfs geen graat.

9

Met trillende vingers draaide ze een nummer. ‘Hallo? Hallo? Hallo? Hallo? Hallo?’ herhaalde ze aan één stuk door. Het duurde een hele tijd voor de verbinding tot stand kwam. Een scherp gekraak en daarna een bedaarde gedempte mannenstem. Wat hij zei was niet goed te verstaan.

‘U spreekt met mevrouw Siponelli’ zei ze gejaagd, struikelend over haar woorden, ‘mevrouw Siponelli, Parklaan 21. U moet me helpen, ik weet me geen raad meer. Er is hier een kat. Ik weet niet wat ik moet beginnen. Verstaat u me, ik...’

Haar stem stakte van opwindning.

‘Kalm aan, mevrouwetje?’ zei de stem aan de andere kant,

‘uw naam was?’

‘Siponelli, Parklaan 21’ zei ze.

‘En wat is er precies aan de hand met uw kat?’

‘Niet met mijn kat?’ zei ze, ‘ik heb geen kat (ik verafschuw katten, wilde ze zeggen, maar ze wist dat nog net bijtijds in te slikken), ‘ik weet niet van wie hij is. Het klinkt zo raar. Ik ben hem twee keer op de trap tegengekomen en daarna...’

Haar stem haperde opnieuw, de woorden wurgden elkaar in haar keel.

‘En daarna?’ zei de stem vriendelijk, aandachtig.

‘Dat beest bezorgt me nachtmerries’ zei ze moeilijk.

‘Doordat u hem op de trap bent tegengekomen?’ vroeg de stem.

‘Hij dringt mijn huis binnen’ zei ze onzeker, ‘hij maakt mijn hele keuken smerig. Hij eet dingen op. Hij ligt op mijn kanapee. Vannacht krabbelde hij als een razende aan de deur van mijn slaapkamer. Ik weet dat het krankzinnig klinkt maar ik bezweer u...’

‘Hoe komt hij uw huis binnen?’ vroeg de stem onaangedaan maar niet zonder welwillendheid.

‘Ik weet het niet’ zei ze, ‘wist ik het maar. Ik ben bang voor katten. Ik houd alle ramen gesloten. Langs de deur kan hij ook niet binnenkomen en toch is hij er.’

‘Weet u zeker dat het een kat is?’ vroeg de stem weer, ‘hebt u hem goed gezien? Wat voor kleur heeft hij?’

‘Het is een groot spierwit beest’ zei ze, ‘als ik ooit iets goed gezien heb is het dat wel, het is een monster, een monster, hoort u. Het is een schande dat zo'n beest zomaar los door een huis rondloopt.’

Voor het eerst brak er woede in haar stem door.

‘Is hij van uw burens?’ informeerde de stem aan de andere kant.

‘Ik weet het niet’ zei ze, het leek er allemaal niet meer toe te doen opeens.

‘Hebt u ze niet gevraagd of die kat van hen is?’ vroeg de stem verbaasd.

‘Nee’ zei ze.

‘Maar dat had u toch moeten doen voor u opbelde. Wij kunnen toch niet zomaar een kat weghalen. Hoe denkt u dat de eigenaar dat zou vinden? Ziet u er eerst eens achter te komen van wie het dier is en praat u eens met die persoon.’

‘Alsublieft’ zei mevrouw Siponelli smekend, ‘haalt u hem weg.’

‘Het spijt me’ zei de stem, ‘daartoe ben ik werkelijk niet bevoegd, mevrouw, wacht u eerst eens af of het dier terugkomt en neemt u vooral ook even contact op met uw burens. Dat lijkt me het beste.’

Aan de klank van zijn stem was te horen dat hij het gesprek wilde beëindigen.

‘Hallo?’ zei mevrouw Siponelli dringend, ‘hallo? bent u er nog? Luistert u goed. Geloof u mij: er is iets bijzonders met die kat. Ik heb gisteravond vergiftigde melk en vis voor hem klaargezet in mijn keuken. Hij is vannacht bij me binnen geweest. Hij probeerde de deur van mijn slaapkamer open te krijgen, maar ik had hem op slot gedaan. Op de keukenvloer stonden overal vuile potten. Maar de melk en de vis had hij niet aangeraakt. Denkt u dat een kat kan ruiken dat zijn eten vergiftigd is?’

‘Misschien, eh, ja, misschien wel’ zei de stem traag en nadrukkelijk.

‘De rest van de vis stond in de koelkast. Die vis heeft hij wel opgegeten. Denkt u dat er katten zijn die een koelkast open kunnen krijgen?’

‘Eh, nee, dat kunnen katten geloof ik niet, mevrouw Siponelli’ zei de stem, ‘en ik geloof niet dat het ons zou lukken zo'n kat te vangen. U zult werkelijk moeten wachten tot hij vanzelf verdwijnt.’

‘U bedoelt...’ zei mevrouw Siponelli verbijsterd, maar er kwam geen antwoord meer. De verbinding was verbroken.

Zonder dat ze wist wat ze van plan was, automatisch, als in trance of halfslaap, verwisselde ze haar kleren, trok de nieuwe glinstergrijze met witte kant gegarneerde jurk aan,

kontroleerde de inhoud van haar handtas, sloot de deur van haar appartement af en verliet het flatgebouw.

... Ofschoon het klaarlichte dag was brandden alle lantarens. Op straat waren alleen troepjes kinderen te zien, allen in vaak verstelde maar kleurige en onarmoedige kleren, hoepels voor zich uit drijvend, knikkerend langs de trottoirs, met stenen kastanjes uit bomen gooiend, zingend. Allen hadden glinsterende kwikzilvervulge ogen en rode wangen en keken zo vrolijk of er een feest aan de gang of ophanden was. Waar zij passeerde staakten ze hun spel en begonnen naar haar te wuiven. Sommigen liepen haar achterna en zongen een liedje waarvan ze de woorden niet verstond maar dat ze meeneuriede, een vrolijke triomfantelijke wijs had het. Een meisje met hemelsblauwe ogen kwam naast haar lopen en keek bedeesd naar haar op. 'Dag' zei ze met een stem tinkelend als een klavecimbel. 'Dag' zei mevrouw Siponelli met een vriendelijk lachje, dat het kind zichtbaar op haar gemak stelde. Ze greep mevrouw Siponelli tenminste bij de hand en liep met huppelpasjes naast haar mee.

Naarmate ze vorderden werd de groep groter. Soms als ze achteromkeek werd ze duizelig van de vele schitterende ogen achter haar, groot als lampionnen en even helder brandend. Alle kinderen zwaaiden en zongen met gelijk open en dicht gaande monden. De kinderen die hen tegemoetkwamen, die soms aan de stoepwand van hun huis hadden staan wachten, leek het wel, en die dikker gekleed waren dan de anderen, beter voorbereid op de feestelijke tocht door de stad waarin hun stralende ogen het avond maakten, hadden vlaggetjes bij zich waarmee ze uitbundig naar haar zwaaiden. Ze wuifde en knikte, hun prinses. Uit de hoge donkere gevels, in de lichtwakken der vensters, hingen vlaggen, wimpels, over de straten waren hier en daar bloemenguirlandes gespannen. Er sneeuwde konfetti over de steeds meer aangroeiende stoet neer. Allen namen het lied over waarvan ze maar een paar woorden onderscheidde: 'schaapherder laat je schaapjes gaan.' Ver voor haar uit droegen, omstuwd door een legioen strak marche-

rende koorknaapachtig uitgedoste jongens, een kleine groep kinderen iets reusachtig groots en wits op een soort baldakijn dat ze aan lange stokken boven zich hielden. Als ze het baldakijn lieten zakken, abrupt steeds, viel even abrupt het massale gezang weg, wanneer ze het opnieuw hoog boven de stoet uit tilden, zwol het even snel weer aan tot één machtige alle geluiden omspannende keel.

Toen het nacht werd bereikte de stoet een geweldig wijd plein, aan de andere kant van de stad. Daar stond een muziekkapel van honderden schoolkinderen opgesteld die het lied begonnen te begeleiden en met lampionnen zwaaiden die twee keer groter waren dan hun eigen hoofd. Het baldakijn stond op een podium, afgedekt met een zwart kleed en alle kinderen begonnen eromheen te dansen, steeds wilder, steeds sneller, steeds harder de onverstaanbare woorden van het lied zingend waarboven de muziek een hemel van koper en zilver bouwde.

Ongemerkt sloop ze weg. Er reden geen taxi's die nacht. Te voet begaf ze zich naar huis, door een uitgestorven stad waarin geen volwassenen meer leken te bestaan en waarin de kinderen feestvierden op een kolossaal plein, om de stellage die met het kleed was afgedekt.

10

Het holle peilloos lijkende trappenhuis was stil, zo stil dat ze het pompende geluid van haar hart kon horen. De trap was leeg, melaats als een ziekenhuiskamer. Het was of in die zich bovenaan krommende trechter het licht iedere bakterie, elke kiem gedood had. Of daar geen leven, zelfs geen stofdeeltje bestaanbaar was. Of het hout van de treden, de verf die in de poriën ervan was gedrongen, geen hout en geen verf meer waren maar van een substantie die nog het meest op krijt leek. De treden waren aan de zijkanten messcherp van rand en in het midden, waar ze door slijpinstrumenten afgerond en uitgehold schenen, even kalkwit. Het was mevrouw Siponelli te moede of ze in een kuil blikte die gedurende

korte tijd door het duister vrijgegeven was en die door een geheimzinnig krachtig licht tot in zijn nerven doorlicht werd. Zo sterk was dat licht dat ze haar ogen ervoor moest sluiten. Hijgend, met ijsheldere hersens waarin voor geen gedachte meer plaats was stond ze stil.

Ze proefde dat er iets aanwezig was dat zich aan het waarnemingsvermogen van haar ogen en oren onttrok, iets dat zich niet op een bepaalde scherp afgebakende plaats bevond, in een hoek, tegen de vloer, maar dat evenals het doodse lamplicht de hele smalle hoge schacht vulde waarin ze stond. Iets dat zelfs een soort ademhaling leek te bezitten, die merkbaar was, voelbaar, ofschoon het die zoveel mogelijk probeerde in te houden. Ze had het onrustbarend gevoel dat iets glads en puntigs en metaalkouds zich op dreigende wijze achter haar bevond, haar wilde aanvallen, haar opeens met een ijzig lancet tussen de schouderbladen zou treffen.

Mevrouw Siponelli hapte naar adem. Niet in staat zich om te draaien, gehoorzaamend aan een duistere impuls die iedere vorm van redelijk denken verving, begon ze de traptreden op te klimmen. Ze had nooit geweten dat die zover uiteenlagen, zo hoog waren. Met de grootste moeite slaagde ze erin twee, drie treden hogerop te geraken. Voorover gebogen, haar handen op de planken voor haar gesteund, hield ze zich staande. Haar slapen bonsden en ergens verweg, voorbij het als een vloed opkomend gesuis aan haar oren, begon muziek te klateren. Ze sloot haar ogen en luisterde ernaar, opgetogen en bevreesd als een kind bevreesd is dat het in slaap zal vallen terwijl het om een dwingende reden wakker wil blijven. Opnieuw overviel haar een panische angst voor wat zich achter haar kon bevinden. Iets dwong haar eenvoudig achter zich te kijken. En terwijl ze dat deed, scherp als in helderziendheid of droom, maakte zich met dolzinnig gekras op de traptreden iets los uit de holte boven haar, zo snel dat ze het niet kon waarnemen. Het raakte haar als een vuiststoot in de borst en terwijl ze viel, in een al peillozer diepte en stilte zag ze met ogen ergens verweg in haar hersens, uiterste ontvangers, de

kat. Hij stond halverwege de trap, op het punt een stap te doen, onbeweeglijk nog.

Hij was buitengewoon groot en maakte de indruk van een ondoorgrondelijke koelbloedigheid en volmaakte gemoedsrust te zijn. Zijn vacht was smetteloos wit. Hij had een poot op de trede voor hem gezet, een iets naar binnen gebogen, sierlijke en toch sterke poot die met gemak het gewicht van zijn lichaam droeg dat in een rekkende beweging naar achteren stak.

Zijn dikke staart wees in een flauwe s-vorm naar boven en had iets boosaardig tevredens. Zijn ogen hadden een x-straalachtige glasgroene glans die haar als hypnotiseerde. Ze leken het enige wat werkelijk aan hem leefde en boorden zich diep in haar ogen met een strakke wetende blik.

Ze zag nog dat hij als een pijl uit een boog naar beneden schoot, nu geheel, en voelde hoe hij als een tochtstroom langs haar onbeweegbare benen streek.

Toen was er niets meer, behalve een zwak gemiauw, zo vertederend en hulpeloos als de stem van een pasgeboren kind.

Spaldarg

1

Bernard Spaldarg was beslist de merkwaardigste jongen die we hier ooit hebben meegemaakt, daar zijn zelfs de oude mannen bij de leugenbank het over eens en zij, die niets anders meer te doen hebben dan herinneringen aan bijzondere personen en voorvallen van Vroeger ophalen, kunnen het weten. Hij had tot zijn elfde jaar met zijn moeder in de stad gewoond waar, naar al spoedig uitlekte, zijn vader een gevangenisstraf uitzat voor een gewapende bankoverval of iets van die aard. Het fijne zijn we daar nooit van te weten gekomen. Mevrouw Spaldarg - in tegenstelling tot de gewoonte hier noemden we haar 'mevrouw', omdat ze haar lippen vuurrood verfde en altijd nylon kousen droeg en praatte zoals je het over de radio hoort - was zeer gesloten. Onze dorpsroddels waren niet aan haar besteed. Op de krant die in de streek alom gelezen wordt en die naar boze tongen beweren uitsluitend informatie verschaft over zaken die iedereen al van a tot z kent, was ze niet geabonneerd. Wel bezorgde de postbode iedere dag een van een geel bandje voorziene krant uit de stad. Brieven van haar man ontving ze voorzover bekend nooit. Met haar burens ging ze niet om al groette ze hen steeds beleefd wanneer ze hen tegenkwam bij de melkboer, de bakker of in de plaatselijke kruidenierswinkel anneks klompenkapperij en zo'n beetje ons warenhuis. Waar ze precies van leefde stond niet vast, ze scheen echter over voldoende middelen te beschikken om zonder werken het hoofd boven water te kunnen houden en iedere maand de huishuur te betalen aan Ward Lauwerijns, een voormalige boer die van onder meer de huuropbrengst van een aantal hem toebehorende woningen rentenierde. Ze was niet het type vrouw

dat je vroeg naar dingen die ze niet kwijt wilde zijn. En ook al brandden verschillende naar het indiskrete neigende buurvrouwen van nieuwsgierigheid naar wat zich in haar verleden had afgespeeld, ze schijnen nooit verder gekomen te zijn dan vage zinspelingen, waarop mevrouw Spaldarg zonder in het minst haar kalmte te verliezen zweeg.

Deze kalmte en beleefde zwijgzaamheid waren ook in hoge mate kenmerkend voor haar zoon. Op de een of andere manier maakten ze allebei de indruk hun belangen elders te hebben, waarom ze niet eens ontstemd konden raken over ons voorzichtig gevis, dat ze waarschijnlijk beschouwden als een beetje opdringerig, een beetje lastig ook, maar niet meer. Eigenlijk leek het hen grotendeels voorbij te gaan en soms vermoedden we haast dat als ze onze weetlust volledig gepeild zouden hebben, ze verbaasd zouden hebben gestaan over het belang dat wij hechtten aan dermate onbelangrijke details als waarom het bij ons ging.

Overigens hield Spaldarg - niemand heeft hem ooit bij zijn voornaam genoemd hier - zich veel minder afzijdig dan zijn moeder. Net als de andere jongens van zijn leeftijd kon je hem na schooltijd soms vinden in de timmermanswerkplaats van Slock, waar hij de verrichtingen van de timmerman en zijn knechts gadesloeg en naar hun verhalen en grappen luisterde. Wat de leugenbank op het dorpspleintje voor de oude mannen betekende was die rommelige, altijd naar vers hout en schavelingen geurende ruimte in zekere zin voor de jongeren, die er een heleboel dingen aan de weet kwamen die hun ouders hen zeker niet zouden verteld hebben; die daar sterke staaltjes met elkaar uitwisselden, prestaties op school en andere bespraken waarbij de meningsverschillen soms zo hoog liepen dat Slock hen allemaal de deur uitzette en hen verbod in het vervolg nog een voet in zijn werkplaats te zetten. Desondanks zaten ze er een dag later weer. De werkplaats was nu eenmaal vanoudsher een soort vergaderlokaal voor de mannelijke jeugd van het dorp, daar kon ook de timmerman niets aan veranderen.

Volgens Slock was Spaldarg de aardigste en beleefdste jongen die hij ooit in zijn werkplaats had gehad. ‘Nooit last met 'm, niet dit’ zei hij, ‘en een verstand dat die jongen heeft, daar sta je bij met je ogen te knippen. Wat hij niet begrijpt als je aan het karweien bent vraagt hij. En nadat je 'm hebt uitgelegd hoe iets zit heb je het gevoel dat hij het beter weet dan jijzelf. Ik hoor wel aan de anderen dat hij ze allemaal in zijn zak steekt op school, hij schijnt de meester zelfs dikwijls genoeg flink in het nauw te drijven. Maar je kunt er zeker van zijn dat hij dat niet uit trots op zijn kennis doet. Nooit hoor je 'm opscheppen over iets. Uit die jongen groeit iets heel bijzonders, een geleerde of zo, let op mijn woorden.’

Toch zag Spaldarg er allerm minst uit als een geleerde in spé toen we hem voor het eerst in het dorp zagen. Dat was rond kerstmis 1954. Er was snachts een flink pak sneeuw gevallen en het vroom dat het kraakte. We wisten toen al dat er lui uit de stad in het leegstaande huis in de Sleutelstraat zouden komen wonen en we hadden met hen te doen omdat ze natuurlijk niet konden weten wat voor een uitgeslapen vos van een vent Lauwerijns was. Het was algemeen bekend in welk een slechte staat het huis verkeerde, ofschoon het als je de geel geschilderde voorgevel bekeek heel wat leek. Daarachter was het zo gammel dat je door de vloer zakte als je niet oppaste, het dak was zo lek als een vergiet en het was er dermate vochtig dat je er naar men zei gegarandeerd last van reumatiek kreeg als je er een tijdje woonde. Bovendien was het een onpraktisch ingedeelde grote kast, zodat Lauwerijns het aan geen sterveling uit het dorp had kunnen verhuren. Hij was natuurlijk slim genoeg geweest om een advertentie ‘Te Huur’ in een in de stad veel gelezen krant te plaatsen. We waren dan ook niet verbaasd over het feit dat de nieuwe bewoners een vrouw en een kleine jongen bleken te zijn.

Wat ons wel verbaasde was de manier waarop ze eruit-zagen, en hun kleding, om nog maar niet te spreken over de twee hoge stolpvormige vogelkooien die ze bij zich hadden en waarin twee kakelbonte papegaaien zaten. Wat de vrouw

betreft, ze was klein en mager en had een opvallend brede en gewelfde maar toch smalle mond die doordat ze hem, niet al te nauwkeurig, met lippestift bewerkt had ekstra in het oog liep. Ze bezat sterk uitspringende jukbeenderen en een gelaatskleur die bleek noch bruin was maar waarin een moeilijk te omschrijven donkere zuidelijke kleur scheen opgelost, een indruk die nog versterkt werd door haar enigszins schuinstaande ogen waarmee ze eerder opzij dan recht voor zich uit leek te kijken. Haar reeds grijzende haar droeg ze los over haar rug, als een zigeunerin. Ze droeg een getailleerde ouderwets aandoende mantel van iets als kattevel waarin roodbonte en witte vlekken elkaar afwisselden en die nog het meest aan een deken denken deed. De jongen, die bijna even lang was als zij, leek in niets op haar. Hij had dicht donkerbruin krulhaar dat kortgeknipt als een kap om zijn schedel zat en bijna vrouwelijk fijne gelaatstrekken die niettemin een latente uiterste beslistheid verrieden; zijn voorhoofd was hoog, breed en bleek. Het was net of zijn ogen te laag in zijn gezicht stonden, alsof er iets niet klopte met de verhoudingen van boven- en ondergedeelte daarvan. Het eigenaardige was dat je je bij dat gezicht onwillekeurig een smal tener lichaam voorstelde, terwijl het zijne dik en opgeblazen was, het had zelfs iets schommelends alsof hij zich slechts met moeite kon verplaatsen. Hij droeg een verschoten groene overjas die hem te klein was geworden en waarvan de mouwzomen waren uitgelegd, wat aan de donkerder kleur van de stof om zijn polsen te zien was.

Ze gedroegen zich niet zoals men dat misschien zou verwachten van mensen die ergens volkomen vreemd zijn. Er was geen spoor van nervositeit bij hen te ontdekken. Integendeel, zo kalmpjes liepen ze naast elkaar de dorpsstraat door, hun koffers en vogelkooien in de hand, dat men gedacht zou hebben dat ze er al jaren woonden en slechts enkele inkopen gedaan hadden.

Bij de kruidenierswinkel stonden ze stil en zetten hun vrachtjes op de grond. Terwijl de vrouw op een van de koffers

ging zitten en om zich heen keek stapte de jongen de winkel binnen en vroeg aan Zulma Dossche, de eigenaarster, of ze nogarepen verkocht. Nu is Zulma een beetje aan de dove kant en omdat ze met een vreemde te doen had van wie ze de stem niet gewend was, verstond ze het niet direkt, waarop hij doodgemoedereerd naar achter de toonbank stevende en voor ze het verhinderen kon het artikel zelf uitzocht. Volgens Zulma was het gekke dat ze anders zo goed als nooit van die repen insloeg. Toevallig had ze zich ditkeer een paar dozen door de groothandelaar laten aansmeren. Het was alsof die kwajongen het geroken had, verklaarde de winkelierster.

De Dossches zijn een argwanend slag volk en Zulma, die ouwe tamme kraai met haar kraalogen en zwarte glimmende mouwschort, maakt daarop geen uitzondering. Omdat ze meende met zigeuners te doen te hebben haalde ze haar ijzeren brilletje tevoorschijn en bekeek opmerkzaam een voor een de muntstukken, die de jongen haar over de toonbank toeschoof, om te zien of ze niet vals waren. Terwijl ze daarmee bezig was scheurde hij de wikkel van de reep los en zette gulzig zijn tanden in het snoepgoed. Voor haar controle toonde hij niet de minste interesse; belangstellend blikte hij langs de wandrekken met levensmiddelen naar de zoldering. Er bleek niets aan het geld te mankeren. ‘In elk geval’ zei Zulma, ‘heb je met je vingers van de spullen hier af te blijven. Ook al kom je uit een woonwagen, toch moet je je handen maar leren thuishouden.’

Inmiddels was toevallig een van haar kleindochters uit het achterhuis de winkel binnengekomen. ‘Is dat je grootmoeder, zus?’ zei Spaldarg op kameraadschappelijke toon tegen haar, ophoudend met kauwen en een vaag handgebaar in de richting van de oude vrouw makend. ‘Ze is flink doof hè? Ze verstond niet wat ik hebben wilde, zie je, daarom heb ik het zelf maar gepakt. Dit om misverstand te voorkomen. Dat ze me als een woonwagenbewoner beschouwt moet ze zelf weten. Mijn adres is Sleutelstraat 28. Zeg 'r dat maar: Sleutelstraat 28. Spaldarg, zo heten we. En geef me nou nog

maar zo'n reep.' Hij kreeg die, betaalde nogmaals, met veel losse centen die hij uit een grote gehavende knip - waarschijnlijk toebehorend aan zijn moeder - opdiepte en vertrok met een tot het verblufte meisje gericht: 'atjuus hoor.' Zulma vereerde hij alleen met een soort grimas die een glimlach moest voorstellen.

Dezelfde dag, laat in de namiddag, kwam er een verhuishwagen, die toen hij uitgeladen werd een wonderlijk ratjetoe van meubels en dergelijke bleek te bevatten, in de schreeuwendste kleuren beschilderde stoelen, een kanariegele en een knalrode tafel, een kolossaal gebeeldhouwd ledikant, een stokoude fonograaf met een hoorn eraan, hoge kamerplanten in potten met zilverpapier eromheen, stapels en stapels van de meest uiteenlopende lorrige vrouwenkieren en een massa tijdschriften, gramofonplaten en andere rommel.

Ons dorp is niet groot en we hadden Zulma's verhaal dus al gehoord intussen. Vandaar dat we tegen elkaar zeiden: helemaal ongelijk heeft ze toch niet gehad toen ze de nieuwkomers voor lui uit een woonwagen aanzag, en we waren benieuwd naar de verdere ontwikkeling der gebeurtenissen.

Wat dat betreft wachtte ons aanvankelijk een teleurstelling. Gedurende een paar dagen kregen we de bewoners van het huis in de Sleutelstraat amper te zien. Dat was niet te verwonderen trouwens, het vror ook overdag en er stond een ijskoude noordenwind. Wie niet naar buiten hoefde ging niet, van de volwassenen althans; de schoolkinderen, die vakantie hadden, trokken zich niet teveel van het vriesweer aan maar leverden sneeuwbalgevechten op het plein, zaten elkaar in de haren en schaatsten van de vroege morgen tot de late avond op de sloten en plassen buiten het dorp.

De luiken van het huis waren thans geopend en er was vitrage opgehangen voor de ramen op een manier die inkijken volmaakt onmogelijk maakte. Dhaane, de kolenboer, die een vrachtje stooksel was wezen afleveren en dus binnen geweest was, rapporteerde evenwel dat ze druk bezig waren de boel op te knappen, wat voornamelijk inhield dat de

jongen oud behang van de muur haalde en die met rollen nieuw papier beplakte en dat het houtwerk zachtpaars geverfd werd. De vrouw had kontant betaald en gevraagd of hij niet wat gebruikte maar nog stevige planken voor haar op de kop kon tikken hier of daar, omdat de vloer ‘zo rot als kaas’ was en er hele stukken van vernieuwd moesten worden. Hij vond haar zoals hij het uitdrukte ‘een tikje licht in de bovenkamer’, maar niet ongeschikt. Die dikke jongen van d'r, dat was een rare, zei hij (Hij vertelde dit alles savonds in het dorpskafé. Pas later merkten we dat hij het gevraagde materiaal voor niks van een boer bij wie hij moest zijn had mogen meenemen en het nog dezelfde dag in de Sleutelstraat afgeleverd had. Zo is Dhaane; ook al neemt hij soms een druppel teveel en kun je hem niet altijd geloven, kwaad is hij niet), die praatte net als een boek en op een manier dat je dacht: wie is nou hier eigenlijk het snotneusje dat pas komt kijken: jij of ik. Het zou hem niks verwonderen als die jongen de papegaaien het taaltje geleerd had dat ze uitsloegen. Niks dan vloeken, verwensingen en smeerlapperij krijsten die beesten toen hij de kamer binnenkwam om zijn geld in ontvangst te nemen, zei Dhaane en hij bestelde nog een rondje en gaf de herbergier ook wat te drinken.

2

Een tijdlang kregen we alleen mevrouw Spaldarg te zien, die, steeds in die mantel van kattevel of wat het ook was, boodschappen deed en beleefd alle vragen over haarzelf en haar zoon de pas afsneed. Ze verklaarde enkel dat ze tot dusver in de stad gewoond had en dat het leven op het platteland veel gezonder was, aangezien je er in plaats van flessemelk melk kreeg die vers van de koe kwam en aangezien het fruit dat je kocht niet in koelcellen was opgeborgen geweest en dus heel wat sappiger dan anders. Bovendien, zei ze, was de lucht veel zuiverder dan in de stad waar hij voortdurend door uitlaatgassen van auto's en fabrieksrook verontreinigd werd. Ze vertelde dat soort dingen bij de melkboer en de groente-

man en, nog afgezien van het feit dat uit dergelijke algemene mededelingen niet veel bijzonders viel op te maken, het lag voor de hand dat het slechts beleefdheden waren waaraan hoegenaamd geen waarde kon worden toegekend.

Het enige opwindende was dat ze bij haar korte bezoeken aan de verschillende leveranciers een spierwitte blauwogige kat bij zich had die we tevoren niet gezien hadden en waarvan we aannamen dat hij in een van de koffers gezeten had die zij en haar zoon bij hun aankomst in het dorp bij zich hadden. Het was naar de smaak van de meesten onder ons, die slechts gewone huiskatten kenden, een monsterlijk groot beest dat er bijzonder verraderlijk uitzag. Op geluidloze poten, de dikke staart achter zich aan glijdend, tippelde hij onaangedaan met haar mee. Om zijn nek zat een roodleren bandje waaraan met een kettinkje een eveneens roodleren lijn bevestigd was. Mevrouw Spaldarg scheen bijzonder gehecht aan het dier. Wanneer hij laatdunkend stilstond om een stoeprand of een steen te besnuffelen, stond zij eveneens stil. Als hij zijn sluippas versnelde ging ook zij harder lopen. En steeds, dat was het vreemdste, praatte ze onderweg tegen het beest. Bij ons wordt er slechts gesproken tegen paarden en honden. Dat is een ongeschreven regel die iedereen kent en eerbiedigt, zelfs de kinderen. Daarom keurde men haar gedrag af en omdat het slechts een zo onbelangrijk delikt gold, maakte men langs zijn neus weg de opmerking dat Dhaane er nog niet zo bar ver naast gezeten had toen hij beweerde dat ze wat ijl in het hoofd was. Zij van haar kant merkte waarschijnlijk niets van de bevreemding en de spottende blikken die haar begeleider golden, in elk geval trok ze er zich niets van aan. Openlijk uitgelachen werd ze trouwens niet. Niemand legde haar een strobreed in de weg. De leveranciers, die al gauw aan de kat gewoon raakten, informeerden naar zijn ras en leeftijd. Ze zei dat het een siamees was, die bij zijn geboorte, een jaar of zes terug, door de moeder was verstoten en die ze met de fles had grootgebracht, - wat ons nogal koddig aandeed maar waarvan we wisten

dat het in de stad vaker gebeurde.

Over haar zoon repte ze met geen woord. We veronderstelden al dat hij ziek was toen we hoorden wat er in werkelijkheid omging. We wilden het eerst niet geloven maar al spoedig bleek dat hij inderdaad niets mankeerde. Hij was bezig reparaties aan het huis uit te voeren, waarvoor hij een stuk of zeven helpers in dienst genomen had die voor een gulden per dag planken aansleepten, op maat zaagden, vast-hamerden en allerlei andere hand- en spandiensten verrichtten, dit alles onder de supervisie van Spaldarg, die hen slechts uitlegde hoe hij iets wilde hebben en die met een duimstok gewapend allerhande berekeningen maakte. Dat hij zijn werklieden goed gekozen had kon niemand loochenen. Het waren beslist de pienterste en handigste jongens van het dorp, geen van allen bang om de handen uit de mouwen te steken, betrouwbaar, krachtig voor hun leeftijd.

Hij had die jongens, die, het schaatsen en sneeuwballen beu, bij Slock rondhingen daar getroffen toen hij een winkelhaak te leen kwam vragen. ‘Al is het de vraag’ zei de timmerman, ‘of het hem daarom te doen was. Ik ben er praktisch zeker van dat hij alleen een smoesje ophing om voet aan de grond te krijgen. Het is er een die het bekijkt en goed ook, een die precies weet wat ie wil, dat geef ik je op een briefje. Ik zag het al toen ie binnenkwam, aan de manier waarop die snijer uit z'n ogen kijkt. “Goeiemorgen” zegt ie zo tegen me. “Zo” zeg ik en hij: “mijn naam is Spaldarg.” “Spaldarg” zeg ik, “nooit van gehoord. Wat is er van je dienst?” Want ik voelde wel dat ie iets van me moest hebben, een beetje stopverf of zo dacht ik. “Ik zoek een winkelhaak” zegt ie zonder een spier van zijn gezicht te vertrekken maar aan zijn ogen kon ik zien dat het hem niet te best uitkwam dat ik dat van zijn naam gezegd had. “Dan zul je moeten zien dat je d'r een krijgt” zeg ik, “wat wou je d'r eigenlijk mee?” “Wat je d'r meestal mee doet, kijken of iets haaks is’ zegt ie, “ik kan niet verder zonder zo'n ding, zonder werkvolk trouwens ook niet” zegt ie met een blik op de jongens die ik op bezoek

had en die hem zo'n beetje zaten aan te gapen. Natuurlijk had ik wel ergens een ouwe winkelhaak liggen die hij kon meenemen maar ik wou eerst even de kat uit de boom kijken. “Hoe heet jij?” zegt ie opeens terwijl hij naar die lange van Franken wijst. “Frans” zegt die. “Van je achternaam bedoel ik.” “Vinken.” “Met een c erin?” vraagt ie. “Nee” zegt die van Vinken verbouwereerd, “zonder c.” “Juist” zegt ie alsof hij het genoteerd had, “en jij?” Dat was tegen die van Lagaay. Die noemt ook zijn naam. En zo komen er nog een stuk of wat aan de beurt. Ik loop naar de rommelbak achterin en vis er een ouwe winkelhaak uit. “Merci” zegt ie, “wat krijg je dervoor?” en hij haalt een handvol zilvergeld uit zijn broekzak. “Sodemieter op” zeg ik, “breng hem maar es terug als je hem niet meer nodig hebt.” “Zoals je wilt” zegt ie terwijl die jongens met glimogen naar dat geld kijken. “Een piek per dag” zegt ie tegen ze, “de timmerman is getuige.” “Getuige, waar heb je het over?” zeg ik. “Ik heb lui nodig om me te helpen met dat pokkehuis” zegt ie, “ik betaal een piek per dag. Da's een krankzinnig hoog loon natuurlijk” en tegen de jongens die hij naar hun naam gevraagd had: “jullie werken smorgens van negen tot twaalf en smiddags van twee tot vijf. Lui die je geschikt vindt voor het soort werk dat er gedaan moet worden kun je meebrengen. Vanmiddag ga ik een werkschema opstellen, dan kunnen we morgen beginnen. Heeft iemand iets te vragen?” “Ja” zegt die van Lagaay, “wanneer krijgen we dat geld?” “Je kunt twee kwartjes voorschot krijgen” zegt Spaldarg, “de rest wordt morgen om vijf uur uitbetaald. Daarna vang je die piek elke dag om die tijd. Atjuus”, en hij geeft ze allemaal vijftig cent en stopt die winkelhaak in zijn binnenzak en weg is ie.”

De hele volgende dag en daarna was het groepje aan het karweien, terwijl Spaldarg zijn berekeningen en schetsjes controleerde, korte heldere aanwijzingen gaf en mevrouw Spaldarg haar boodschappen deed met de reuzenkat - die Cleopatra bleek te heten - en zich naderhand terugtrok in

het piepkleine bijkeukentje waar de verguld koperen vogelkooien provisorisch opgehangen waren. Met het opknappen van het huis bemoeide ze zich niet in het minst. De leiding, zowel financieel als technisch, berustte geheel bij haar zoon. Uit de volgorde en de manier waarop, naar zijn helpers meedeelden, de werkzaamheden uitgevoerd werden, stelden we vast dat hun chef de boel zeer weloverwogen aanpakte. Natuurlijk hadden we in het begin gedacht dat heel de affaire niet veel meer dan kwajongenswerk was waarvan niets terecht zou komen, dat zoals bij kinderen te doen gebruikelijk halfvoltooid zou blijven liggen. ‘Dat die vrouw niet wijzer is en die kwajongens dat huis, dat nota bene niet eens van haar is, nog verder laat ruïneren’ zeiden we en we vroegen ons af hoe Lauwerijns de zaak zou opnemen als hij ervan hoorde.

Dat bleek mee te vallen. Op een morgen ging hij een kijkje nemen in het huis en hoewel grommend en brommend over de aangerichte bende en het feit dat hij nergens van in kennis gesteld was, liet hij Spaldarg en de zijnen toch begaan. Wat uiteraard samenhang met het feit dat de woning binnen zijn, vrij stevige, muren bijna onbewoonbaar was en dat hij op deze manier ontegenzeggelijk heel wat geld uitspaarde. Hoe gierig en berekenend Ward Lauwerijns was wist iedereen.

Een week later, begin januari, herbegon de school en dachten we opnieuw - na het aanvankelijk vertrouwen, grotendeels gebaseerd op Lauwerijns goedkeuring - dat de boel in het honderd zou lopen. Het lag voor de hand dat de jongens die Spaldarg totnogtoe zo ijverig geholpen hadden, hun interesse voor het karwei thans ras zouden verliezen en zich weinig of niet meer zouden laten zien. Dat Spaldarg zelf geen jongen was die het bijltje er bij neergooide hadden we al begrepen en we verwachtten een hevige ruzie, een alleszins begrijpelijk verraad, waarna hij er alleen zou voorstaan en zelf het zaag- en timmerwerk zou moeten verrichten dat hij totdusver anderen voor hem had laten doen. Er waren er trouwens ook nog die meenden dat Spaldarg er zelf

ook gauw genoeg van zou krijgen nu hij naar school moest en alleen nog savonds tijd zou hebben voor de taak die hij zich gesteld had en waarvoor we langzaam een zekere bewondering begonnen te krijgen.

Hij kwam echter niet naar school die eerste dag. Van de burens hoorden we dat hij heel de tijd in zijn eentje aan het werk geweest was. Savonds na het eten kwam een groter aantal jongens dan tevoren, allen met van thuis meegenomen gereedschap, tot koevoeten toe, uitgerust, naar de Sleutelstraat waar ze zaagden en klopten tot tegen tien. Daarna verstomde het veelsoortig lawaai en hoorde men alleen nog het knerpen van één enkele zaag, soms kort gehamer. Dat ging tot rond één uur door. De volgende dag verliep net zo. En de dag daarop - de dag dat de bovenmeester een kort bezoek kwam brengen aan mevrouw Spaldarg, pal op de middag.

Hij werd op de haar eigen beleefde en afwezige manier ontvangen in het bijkeukentje, de op dat tijdstip enige bewoonbare ruimte in het huis. Op een tegen het raam geschoven roodgelakt tafeltje stond de gramfoon met zijn reusachtige gebogen hoorschelp, waarnaast de siamees ineengedoken de wacht hield, zijn starre blauwe ogen op de meester gericht die ging zitten op een hem aangewezen wrakke stoel waarvan de leuning zo hoog en de zitting zo laag was dat hij sprekend op een bidstoel leek. Op zijn kleur na dan. Aan in de zolderbalken gedraaide oogschroeven hingen met koperen kettingen de kooien met daarin roerloos aandachtig de papegaaien. Onder Spaldargs mokerslagen ergens omhoog dwarrelden dunne wolken stof en molm naar beneden die de meester voortdurend hoesten deden, - wat de papegaaien kennelijk deed menen dat hij het woord tot hen richtte. Tenminste, ze begonnen onmiddellijk om beurten en door elkaar met rauwe snavelstemmen afwisselend monotoon 'godverdomme kelerelijer' en 'geef me de vijf' te schreeuwen. Een chaotisch duet dat zolang de meester op bezoek was niet meer ophield en dat gaandeweg uitgebreid werd met

eksklamaties als ‘ben je weer lazerus David’, ‘m'n neus uit’, ‘klotewijf’, ‘een lekker stuk op de brug’ en nog een en ander.

‘Zijn het geen schatten, meneer eh, hoe was het ook weer?’ zei mevrouw Spaldarg stralend toen de beesten een ogenblik dreigend pauzeerden, ‘met z'n tweeën kunnen ze een heel toneelstuk opvoeren. Dit zijn er zinnnetjes uit. Hoe vindt u het?’

‘Hm, heel eigenaardig, mevrouw Spaldarg, werkelijk, ik kan niet anders zeggen’ zei de meester, een nogal preuts man, zijn ergernis met moeite wegslikkend. ‘Maar ik kom eigenlijk voor iets anders. Mijn naam is Van de Vrede, ik ben de hoofdonderwijzer hier. Het gaat om uw zoontje. Zoals u misschien weet is een paar dagen terug de school weer begonnen. Totnogtoe is hij daar niet verschenen. Ik neem aan dat u weet dat er zoiets als leerplicht bestaat, mevrouw Spaldarg.’

Zijn stem had een vrij ironische klank, wat ze niet scheen op te merken. Haar gezicht stond nadenkend, ze leek moe.

‘Dat soort dingen moet u met hemzelf bespreken’ zei ze kalm. Haar diepliggende ogen, bijna achter de jukbeenderen verborgen, waren op de bezoeker gericht maar schenen desondanks niets van hem te zien. Ze was ongelooflijk scheel. Haar fijngevormde maar onverzorgde handen speelden met een tot op haar schoot afhappende grofschakelige zilveren halsketting. Haar gelaatsuitdrukking was vriendelijk en vastberaden. Het was geen onwil, geen verzet waarop de onderwijzer stuitte. Veeleer een volstrekte afwezigheid van interesse voor dat waarvan sprake was. Een soort achter haar ogen sluimerende stille neveligheid waarin men niet doordrong.

‘David kan voor zichzelf spreken’ zei ze toen (meester Van de Vrede wist op dat moment niet dat de jongen Bernard heette, zoals later uit de papieren bleek, zodat die naam hem dus in het geheel niet verbaasde).

‘Dat betwijfel ik’ zei de onderwijzer die zijn geduld begon te verliezen en aan zijn vrouw dacht die met het eten wachtte, ‘in elk geval bent u als moeder verantwoordelijk voor hem.’

‘Praat u met hem, David kan voor zichzelf spreken’ zei mevrouw Spaldarg weer.

‘Hij is boven, als u het nodig vindt kunt u naar hem toegaan.’

‘Ik ben hier niet heengekomen om met uw zoon te praten maar met u’ zei meester Van de Vrede langzaam en met nadruk, ‘u bent strafbaar wanneer hij zonder geldige redenen de school verzuimt.’

‘Hij kan voor zichzelf spreken, praat u met hem’ zei mevrouw Spaldarg.

Ze stond op en nam de kat op haar schoot waar het dier zich onmiddellijk behaaglijk oprolde. De papegaaien kregen ongehinderd verder, wellicht daartoe aangespoord door de beukende geluiden hoog in het huis. Mevrouw Spaldarg begon het beest te strelen met voorzichtige bewegingen.

‘U hoort hier meer van. Goedemiddag’ zei de onderwijzer terwijl hij opstond en zijn jas dichtknoopte.

‘Goedemiddag’ zei mevrouw Spaldarg vriendelijk, een scherpnagelige poot van de kat uit haar jurk losmakend.

‘Hij kan voor zichzelf spreken. Praat u met hem.’

3

En toen kwam dat geval met dat meisje van Tsersteevens, Denise heette ze, dat zoveel opschudding teweegbracht dat we er Spaldarg en zijn moeder een tijdlang voor vergaten; dat heel de streek in zijn greep hield en voor de alleroudsten onder ons aanleiding was om veel reeds half mytisch verleden op te halen, dat ze met kalme stem waaruit ontroering en afkeuring en opgewondenheid geweken waren verhaalden.

We hadden dat meisje allemaal van kindsbeen af gekend, een goedlachs blond kind dat met de andere kinderen van buiten het dorp elke dag te voet naar school kwam, stoeide als een jongen en touwtje sprong op het plein en het de meesters en de juffrouw soms danig lastig maakte. Ze mochten haar evenwel zonder uitzondering graag om haar openheid en helder verstand. Toen ze na zonder moeite de lagere school doorlopen te hebben door haar ouders, keuterboer-

tjes, thuis aan het werk gezet werd, begonnen de jongens van haar leeftijd belangstelling te krijgen voor het boerderijtje waar ze woonde, in de buurt van Spaanskwartier, een gehucht een paar kilometer van het dorp verwijderd. Haar vader, een kleine zwijgzame man, kreeg dat al gauw in de gaten en scheen haar daarover nogal lastig gevallen te hebben.

Volgens hem was ze nog veel te jong om zich met jongens in te laten. Want inderdaad was het vrij vaak voorgekomen dat ze haar werk in de steek liet en zich met de rokende en spuwende opgeschoten slungels onderhield over de schaarse kermessen en bals in de buurt. Dat was haar natuurlijk niet kwalijk te nemen wanneer je een beetje redelijk was. Maar de oude Tsersteevens was niet redelijk. Hij verbood het haar kort en goed. En toen de kwajongens bleven komen en zelfs in koor begonnen te roepen en te joelen maakte hij korte metten met hen en joeg hen, gewapend met een kogelbuks waarmee hij snachts hazen en konijnen placht te verschalken, zijn erf af, waar hij ook de steenweg die langs zijn stulp voerde toe rekende.

Daarna zagen we Denise een tijdlang alleen nog op zondag wanneer ze met haar vader en moeder naar de kerk kwam, een uit haar krachten gegroeid kind met te kleine en te kinderlijke kleren, wier borstjes al begonnen te rijpen en dat haar vroegere uitgelatenheid scheen te zijn kwijtgeraakt, al keken haar ogen nog net zo frank en vrij als toen de wereld in. Ze had het dansende in haar loop verloren en er iets housterigs en onhandigs voor in de plaats gekregen. Het was of haar lichaam zijn rechten begon op te eisen terwijl haar geest dat nog niet begrepen had en er niet op berekend was. Haar gezicht, dat mager en krachtig begon te worden van trekken, was puisterig en er lag een ontevreden trek om haar mond.

Het ging niet goed op het boerderijtje op de duur en dat was vooruit te zien geweest. Al gauw hoorde ze dat een groot deel van de meisjes die bij haar in de klas gezeten hadden werk hadden gevonden op ateliers in de stad, en ze zeurde

net zo lang tot haar ouders haar ook lieten gaan. Van toen af reisde ze elke dag met de haar huis passerende bus naar de spinnerij waar ze emplooi gevonden had. En hoe gaat dat, de meisjes die ze zo ontmoette praatten over niets liever dan kleren en jongens en om voor vol aangezien te worden deed ze daaraan mee en had al gauw, net als op school indertijd, het hoogste woord. Ze droeg niet langer de verschoten en verstelde kinderlijke kleren van voorheen maar strakke rokjes en beha's die haar borsten als speerpunten in haar blouses deden steken. De strik was uit haar haar verdwenen dat nu meer wit dan blond was geworden en haar lach had bij het onbevengene van vroeger iets tartends en zelfbewusts gekregen. Ze was toen op haar vijftiende en als je goed keek nog steeds een kind.

Maar er waren, zoals altijd, personen die het zo nauw niet namen. Er begonnen geruchten over haar de ronde te doen. Men had haar met een oudere man in de stad gezien. Ondanks het feit dat haar vader haar verboden had na haar werk in de stad te blijven begon ze laat en ongeregeld thuis te komen. Er ontstonden heftige scènes waarbij van zijn kant klappen vielen. Het haalde, zoals ook al te voorzien was, niets uit.

Ze zette haar kop tegen de kribbe zoals wij dat noemen en deed waar ze zin in had. Herhaaldelijk veranderde ze in die tijd van betrekking, er scheen een koortsachtigheid in haar ontstaan te zijn, een hunkering naar steeds iets anders, welke vooral de vrouwen onder ons, die voorspellend de vinger ophieven, niet bevielen. Maar daar kan jaloezie achter gezeten hebben. Het zal wel zo geweest zijn dat Denise deed wat zij hadden willen doen, als ze gedurfd hadden, jonger geweest waren. En mooier. Want ondanks het opzichtige van haar opschik en haar geblondeerde, hoog op haar hoofd gestapelde haar, was ze zo mooi dat ze maar een vinger had hoeven uit te steken om de rijkste boerenzoons uit de omgeving aan de haak te kunnen slaan. Ook toen nog, toen de geruchten over haar veelvuldiger werden en men zelfs beweerde dat ze zich voor geld liet gebruiken, zij het uitsluitend

door lui die haar aanstonden. Wat daarvan waar is is onzeker. Wel staat vast dat ze in gezelschap van telkens andere kerels alle kermissen en festiviteiten in de streek afging en vaak nachten lang niet meer thuiskwam. ‘Dat loopt mis vroeg of laat’ zeiden de vrouwen die haar doen en laten op de voet volgden. Maar het liep niet mis. Ze was toen achttien en zo wereldwijs alsof ze achtentwintig was. ‘Laat ze maar over me roddelen’ zei ze tegen de meisjes met wie ze nog steeds per bus naar haar werk in de stad reed, ‘het kan me geen zier schelen. Zolang ik niet aan een getrouwd man kom doe ik niets verkeerd.’

En inderdaad wist niemand, voorzover we ze kenden, onder de kerels die als krolse katers om haar heen draaiden er één te noemen die getrouwd was. Ze waren vrijgezel, of gescheiden, zoals die oudere man waarmee men haar de eerste keer gezien had, naar later kwam vast te staan.

Toen stierf haar moeder aan een beroerte en dwong de oude Tsersteevens zijn dochter haar baantje in de stad (ze werkte in een was- en strijkinrichting op dat ogenblik) op te geven en weer op de boerderij te gaan werken. Half en half tegen onze verwachtingen in deed ze dat ook. Ze was natuurlijk slim genoeg om in te zien dat ze, minderjarig als ze was, met weglopen niets opschoot. Haar vader, die ouwe bullebijter, trok aan het langste eind. Vanaf de dood van de moeder, die nogal eens voor Denise placht op te komen, begon hij zijn dreigement dat hij ‘het er wel allemaal zou uitranselen’ ten uitvoer te brengen. Bij het minste en geringste wat hem niet beviel sloeg hij haar bont en blauw, en zij sloeg terug. Ze was groot en krachtig en stond haar mannetje zo goed dat hij tenslotte van haar afbleef. Maar de verhouding bleef gespannen. Hij poogde haar evenwel niet meer thuis te houden savonds en tijdens de weekeinden, als er gedanst werd in de herbergen van de streek waar het jongvolk zo nodig met het mes om haar gunsten dong. De dood van haar moeder scheen in het geheel geen indruk op haar te hebben gemaakt. Met haar vader besprak ze het hoognodige, voor

de rest waren ze vreemden geworden voor elkaar.

En zo kwam die zaterdagavond waarop ze om een uur of acht het huis verliet om niet terug te keren, waarvan Tsersteevens pas maandagsmorgens aangifte kwam doen bij de veldwachter, toen haar slechts aan de opzichtige kleren herkenbare lijk reeds door een paar kleine jongens gevonden was, op het terrein van de steenfabriek achter het dorp.

Ze waren, op weg naar school, door een groep voortdurend boven de plek rondcirkelende kraaien erop attent gemaakt dat daar iets bijzonders moest zijn. Haar schedel was met om haar heen liggende roestbruin gevlekte metselstenen in elkaar gebeukt. Met die stenen bleek ook haar gezicht - ze lag voorover - tot brei geslagen. Doordat het stoffelijk overschot stijf bevroren was hadden de kraaien tevergeefs getracht hun snavels erin te zetten.

‘Zo, Tsersteevens’ zei veldwachter Cambier toen hij de deur opendeed en het ouwe rimpelige mannetje met zijn felle lichte kraalogen, de pet in de hand, op de stoep zag staan, ‘kom binnen. Ik had je al verwacht.’

4

Dat lazen we de dag daarop in de krant en ook dat de vader van het slachtoffer die van de moord verdacht werd, ontkende en voor een nader verhoor door de maréchaussee, die het onderzoek leidde, naar de stad overgebracht was. En we zeiden tegen elkaar: ‘ze zullen sterke troeven op tafel moeten leggen wil Tsersteevens toegeven dat hij het gedaan heeft’, want hij was een zwijger, een van die mensen die je bij wijze van spreken hun hand kunt afhakken zonder dat ze een kik geven. Zo hadden bijvoorbeeld de Duitsers die hem in de oorlog onder verdenking van goudsmokkel oppakten, hem niets kunnen maken. Twee weken hadden ze hem vast gehouden en toen kwam hij terug, zonder een woord over het voorgevallene vuil te maken. En een maand later liep hij nog mank van de slagen die hij gehad had.

Wat het onderzoek op de plaats van het misdrijf betrof:

dit werd ten zeerste bemoeilijkt door de plotseling ingevallen dooi die het terrein tussen de steenhopen van de fabriek in een modderpoel herschiep en alle sporen uitwiste. Toch kwam vast te staan dat het vermoorde meisje - wier stoffelijke resten voor de sekte naar de stad waren vervoerd - zich niet uit vrije wil op het gebied van de fabriek begeven had. Terzijde van de landweg die daar langs leidde was door de maréchaussee een van haar mantel afkomstige stoffen knoop gevonden. Zodat het voor de hand lag dat reeds daar een worsteling met haar belager moest zijn ontstaan, waarna hij haar onder dekking van de manshoge steenhopen op beestachtige wijze van het leven beroofd had, zonder zich de tijd te gunnen de voorwerpen waarmee hij zijn daad gepleegd had te verbergen.

Toen kwam dan de rekonstruktie van het misdrijf. Ook daaromtrent kregen we pas zekerheid door krantennieuws, later, al vermoedden we wel waarom het ging toen we een paar politieauto's zagen stoppen voor het huis van de veldwachter die pal tegenover de school woont en toen terwijl hij naar buiten kwam en instapte, Zulma Dossche, wier verziende ogen haar voor haar doofheid leken schadeloos te stellen, een glimpen opgevangen had van de oude Tsersteevens die achterin tussen twee donkerblauw geüniformeerde marechaussees zat, in precies dezelfde versleten plunje die hij altijd had gedragen, even minnetjes en strak.

Later, toen het bewijs geleverd was en de dader de straf had gekregen die geen sterveling hem misgunde, hoorden we van de veldwachter, die net als wij in een roes van verbazing leefde een tijdlang over de manier waarop de zaak zich ontwikkeld had en die nooit door zwijgzaamheid heeft uitgeblonken, al is hij verder nog zo'n bruikbaar politieman, dat Tsersteevens die rekonstruktie 'niets dan poppekast' genoemd had. Zelfs toen ze hem over het lijk van zijn dochter lieten heenstappen, dat precies lag zoals het was aangetroffen, het enige verschil was dat men vanwege de drassig geworden grond een stuk zeildoek onder het lijk had gelegd, bleef zijn

gezicht even rustig of hij naar een konijn keek dat hij gestrikt had. Wel was hij zo wit als een doek, maar hij zwoer dat hij haar niet vermoord had en een goeie halve dag daarna bleek dat hij zich aan geen meened had schuldig gemaakt.

Het onderzoek van de patoloog-anatoom uit de stad wees uit dat het slachtoffer verkracht was nog nadat de dood moest zijn ingetreden. Dat was een belangrijke ontdekking want een dergelijke daad kon voorzover te beoordelen viel niet door Tsersteevens begaan zijn. De oude boer had zijn leven lang voor wat het seksuele aangaat als bijzonder ingetogen te boek gestaan en er in liefdesaangelegenheden een uitzonderlijk strenge moraal op nagehouden. Het op deze manier driftmatige was hem volkomen vreemd. Natuurlijk, hij was een man die zich de kaas niet van het brood liet eten, die integendeel anderen als hij er kans toe zag de kaas van het brood pikte, hij was opvliegend en wraakgierig; voor het plegen van een misdrijf als het onderhavige evenwel kon hij niet geacht worden in aanmerking te komen.

Naast die eerste ontdekking was er nog iets. Onder de nagels en in de mond van het lijk had men huid- en bloedresten aangetroffen die van de moordenaar afkomstig moesten zijn. De bloedgroep en de structuur van het huidweefsel kwamen niet overeen met die van Tsersteevens.

Daar zat men dus, dagen nadat de moord gepleegd was zodat de dader op zijn gemak alle sporen, voorzover die nog bestaan hadden wellicht, had kunnen verdonkeremanen, waarbij het dooiweer hem schitterend in de kaart gespeeld had. Tsersteevens werd voorlopig op vrije voeten gesteld en er werd een begin gemaakt met een veel tijd vergend onderzoek naar de alibi's van de personen die kennis aan Denise Tsersteevens hadden gehad, hetzij vluchtig of voor langere tijd (dat bleek bij haar dan zo'n twee à drie weken te zijn en kieskeurig was ze ook niet bepaald geweest, behalve wat dat ene punt betreft: er was geen enkele getrouwde man bij de verhoorden). Een paar die niet konden bewijzen waar ze zich op het tijdstip van het misdrijf bevonden hadden werden een

ogenblik vastgehouden maar bleken al gauw niets met het geval uitstaande te hebben. En na de begrafenis begonnen de kranten al te schrijven dat er niet veel kans op was dat de zaak nog opgehelderd zou worden. En toen kwam Spaldarg bij de veldwachter op bezoek, die hem kende doordat hij bij hem thuis was geweest in verband met dat schoolverzuim van hem, waarvan de schuld overigens minder bij hem dan bij zijn moeder bleek gelegen te hebben. En Cambier stuurde hem weg. En de volgende dag kwam hij opnieuw, met de ouwe Tsersteevens bij zich. Op dat moment had de veldwachter de chef van de marechaussee bij zich op bezoek. En die zei (Cambier had ze met tegenzin binnengelaten, alleen omdat hij de oude niet voor het hoofd wilde stoten) tegen hen: ‘vertel op.’

En een paar uur later hadden ze de dader te pakken.

5

Dat was Romain Claays, van Spaanskwartier, waar naar later aan het licht kwam sommigen er van het begin af van overtuigd geweest waren dat hij meer van de moord wist. Maar niemand uit de kleine buurtgemeenschap had de politie durven inlichten en dat was te begrijpen wanneer je wist wat voor iemand Claays was. Tot zijn drieëntwintigste had hij zowat onafgebroken wegens allerlei diefstallen en mishandelingen in opvoedingsgestichten en tuchtscholen gezeten in de stad. Een goed jaar geleden was hij teruggekomen, in veel opzichten veranderd, verstadst (zijn taal was geheel die van een stedeling geworden, doorspekt met een massa uitdrukkingen en woorden waar niemand iets van begreep), maar nog steeds twistziek en gevaarlijk en onmiddellijk zinspelend op geweldpleging en wraak als iets hem niet aanstond.

Hij was ingetrokken bij zijn ouders die, toen hij na een tijdje plotseling trouwde met een meisje van het gehucht, blij toe waren dat hij het huis uitging en een leegstaande arbeiderswoning huurde aan het eind van de dijk waarlangs het

gehucht ligt, met slechts zijn verweerde pannendaken erbovenuit stekend. We zagen hem in die tijd nogal eens op zijn motor door het dorp razen, een stofbril op en steeds gekleed in van die legerkleren zoals je ze in dumps in de stad kunt kopen. Het was een lange kerel met smalle heupen en een stierekop met pikzwart haar zoals veel mensen hier hebben. De vrouwen zeiden dat het een knappe jongen was maar dat ze niet graag met hem te doen zouden krijgen. En de meisjes sloten zich daar wel ongeveer bij aan. Ze vonden hem te brutaal, hij praatte hen te rad, hij had een manier van optreden die hen afschrikte. En men was geneigd het meisje te beklagen dat met hem trouwde, - zeer tegen de zin van haar ouders trouwens. Maar toen bleek dat ze zwanger was van hem hadden ook zij geen verdere keus.

Hoewel Claays in de stad een vakopleiding genoten had ging hij als bouwvakarbeider aan de slag op de steenfabriek, twee tellen van zijn huis, waar hij zowel bij zijn chefs als bij zijn maats weinig gezien was om zijn aanmatigend optreden en zijn voortdurend gekanker over het zware labeur en de lage lonen. Maar hij kwam geregeld op zijn werk en al met al paste hij zich beter aan dan men verwacht had. Hij kwam zo goed als nooit in kafé's en toen het uitlekte dat hij snachts soms de grens overging zag niemand daar eigenlijk iets kwaads in. Het smokkelen is in onze streek een door de publieke opinie gesanktioneerde, half sportieve, half zakelijke onderneming en de vertegenwoordigers van het wettig gezag van het type Cambier - geboren en getogen hier - zijn het daarmee in feite niet oneens, al proberen ze wel die nachtvogels in de veren te grijpen. Romain Claays was hen echter te glad af, iets waaraan hij al gauw een natuurlijk vrij dubbelzinnig soort populariteit te danken had, dubbelzinnig te meer daar men op zijn vingers kon uitrekenen dat hij zich niet goedschiks zou laten arresteren wanneer het op een kwade nacht tot een treffen met de politie zou komen.

Wellicht droeg ook deze populariteit bij tot de zwijgzaamheid van de gehuchtbewoners, evenals het algemene mis-

prijzen met betrekking tot Denise Tserteevens' handel en wandel. Daar kwam bovendien nog bij dat deze het, naar gebleken was, inderdaad nooit met getrouwde kerels had aangelegd, zodat men dus niet zo gauw aan Claays dacht, die immers vrouw en kind had en zich voorzover men wist - wat hij verder ook beweerde, hij was nu eenmaal aan de grootsprekerige kant - niet met andere vrouwen inliet.

Sedert het begin van de vorstperiode had het werk op de steenfabriek stilgelegen. Met het invallen van de dooi echter was het hervat en ondanks Spaldargs bewering dat ze de moordenaar thuis zouden treffen begaven Cambier en de chef van de maréchaussee zich allereerst per auto naar de fabriek, die trouwens op hun weg lag. Claays bleek daar de twee dagen dat er gedraaid werd niet verschenen te zijn. Zijn vrouw was langs geweest om te zeggen dat hij door de gladheid van de weg een val met zijn motor gemaakt had en zijn pols had verzwikt. Hij had nogal pijn en het zou wel een weekje duren voor hij weer present was. Ze had er bleek en vermoeid uitgezien maar er was verder niets bijzonders aan haar te merken geweest.

Omdat Cambier er niet aan twijfelde of de moordenaar - hij voelde zich er toen al zeker van dat Claays dat was - beschikte over een vuurwapen, hoe onvindbaar het totnogtoe bij huiszoekingen gebleven was, leek het hen het beste een overrompelingstaktiek te volgen. Dus lieten ze de auto op het fabrieksterrein achter en baggerden te voet onder dekking van een rij knotwilgen langs een sloot in de richting van het gehucht, dat misschien vijfhonderd meter verderop ligt, aan de andere kant van de dijk. Het meest linkse huis was dat van Claays. Toen ze aanklopten hadden ze hun revolvers in de hand. 'Ik verwachtte niet anders of er zou geschoten worden' zei Cambier, 'die Claays was niet zomaar een gewone smokkelaar. Die was gevaarlijker. In die tuchtscholen moet hij een heleboel smerigheid hebben geleerd.'

Maar er werd geen schot gelost. De vrouw van Claays deed de deur open, alsof ze erachter had staan wachten. Ze leek

niet geschrokken, niet verwonderd, niet vijandig, alleen moe, zo moe of ze in geen week een oog dicht gedaan had.

‘Is Claays thuis?’ vroeg de veldwachter.

Ze begon te knikken een beweging van haar hoofd waaraan geen eind scheen te zullen komen en week, de ogen star op de vuurlopen gericht, terug het gangetje in.

De kamerdeur stond open. Claays zat bij de kachel, met zijn voeten op een tweede stoel. Een sekonde te laat, toen de politiemannen hem al onder schot hadden, draaide hij zijn hoofd naar hen toe. Zijn hele gezicht zat onder de wondkorsten en voor zijn ene oog droeg hij een lap. Hij had in een krant zitten lezen die op zijn knieën lag, en zijn rechterhand zocht daaronder in de diepe zakken van zijn battle dress naar iets wat hij zo gauw niet vinden kon. De vrouw stond bij de wieg aan de andere kant van de kachel.

‘Handen omhoog’ zei de chef van de maréchaussee. Een ogenblik aarzelde Claays.

‘Wat, godverdomme’ zei hij, ‘wie denk je dat je voor je hebt?’ En toen stak hij zijn armen naar boven en nam, terwijl de ander de moordenaar onder schot hield, Cambier hem het automatische pistool af dat boordevol kogels zat.

Tien tellen later had hij het stalen kettinkje al om zijn polsen waarvan de ene in een met bruin geworden bloed doordrenkt verband zat.

‘Hier zul je spijt van hebben, Cambier’ zei hij, ‘godverdomme nou.’ De vrouw bij de wieg keek naar hem, met een gezicht alsof ze met volkomen zekerheid wist wat hij dacht en zou gaan zeggen. Ze was hem zelfs nog voor.

‘Jij hebt het gedaan, Romain’ zei ze met een stem of ze sliep, ‘ik wist het heel de tijd en die jongen wist het ook en jij had niks in de gaten. Alsof het om die motoronderdelen ging.’

‘Hou je kop’ zei Claays, rustig opeens, alsof hij tegen een zieke praatte. Zijn optreden tegenover haar was merkwaardigerwijs eerder zachtzinnig dan ruw.

‘Hoe kom je aan die krabben in je gezicht en op je handen?’

zei de chef van de maréchaussee.

Claays begon weer te vloeken, hartgrondig, kalmer dan tevoren.

‘Dat zijn schaaftwonden’ zei hij, ‘ik ben met die rotmotor over de kop gegaan op de steenweg.’

‘Cambier’ zei de politieman uit de stad tegen de veldwachter, ‘ik zou graag eens zien wat er onder dat verband zit; wil je zo goed zijn het even los te maken?’

Claays vloekte weer, bijna zonder zijn mond te openen nu, onstelpbaar, steeds hetzelfde woord.

Wat onder het verband zat was in twee tellen bekeken. Tussen de vastgekleefde polsharen en het geronnen bloed stonden verschillende regelmatige scherpe halve manen van tanden afgetekend, die zijn huid tot op het bot binnengedrongen waren.

Claays hield op met vloeken. ‘Goed’ zei hij, ‘goed. Als ik jullie daarmee een plezier kan doen. Als ik iets vlugger geweest was hadden jullie dit niet verdervedteld. Neem me nou maar mee.’

Zodat hij dus binnen die paar uur nog bekende ook.

6

Dit zijn de gegevens:

Op woensdagmorgen 19 januari (de dag voorafgaande aan de arrestatie van Claays) was Spaldarg niet op school verschenen en lag er bij meester Van de Vrede een briefje in de bus dat in Spaldargs steile regelmatige handschrift meldde dat hij ‘wegens bijzondere omstandigheden’ verhinderd was die dag de lessen bij te wonen; hij hoopte de onderwijzer de volgende dag tekst en uitleg te kunnen geven. Het velletje was ondertekend in sierlijke hoewel wat onzekere ouderwetse letters door mevrouw Spaldarg. De meester herinnerde zich dat briefje pas toen hij het nieuws van de inhechtenisneming hoorde, dat zich als een lopend vuurtje verspreidde, en verbaasde zich voor de tweede keer, nu niet meer over het taalgebruik van de opsteller maar over de koelbloedigheid waar-

mee hij de leeuw in zijn hol opgezocht had.

Want dat deed hij. Maar, al stelt het Spaldargs uitzonderlijkheid in een nog helderder licht, hij moest dat wel doen na zijn eerste op een fiasco uitgelopen bezoek aan de veldwachter. Want hij had geen zekerheid. En al waren er in het verleden amper werkelijke vergissingen geweest, hij wilde de kans daarop zo klein mogelijk maken, wetend dat de kans dat de politie hem au sérieux zou nemen toch al miniem was en ook wetend dat zijn moeder vooral tegenover geüniformeerden volkomen zou zwijgen. Als ze één ding uit haar huwelijk met Spaldargs vader overgehouden had dan was het dit: angst voor alles wat een uniform droeg. Zelfs postbodes wantrouwde ze. Teneinde zijn kansen zo groot mogelijk te maken wendde hij zich daarom na zijn bezoek aan Romain Claays tot de oude Tsersteevens. Dat was een noodsprong. Maar hij wist de oude boer ervan te overtuigen dat Claays de moordenaar was. En zo ging de bal aan het rollen.

Wat dat bezoek aan Spaanskwartier betreft, maar enkelen onder ons, volwassenen, zouden iets dergelijks hebben durven uithalen en maar enkelen ook zouden het op zo'n slimme manier aangepakt hebben als Spaldarg. De meesten zouden de moordenaar trouwens niet eens te zien gekregen hebben waarschijnlijk.

Op zijn kalme ouwelijke wijze wist hij bij Claays binnen te komen met een verhaal over een oom van hem die ergens een zaakje in spotgoedkope auto- en motoronderdelen dreef, waarvoor hij, Spaldarg, de reclame in zijn nieuwe omgeving op zich genomen had. Alles bij elkaar zou het nogal onwaarschijnlijk geklonken hebben als het niet Spaldarg was geweest die het vertelde en die aan het op zich vrij kinderlijk klinkende een merkwaardige schijn van plausibelheid wist te verlenen. Hoe dan ook, zijn met veel technisch vertoon opgehangen betoog interesseerde Claays dermate dat hij informeerde hoe die oom precies aan die onderdelen kwam en waar hij woonde. Waarop Spaldarg een van zijn waterblauwe ogen dichtkneep en zei: 'ergens, ik moet nou eenmaal aan

mijn provisie denken.’

Hij was misschien een minuut of vijftien binnen geweest, gedurende welke tijd de vrouw, die hem binnengelaten had, zo stom als een vis gebleven was en onafgebroken naar hem had zitten kijken. Maar dat was niets iets waardoor Spaldarg in verwarring raakte. Eigenlijk was het altijd alsof hij door niets uit zijn lood geslagen kon worden, zijn gezicht bleef even bol en bleek, een grote eierschaal waarop dunnetjes een neus, een fijne mond en die te laag staande ogen geschetst waren, die alles kalm en scherp opnamen. (Hij raakte zelfs niet van zijn stuk toen hij naderhand met de moordenaar gekonfronteerd werd, die hem toebeet: ‘zo, misbaksel, dat was het dus.’ ‘Dat was het’ zei hij, ‘het spijt me dat ik ervoor moest liegen’ en hij keek Claays zonder een spier te vertrekken pal in zijn gezicht, niet eens triomfantelijk.) Zo'n beetje op de manier van een handelaar die iets te koop aangeboden heeft en verder maar moet afwachten, stond hij op en vertrok.

Hij wist wat hij weten wilde en ging onmiddellijk de oude Tsersteevens halen, waarna hij zich samen met hem voor de tweede keer bij de veldwachter meldde. Die de chef van de maréchaussee bij zich had. En die had meer te maken gehad met dingen als waarom het ging. ‘Vertel op’ zei hij, ‘begin bij het begin.’

Het kwam hierop neer. De moeilijkheden die mevrouw Spaldarg gehad had in haar leven hadden haar geest in veel opzichten doen afstompen. Ze had voor weinig interesse en leefde grotendeels in het gewelddadige sprookje van het verleden. Een verleden dat haar tegelijk afschuw inboezemde en betoverde en dat haar met een soort angstige begerigheid in de krant deed lezen over moord en doodslag, die in haar onhelder hoofd onlosmakelijk verbonden waren met eigen ervaringen.

Het vermogen om dingen te weten die niet te weten waren en waar iedereen verbaasd over stond had ze al in haar jeugd gehad, toen ze met haar ouders en verdere familieleden, die een soort variétégroep vormden, als ‘Meisje met het Tweede

Gezicht' was opgetreden. Maar er was toen nog veel boerenbedrog en spierlezerij bij te pas gekomen, al waren er werkelijke onverklaarbare flitsen af en toe. Sedert haar huwelijk met Spaldarg's vader waren die talrijker geworden en gericht.

Ze was op een speciale manier gevoelig voor dingen die samenhangen met (of haar herinnerden aan) veel wat ze vroeger meegemaakt had of gevreesd, toen Spaldarg's vader, de misdadiger, haar het leven zuur maakte. Ze sprak met niemand over haar vermogens buiten Spaldarg, maar ook hij vermoedde vaak meer dan dat hij met zekerheid wist, dat ze iets 'gezien' had.

Vroeger had ze de twijfelachtige vrienden van haar man wanneer die op bezoek waren meermalen voor de voeten geworpen wat ze op hun heimelijke kerfstok hadden. Dan werd er geschreeuwd en gescholden door haar man, ontkend door de bezoekers nooit. Dat was voorbij; ze zweeg nu, voorzover haar dat mogelijk was. Want het kostte haar moeite haar mond niet meer voorbij te praten en zovaak ze Spaldarg in de haar dan steeds overvallende nervositeit en onrust iets vertelde, verbood ze hem er met anderen over te spreken.

Zo had ze hem ook verboden te spreken over datgene wat ze aan de weet gekomen was toen ze de maandag na de moord de krant gelezen had. Ze had het hem aanvankelijk trouwens niet willen vertellen. Ze had de krant weggemoffeld en gepoogd haar onrust te verbergen. Maar de jongen vond de krant terug die in schreeuwende koppen het nieuws van de moord in de omstreken van ons dorp meldde en waarin een grote foto van het slachtoffer was afgedrukt.

Vanwege de herstelwerkzaamheden sliepen ze allebei op de grond, in de bijkeuken die dagen. Hij deed alsof hij sliep en hoorde haar midden in de nacht opstaan en door het huis scharrelen. Ze praatte in zichzelf als in diepe gedachten. Hij kon niet verstaan wat ze zei. En elke dag bracht de postbode de krant die aanvankelijk meldde dat de vermoedelijke dader van het misdrijf gearresteerd was, de vader van het meisje,

en later dat hij vrijgelaten was en dan dat de sekte nieuwe aanwijzingen had opgeleverd en dat het onderzoek werd uitgebreid tot de personen die Denise Tsersteevens gekend hadden en dat de politie nog steeds in het duister tastte omtrent de identiteit van de moordenaar, en toen niets meer.

En iedere keer stopte mevrouw Spaldarg de krant in de vuilnisbak, waaruit haar zoon hem weer opviste. Toen kon ze het op het laatst niet langer voor zich houden.

‘Je had die kranten moeten laten liggen’ zei ze. Daar was ze ook achter gekomen.

‘Het is een moord’ zei Spaldarg, ‘en je weet iets.’

‘Ja’ zei ze, ‘ik kan er niet van slapen, ik heb alles gezien’ (Dat geheimzinnige niet-zintuigelijke zien, als door een droomheldere verrekijker, - zo had ze het ooit zelf voor Spaldarg voorstelbaar gemaakt. Het was niet iets onbegrijpelijks en angstwekkends voor hem. Hij scheen alleen voor de nuchtere, praktische waarde ervan oog te hebben. Er stak inderdaad een handelsman in hem).

‘Hoe ziet ie eruit’ zei Spaldarg, ‘weet je hoe ie heet.’

‘Het is een man met een uniform’ zei ze, ‘maar het is geen politieagent. Het zou een soldaat kunnen zijn. Het uniform heeft een lichte kleur. Hij praat niet als de mensen hier. Hij is gevaarlijk, ik weet dat hij een of ander schiettuig in zijn zak draagt, het lijkt een boor maar dat is het niet.’

‘Een revolver’ zei Spaldarg, ‘misschien is het een rechercheur uit de stad die je gezien hebt.’ Dat soort verwisselingen schijnt voor te komen en Spaldarg was daarvan op de hoogte.

‘Hij rijdt op een motor waar hij vaak ongelukken mee gehad heeft, er is iets mee gebeurd maar geen aanrijding of zo. Er zijn glassplinters, er is iets gebroken.’

‘Een rechercheur’ zei Spaldarg.

‘Nee’ zei ze, ‘hij heeft iets met stenen te maken, met metselwerk of zo. Het is een arbeider, hij heeft vroeger in een stad gewoond. Er waren drie grote grauwe gebouwen. Ik denk gevangenissen, ze geven me een sterk gevoel van afkeer.’

‘Een rechercheur’ zei Spaldarg, ‘hij is voor het onderzoek

op de steenfabriek geweest en hij komt natuurlijk regelmatig in gevangenissen.’

‘Nee’ zei mevrouw Spaldarg, voor het eerst enigszins geïrriteerd, ‘hij woont in de buurt van het dorp. Er moet ergens een rijtje huisjes langs een dijk zijn. De fabriek is daar vlakbij. Hij woont in het laatste huisje. Hij is getrouwd. Zijn vrouw weet dat hij het gedaan heeft. Zijn gezicht zit vol schrammen en hij heeft iets voor zijn ene oog, een lapje of een pleister. Maar hij is niet met zijn motor gevallen. Er zijn wel splinters maar gevallen is hij niet. Hij is niet naar zijn werk gegaan. In de stad waar hij gewoond heeft heeft hij ook een keer een meisje aangerand. Dat is niet uitgekomen.’ - Toen de moordenaar hieromtrent tijdens de verhoren aan de tand gevoeld werd kwam vast te staan dat dit inderdaad klopte.

Wat Spaldarg betrof: die wist een uur later al van medescholieren dat er inderdaad een kerel die een motor bezat en afgedankte legerkleding placht te dragen in de buurt van het dorp woonde, en zijn naam had hij ook.

En wat de motor en de glassplinters aangaat, ook dat werd opgehelderd. Bij zijn bekentenis gaf Claays toe een en ander aan zijn vervoermiddel vernield te hebben, waaronder ook de koplamp die hij met een hamer stukgeslagen had, teneinde de indruk te wekken bij eventuele verdenkingen, dat hij een val met de motor gemaakt had op de gladde steenweg. Op de door hem aangegeven plaats waar hij savonds na de moord op Denise Tsersteevens de glasscherven neergegooid had werden ze inderdaad teruggevonden.

Het dorp gonsde wekenlang van verwondering. Spaldarg en zijn moeder waren op slag tot plaatselijke helden geworden, en meer dan dat zelfs, en de jongens die onder zijn toezicht nog steeds bezig waren met het bewoonbaar maken van het huis in de Sleutelstraat, liepen zowat naast hun klompen van trots op het feit dat hij hen als zijn helpers uitgekozen had. Maar aan Spaldarg zelf was niets bijzonders te merken. Dat was ook een van zijn eigenaardigheden: er scheen voor hem geen verleden tijd te bestaan. Nu geldt dat wel voor de

meeste kinderen van zijn leeftijd (als je hem een kind kon noemen), maar bij hem ging dat in bijzondere mate op. Dingen die achter de rug waren roerde hij niet meer aan, ze maakten de indruk dood te zijn voor hem, van geen enkele betekenis meer. Op zinspelingen of regelrechte vragen betreffende zijn rol bij het ophelderen van de moordzaak zweeg hij als het graf. De journalisten uit de stad die een paar dagen lang de drempel bij hem thuis platliepen, gaf hij een korte uiteenzetting van het geval voorzover zijn moeder en hij erbij betrokken waren geweest. Samen met zijn foto verscheen dat verslag in de kranten, vergezeld van ellenlange beschouwingen en overbodige in het dorp opgepikte bijzonderheden omtrent Tsersteevens, het slachtoffer, Romain Claays, die notabene ‘Smokkelkoning’ genoemd werd, en het aanvankelijk ongeloof van veldwachter Cambier ten aanzien van Spaldargs inlichtingen. Men fantaseerde over het verleden van de Vrouw met het Tweede Gezicht, waaromtrent ongeveer niets bekend was, en loofde algemeen Spaldargs tegenwoordigheid van geest en moed in breed uitgesponnen, lichtelijk hol klinkend proza, waarin het werd voorgesteld alsof hij, ondanks de, weliswaar begrijpelijke, huiverigheid van de politie, alles van het begin af op veel voordehandligger en listiger wijze had aangepakt. Zijn enige kommentaar daarop luidde: ‘die lui moeten toch wat schrijven’, en dat zei hij zonder een grein van verholen hovaardigheid.

We kregen mevrouw Spaldarg de eerste dagen opnieuw niet te zien. De jongens die aan het huis werkten zeiden dat ze niet buiten de thans geheel ingerichte woonkamer kwam en dat de journalisten enkel Spaldarg te spreken kregen. Van zijn moeder kregen ze alleen een glimp te zien wanneer ze de deur op een kier zette om de siamees buiten te laten. Vandaar die ene foto dus. De papegaaien waren ook naar de kamer waarin zij vertoefde verhuisd. Toen ze voor het eerst op straat kwam had ze de kat aan de roodleren lijn bij zich en ging ze zonder zich te haasten, het dier rustig de tijd gunnend om de kasseien te besnuffelen, in haar roodbonte mantel ge-

huld, weer boodschappen doen. En of het nu vreesachtigheid was of dat men aanvoelde dat ze toch niets zou loslaten: men vroeg haar deze keer niets. Of ze dat op prijs stelde was aan niets te merken. Ze groette en glimlachte minzaam (ze was eigenlijk een echte dame, ondanks die dierenvelachtige mantel waarin ze altijd rondliep) en zei dat de jongens flink opschoten met het huis, alleen de pannen moesten nog vernieuwd worden, dat kon heel mooi nu het niet meer vroom. En daar bleef het bij, net als anders.

Spaldarg ging alleen van huis naar school en vice versa. De materialen die hij nodig had werden nu door zijn trawanten gehaald bij Slock en kontant betaald. Hijzelf verscheen er na die keer met de winkelhaak pas weer toen het huis geheel klaar was en de opschudding, ontstaan na de moord, de arrestatie van de oude Tsersteevens, daarna van Romain Claays en Spaldargs daarmee in verband staande activiteit, wat geluwd was. Hij was ondanks het feit dat hij een goede rekenaar was en praatte als een boek wanneer het in zijn kraam te pas kwam, een middelmatige leerling gebleken. Niet doordat zijn hersens tekortschoten, dat was zeker niet het geval, maar door zijn gemis aan belangstelling voor wat in de klas behandeld werd. Hij zat alleen in een bank, aan de geintjes van de andere leerlingen deed hij niet mee. Hij gedroeg zich zou men kunnen zeggen als een op natuurlijke wijze boven hun bevatten en overleggen verhevene. Vrienden had hij eigenlijk niet, de jongens die bij hem in dienst waren en die met elkaar bakkeleiden om het luitenantschap, waren slechts handlangers, geen bondgenoten. Dat hij snoepte was bijna vreemd voor hem en in elk geval zijn enige ondeugd. Altijd had hij van die nogarepen in zijn zak, waar hij af en toe op het schoolplein iets van uitdeelde aan klasgenoten. De anderen, de kleintjes, die, met een niet weg te zuigen slak uit hun neus, begerig toekeken, liet hij vechten om de wikkels. Daar zaten namelijk punten op in ruil voor een voldoende groot aantal waarvan de snoepfabriek diverse onbenullige kadootjes uitloofde.

Op de dag nadat Claays achttien jaar gekregen had voor zijn daad, op een zaterdag, gingen de oude verweerde en kapotte pannen van het dak in de Sleutelstraat en begonnen ze met een man of vijftien, twintig, de vuurrode nieuwe, die Lauwerijns bekostigd had - hoe hij zo royaal kwam opeens was niemand duidelijk - onder Spaldargs speurende blik erop te leggen.

En smaandags, na schooltijd, bracht Spaldarg persoonlijk die oude winkelhaak terug naar de timmerman.

‘Hier is ie’ zei hij.

‘Zo’ zei Slock, ‘waarom heb je dat ding niet gehouwen? Dacht je dat ik er gebrek aan had?’

‘Als ik iets niet koop leen ik het en als ik iets leen geef ik het terug’ zei Spaldarg. De timmerman keek hem aan.

‘Juist’ zei hij, ‘en als ze er allemaal zo over dachten zou de wereld er een boel beter uitzien.’

‘Beslist’ zei Spaldarg, ‘atjuus.’

‘Tot ziens’ zei de timmerman, ‘kom maar es langs, je kornuiten zitten hier toch ook.’

‘Ik heb geen kornuiten’ zei Spaldarg.

En dat was het dachten we.

7

Het werd april en het weer verbeterde meer en meer. De lente leek dat jaar ongewoon vroeg te zullen beginnen. De bomen op het plein trokken zich niets van de kalender aan en liepen alvast uit. En de oude mannen bij de leugenbank, kouwelijk nog, kalmpjes pijprokend en pruimend en overvloedig en misnoegd spuwend net als altijd, voorspelden een harde kurkdroke zomer.

Mevrouw Spaldarg, gekleed in die zonderlinge pelsmantel van haar, waarin ze, met haar loshangende haar en oosters aandoende gelaatstrekken en licht gebronsde huid meer dan ooit aan een zigeunerin deed denken, wandelde vaker dan voorheen met haar vlekkeloze reuzenkat door het dorp en het viel ons voor het eerst op dat ze een bijzonder mooie

vrouw geweest moest zijn. Hoewel ze niet ouder dan veertig kon zijn en waarschijnlijk zelfs jonger was had ze iets zo verflensts en lijdends dat we niet in staat waren geweest het eerder te zien. Het was alsof ze met de kentering die in het weer gekomen was langzaam begon op te fleuren. Soms kwam ze neuriënd de winkel van Zulma Dossche binnen en praatte met iets opgewondens in haar stem over bloemen en vogels, die ze nu voor het eerst op een dorp zou meemaken, een denkbeeld dat haar bijzonder scheen te verheugen. Het leek of haar vroeger hoekige pas lichter, gevleugelder was geworden. In haar huis stonden alle ramen open om de zachte lucht van het inzettend voorjaar binnen te laten. Soms hoorden voorbijgangers of buren haar aria's meezingen met de gramfoon. Soms ook zong ze alleen. Ze had een gave altstem en meer dan eens zette een buurvrouw haar venster open om het zingen van mevrouw Spaldarg te beluisteren.

Maar haar zoon was onrustig geworden. Hij bleef soms dagenlang van school weg en zwierf dan door de polders om het dorp, praatte met marskramers en boeren die hij ontmoette. Hij vroeg hun hoe het met hun zaken ging en met het werk op het land. Zijn belangstelling was evenwel oppervlakkig en hij dwaalde van het ene onderwerp naar het andere. Er scheen hem iets te drukken. Tussen zijn ogen was een diepe rimpel gekomen die niet meer verdween. Zodat we dachten: hij zit met zichzelf in de knoop over dat geval, hij beschouwt zichzelf als een verrader. Zoiets zou begrijpelijk geweest zijn, tenslotte was hij een jaar of elf, ondanks zijn in bijna alle opzichten zeer bijzondere eigenschappen een kind dus nog. De onderwijzer die hem trachtte te polsen kwam niets aan de weet echter. Spaldarg zweeg over wat hem dwars zat. En we zeiden tegen elkaar: het moet de aard van het beestje zijn. Maar dat was het evenmin. En ook geen heimwee naar de stad zoals sommigen veronderstelden. 'Zo'n jongen houdt het hier niet uit, die moet weg. Naar zijn vrienden in de stad' zeiden die. Ze vergaten dat die vrienden hem niet één keer waren komen opzoeken sinds hij in het dorp

woonde en dat het dus de vraag was of ze bestonden. Anderen gooiden het op de verveling, wat ongeveer op hetzelfde neerkwam.

De straf waarop zijn schoolverzuim hem kwam te staan onderging hij geduldig en gewillig. Een paar dagen later kwam hij opnieuw niet opdagen. Toen verscheen hij voor de zoveelste maal in de winkel van Zulma Dossche, die al een paar nogarepen van de plank achter haar wilde nemen toen ze hem zag. Hij was een goede klant, niemand van de andere kinderen had ooit zoveel geld op zak als hij.

‘Ik hoef geen noga’ zei hij luid, ‘ik heb slaappillen nodig.’ ‘Slaappillen?’ zei Zulma, die dacht dat ze hem misverstaan had. ‘Slaappillen ja en goeie, heb je die?’ ‘Wat moet je daarmee?’ zei Zulma. ‘Wat denk je’ zei hij, ‘waar gebruik je slaappillen voor?’ ‘Is het voor jezelf?’ vroeg Zulma, die het niet helemaal vertrouwde. ‘Nee, voor mijn moeder’ zei Spaldarg. Ze gaf hem een glazen kokertje waarvan hij de dop losschroefde. Het zien van de tabletten scheen hem nog niet helemaal gerust te stellen. ‘Zijn het goeie?’ zei hij. ‘De beste die er zijn’ antwoordde Zulma, ‘ik gebruik ze zelf.’ ‘Maar slaap je ervan?’ zei Spaldarg korzelig. ‘Als een os’ zei Zulma, die het beu werd.

En dezelfde dag vertelde mevrouw Spaldarg bij de groenteboer dat ze sinds ze in het dorp woonde veel beter sliep en dat dit kwam doordat hier veel minder lawaai was dan in de stad. Zo kwamen we erachter dat Spaldarg die pillen zelf gebruikte en we verbaasden ons over het feit dat een jongen van zijn leeftijd last van slapeloosheid had.

Hij bleef rusteloos, gespannen, alsof hij onafgebroken in gedachten met iets bezig was dat al zijn aandacht opeiste. Terwijl zijn moeder langzaamaan haar geslotenheid min of meer leek te gaan prijsgeven, kroop hij steeds verder in zijn schulp terug.

Toen kwam die zondag. De mis van tien uur was begonnen. De straten lagen leeg en stil in het rustige zonlicht. De luiken voor de winkelramen van Zulma Dossche waren neergelaten

en de oude mannen bij de leugenbank waren een kalme zwarte beeldengroep. In die vredige stilte kwam met krijgende banden een staalgrijze splinternieuwe Chrysler het plein opstuiven. Op een paar centimeter van de leugenbank stopte hij. Een paar van de oude mannen konden nog net opzij stappen, anders had de bumper hen geschept. Achter het stuur zat een geelgehandschoende man met een papperig doodsbleek gezicht. Hij had een zwarte hoed op. Toen hij zijn hoofd door het portierraampje stak zagen de oude mannen zijn fletse blauwe ogen.

‘Mijn naam is Spaldarg’ zei de man, ‘David Spaldarg. Zegt dat jullie wat?’ Hij praatte moeilijk. De lucht die hij verspreidde was die van vergeetmijnetjes en jenever.

De oude mannen keken hem aan. ‘Niks’ zei er een, ‘maar ik zal 'm onthouwen.’

‘Zo mag ik het horen, opa’ zei de man. Hij grijnsde maar alleen met zijn mond, de rest had nooit kunnen lachen. Het was een eierschaal waarop een gezicht geschetst was, een wreed fijngevormd gezicht.

‘En vertel me nou es waar het orakel woont.’

‘Orakel? Wat bedoel je?’ zei de oude man, die natuurlijk net als de anderen heel goed begreep wat de kerel bedoelde maar zijn toon stond hem niet aan.

‘Da's een te moeilijk woord hé’ zei de man, ‘het betekent heks. Zo duidelijk?’

‘Ik weet niks van een heks af’ zei de oude man koppig, ‘maar als je bij mevrouw Spaldarg moet zijn, die woont in de Sleutelstraat, op nummer achtentwintig. Je moet terugrijden en de eerste straat rechts inslaan. Dat is 'm.’

‘Okido’ zei de man, ‘ik hoor dat jullie je netjes tegen d'r gedragen. Zo hoort het ook. Ze heeft tenslotte nog voor Lady Macbeth gespeeld indertijd, kun je nagaan hoe'n belangrijke tante ze is!’

Hij greep in zijn binnenzak en haalde er een pakje bankbiljetten uit.

‘Hier, m'n foto, als aandenken, knip 'm maar in stukjes,

dan heb je allemaal wat van me' zei hij en stak de oude man een papiertje van honderd gulden toe. Hij gaf gas en de wagen stooft in een felle bocht met een wolk stof achter zich aan het plein af en verdween in de aangeduide zijstraat.

Daar parkeerde hij hem voor nummer 28. Hij tilde twee forse met allerlei etiketten beplakte koffers uit de bagageruimte en liep daarmee op het huis toe. Hij was zo dronken dat hij zich tegen de gevel moest schrapzetten om niet te vallen, een kleine ronde man in een koffiebruin kostuum en met een pochette in zijn borstzak en met een hoed als een doodbidder. Doordat hij zo onvast ter been was duurde het even voor hij het sleutelgat gevonden had. In één schot vernielde hij het slot en stapte, de koffers in één hand, de revolver in de andere nog, naar binnen, hikkend van het lachen om wat hij blijkbaar een bijzonder geslaagde grap achtte.

Spaldarg was op dat tijdstip niet thuis, het bleef onbekend waar hij gezeten had, maar toen de veldwachter, door de burens gewaarschuwd, in de straat verscheen, zo in zijn kerkkleren, was hij er opeens ook. Alsof hij geroken had dat er iets niet in de haak was. Dat was misschien twintig minuten later. In die tijd had de bezoeker de blinden voor de vensters dichtgedaan en de voordeur gebarricadeerd. Er waren geen nieuwe schoten gevallen. Het slaapkamerraam stond open en de vitrage daarachter bewoog zacht heen en weer in de stille bries. De man had de gramfoon naar boven gebracht en draaide daar platen, de ene na de andere. Halverwege viel het geluid weg en even later schalde andere, hem blijkbaar beter bevallende muziek naar buiten. Dansmuziek. Toen er meer mensen op straat begonnen te verschijnen, verschrikt gebarend naar het openstaande raam, kwam hij daar voor staan en rukte de vitrage met roe en al los en gooide alles naar beneden. Hij had zich ontdaan van jas en hoed en zijn hemdsmouwen opgerold. Mevrouw Spaldarg bleef onzichtbaar.

En toen kwam de veldwachter dus. Heel de tijd had de man geen woord gezegd maar toen hij hem zag begon hij,

dwars door de muziek heen, te tieren dat hij zich nooit meer door een smeris liet vangen, dat hij moest opdonderen of dat hij hem anders neerknalde. Hij had het glimmende automatische schietding in de hand waarmee hij het slot geopend had en op de vensterbank stond een halfvolle fles, die hij voortdurend aan de mond zette. Het was precies als in een goedkope film, vooral toen hij begon te schieten, in het wilde weg, op de huizen aan de overzijde van de straat en in de lucht, en toen de mensen een goed heenkomen zochten voor de kogels die als onzichtbare insecten door de lucht snerpten.

Toen ze verdwenen waren scheen hij tevreden en trok zich terug in de slaapkamer. Een half uur later smeed hij de lijken van de papegaaien naar beneden, slappe kleurige bundeltjes veren, en daarna volgde de siamese kat, waarvan de kop half afgesneden was. En de gramfoon speelde maar en hij dronk en schreeuwde en dreigde met het pistool ofschoon de straat zo leeg was alsof er nooit iemand gewoond had en alle luiken nu gesloten waren. Hij zei dat hij het hok in brand zou steken en dat hij die rotjongen moest hebben, dat hij er recht op had hem te zien omdat het zijn kind was, zijn eigen vlees en bloed ook al had ie nooit iets van zijn vader willen weten. Nog veel meer riep hij. En heel de tijd loste hij schoten, op de vloer en de zoldering en de muren. We hoorden hem vloeken om zijn eigen kogels die hem om de oren floten.

De veldwachter en Spaldarg wachtten in het huis tegenover nummer 28 en hielden hem door de hartvormige gaten in de blinden in het oog. ‘Zo'n jongen heb ik nog nooit meegemaakt’ zei Cambier, ‘hij was geen ogenblik bang. Hij zei alleen: we moeten wachten tot zijn munitie op is. Hij haatte die man zoals alleen gelijken, mededingers, elkaar haten. Als hij een revolver gehad had geloof ik dat hij zijn vader in koelen bloede zou hebben neergeschoten.’

‘Spaldarg’ riep de veldwachter toen het geraas en het schieten eindelijk ophield, ‘geef antwoord, ben je in orde?’

Eerst kwam er geen reactie, dan kwam de man naar het raam gewaggeld. Hij had zijn arm in een doek en zag eruit

of hij dodelijk ziek was. Dat was tegen twaalfen al en omdat hij geen gevolg gaf aan Cambiers sommaties de deur open te maken, ging Spaldarg naar buiten en klom langs de regenpijp naar boven tegen de door de zon schel verlichte gevel. Cambier kon alles precies zien. Hoe de jongen zich centimeter voor centimeter ophees, de vensterbank te pakken kreeg, zich optrok en met zijn ellebogen en borst op de vensterbank steunde. Hij was al half binnen en nog steeds verroerde de man in de slaapkamer zich niet. In het donker daarbinnen was niets te zien.

‘Ben jij het, bastaard?’ vroeg hij toen, duidelijk verstaanbaar voor de veldwachter ofschoon hij niet schreeuwde ditkeer. Spaldarg stond gebogen in de opening van het raam. Hij zei niets. Hij had geen kans meer iets te zeggen.

Er vielen achter elkaar drie krakende schoten en Spaldarg maakte langzaam, de armen wijd uitgeslagen, als een akrobaat op een vertraagde filmopname, een zuivere achterwaartse salto. Het schot dat daarna nog viel was het laatste.

8

Door de inmiddels gearriveerde politie uit de stad werd de deur ingeslagen. Het hele huis zag eruit als een varkensstal. Zelfs de lampen waren van de zoldering gerukt. De twee koffers stonden in de gang. Ze waren niet open geweest en bleken uitsluitend spiksplinternieuwe gramfoonplaten, speelgoed, massa's speelgoed, en snoep, nogarepen, te bevatten. Hij was gauw gevonden. Hij lag midden op de vloer van de slaapkamer, de hand met het verband over zijn ogen, in de andere de revolver. Noch in de cylinder, noch in zijn zakken bleek één enkele kogel achtergebleven. Het grote ledikant dat er stond was opgemaakt voor twee personen. Erboven hing een foto van mevrouw Spaldarg als jong meisje, in een witte bruidsjacon, glimlachend, gearmd met een bolwangig oudachtig kind.

Ze was nergens te vinden. Tenslotte trof men haar aan in het toilet, waarvan de deur met lange draadnagels dichtge-

spijkerd was. Ze had alleen haar onderkieren aan en uit wat ze probeerde te zeggen viel niets op te maken. Ze brabbelde als een kind. ‘Davidje’ zei ze, ‘Davidje.’ Het was niet duidelijk wie ze daarmee bedoelde en of het gebeurde in enigerlei mate tot haar was doorgedrongen. Van die dag af sprak ze amper meer.

Bij de begrafenis van haar man en zoon droeg ze haar zonderlinge pelsmantel weer en er was niemand die daar aanstoot aan nam, evenmin als aan haar klaproosrode lippen en de geur van siringen die om haar heen dreef. Er waren veel bloemen, die niet eens meer opvielen, doordat het lente geworden was, en een kleine lijkstoet.

Dat is nu alweer een jaar of vijf geleden. Mevrouw Spaldarg woont hier nog steeds. Stom gaat ze door het dorp, naar de groenteboer en de slager en naar de winkel van Zulma Dossche, die inmiddels overleden is en wier dochter, die ook Zulma heet, nu achter de toonbank staat.

Soms houdt ze stil, glimlachend, talmend, alsof ze op de kat Cleopatra wacht, die een onbekende intrigerende geur aan de straatstenen ontdekt heeft. Aan haar weggedraaide verre ogen is niet te zien waarnaar ze precies kijkt. Met haar in korte tijd geheel grijs geworden haar, dat lang en los op haar rug hangt en haar bronzen gezicht, lijkt ze meer dan ooit op een oude zigeunerin. Maar niemand noemt haar zo. Ze heeft van het begin af ‘mevrouw Spaldarg’ geheten en dat is zo gebleven, hoe rap met bijnamen wij anders ook zijn.

Op het kerkhof komt ze zelden. Een enkele keer koopt ze een groot boeket theerozen die ze met onhandige voorzichtige vingers op de door een kleine steen gesierde graven plant van haar man en haar zoon, tussen wie geen enkel verschil meer is nu en tussen wie voor haar misschien nauwelijks verschil bestaan heeft en die nu de schoot van de aarde toebehoren zoals ze eens beiden de hare hebben toebehoord.